

KLÍMA, & : VTEŘINY VĚČNOSTI

LADISLAV KLÍMA

VTEŘINY VĚČNOSTI

Prózy, listy, eseje, sentence

/Výbor z díla/

ODEON

Praha

1967

Památce Jaroslava Kabeše,
který stál u zrodu této knížky

ODEON, nakladatelství krásné literatury a umění,
n. p., Praha 1967
and Miloš Losos, 1967
Preface Josef Zmr, 1967

FILOSOF HRDÉ LIDSKOSTI

Když na počátku tohoto století vydal šestadvacetiletý "soukromník" Ladislav Klíma svou první knihu Svět jako vědomí a nic, uvítal ji tehdy Emanuel Chalupný, jediný její recenzent, jako historickou událost v dějinách české filosofie, neboť jí poprvé vstoupil na naši půdu radikální subjektivní idealismus. Ačkoli se recenzent s obsahem knihy neztotožnil, přiznal jí nenahraditelnou hodnotu výchovnou, protože "radikalism zkypřuje a zárodkuje půdu filosofie, pro jehož pomatené, chorobné myšlenky bude vždy a zejména dnes škoda papíru". Dnes vydáváme Klímu znovu a chtít nechtít musíme tedy odpovédět i na otázku, zda od té doby poklesla tak rapidně cena naší základní kulturní suroviny, že nám jí pro tento účel už není líto, nebo stala-li se naopak "úchylnost" kladnou hodnotou.

Posuzováno z hlediska tzv. zdravého rozumu jeví se nutně Klímovo dílo stejně jako jeho život /odkazujeme zde čtenáře na jeho Vlastní životopis/ něčím nenormálním, úchylným nebo vzrhlým. Kategorie "zdravého rozumu", v Čechách tak zdomácnělé, nejsou skutečně s to pochopit počínání člověka, který záseďně odmítal jezdit pražskou tramvají od doby, kdy v ní zakázali kouřit, a raději vandráckou holí vytukával takt svým rázným krokům na častých cestách z vysočanského domova do nejvzdálenějších koutů města, - pro něhož peníze byly jen ekvivalentem několika ruských rybiček a maximálního množství alkoholu a který za okamžik filosofické extáze byl ochoten obětovat všechny pozemské statky. K tomu ještě v běžném styku to byl člověk neobyčejně jemný, zdvořilý, ohleduplný a s vybraným vystupováním. A jestliže setkání s takovou osobou může "zdravý rozum" ještě přejít shovívavým úsměvem a významným poklepáním na čelo, pak ve styku s dílem, myšlenkami a názory tohoto podivína začíná upadat v zuřivost. Společnost, jejímž ideálem byla "kramářská decimálka" a plné břicho, nemohla vystát člověka, který tímto ideálem opovrhoval. Rovněž společnost, jež se promítala do spořádaného procesí, kráječícího, obezřele se rozhlízející po číhající nepříteli, s pokorným nadšením za svatým obrazem k zářnému cíli, nemohla strpět okounícího jízlivce, který do jejich promyšlených hesel vykřikoval, že vše je jen Hra a že bůh, kterého nesou v čele, nikdy neexistoval. Podobný člověk může dojít sluchu jen ve společnosti, jež vědoma si své síly, může si s moudrou rozvahou dovolit "přepych" vyslechnout o sobě soudy, které i ve svém extrémním výrazu a často pamfletické formě skrývají hluboké pravdy, funkce bláznů na dvorech moudrých vládců byla objektivní potřebou. Slovy filosofa samého: "Donkichotérie, jaké hned tak není rovno - největší rozumnost vedle největšího bláznění". Ani naše společnost nemůže tuto potřebu ignorovat.

Za svého života našel Klíma porozumění jen u úzkého kruhu intelektuálů, z nichž někteří se stali jeho obětavými přáteli, ač nikdo z nich nebyl bezvýhradným vyznavačem jeho názorů. Ostatně Klímovo učení je z tech, jež se pro své vnitřní předpoklady nemůže stát masovou, ba ani skupinovou ideologií, je především určitou tóninou ducha a trvale si podržuje funkci myšlenkového katalyzátoru. Mezi Klímovy přátele a příznivce patřily vynikající postavy české kultury: básník Otakar Březina, sociolog Emanuel Chalupný, kritik F. X. Šelda, filosof Karel Vorovka, později vydavatel jeho díla marxistický myslitel Jaroslav Kabeš aj. Ti všichni se přičinili o to, že z tisíců stran, které Klíma napsal, byl eson zlomek vydán a že Klímovo jméno všlo do českých kulturních dějin. Nebylo to nikterak snadné: autor sám se nejméně staral,

aby jeho dílo proniklo a aby vyhověl obecnému vkusu, o náladě publika byla již řeč. A tak i Chalupný, který byl jinak pečlivým registrátorem kulturního dění, dostal se k první Klímově knize vcelku náhodně na upozornění Březiny, jemuž ji Klíma zaslal. Chalupného referáty u Přehledu a České myslí roku 1906 byly také jedinámi ohlasy na Svět jako vědomí a nic. Teprve o pět let později se ke knize vrátili Karel Horký a Josef Kodíček a otiskli z ní ve Stopě několik úryvků a informací o autorovi. V témž roce vydal Klíma pod pseudonymem Vladislav Sever v Zahradě Epikurově ostře protirakouskou stat Sokol, v níž zdůraznil proti povrchnímu maloměšťáctví vlastenčení skrytý smysl sokolství jako ozbrojená odbojové organizace. V r. 1913 připomíná Klíma anarchistická Záhraha a znovu Přehled s několika texty zařazenými později do knihy Traktáty a diktáty. Možnost větší publicity získal Klíma až po světové válce, kdy mu jeden z jeho přátel divadelní kritik a režisér Josef Kodíček, nabídl stránky liberální Tribuny. Klímovo jméno proniklo do kulturní veřejnosti a postupně se mu otvíraly k příležitostným vystoupením i jiné časopisy, jako Právo lidu, České slovo, Nová svoboda, Pramen, Tvorba, Ruch filosofický, Židovské zprávy, Rozvoj, a dokonce komunistický hlas pravdy. Většina článků a studií uveřejněných v těchto časopisech vyšla potom v knize Traktáty a diktáty /1922/, jejíž vydání financoval E. Chalupný, a Vteřina a věčnost /1927/. V novém vydání vyšla r. 1928 i jeho filosofická prvotina. Pochopitelně ani v této době nepronikalo Klímovo dílo bez odporu některých částí publika a bez veřejných skandálů. Veselohra Matěj Pochtivý, kterou Klíma sepsal společně s Arnoštem Dvořákem a která měla premiéru 1922 v Národním divadle, musela být na nátlak oficiálních divadelních míst stažena z programu. Všeobecná korupce a demagogie vládnoucí v politických vztazích byla tu zesměšněna do té míry, že se to zdálo být "nebezpečné" morální autoritě nedávno vzniklého státu. Když r. 1928, v úmrtním roce Klímově, vyšla první jeho větší beletristická práce, "grotoskní romaneto" Utrpení knížete Sternenhocha, vypovídaly odborné učitelky členství v knižnici Plejáda, protože prý jen pro krásné vazby pornografie nekupují. Po Klímově smrti byl ještě vydán větší výbor z próz, nazvaný podle úvodní novely Slavná Nemesis /1932/, a několik drobnějších prací v bibliofilských edicích. Na zpřístupnění Klímovy pozůstalosti má největší zásluhu Jaroslav Kabeš, zejména edicí dvou svazků korespondence Filosofické listy Ladislava Klímy /1939, z dopisů přáteli Miloši Srbovi/ a Duchovní přátelství /1940, vzájemná korespondence L. Klímy s E. Chalupným a O. Březinou/ a svazkem deníků a delších epistolárních pramenů, nazvaným Boj o Vše /1942/. Po r. 1945 zahájil Kabeš vydávání Klímových sebraných spisů. Vyšla v druhém vydání Vteřina a věčnost /1946/ a po ní Traktáty a diktáty /1948/. Edice skončila rozmetáním sazby připraveného třetího vydání Světa jako vědomí a nic...

Klíma býval označován za epigona Schopenhauera a Nietzschova. Než posoudíme, zda tomu skutečně tak je, musíme předeslat, že doba, kdy se Klímův světový názor formoval, tj. předěl 19. a 20. století, byla opravdu dobou intenzivního Nietzschova vlivu na celý evropský duchovní život. Tento vliv byl daleko mohutnější než předchozí a do jisté míry i paralelní ohlas názorů Nietzschova učitele Schopenhauera a v plné síle trval až do první světové války. Myšlenky "velkého přehodnocovatele hodnot" vytvořily v plném smyslu kulturní atmosféru doby. Působily přes odpor všech institucí hájících status quo v nejrozmanitějších směrech a v

nejrůznějších společenských souvislostech. Byly jimi zasaženy bezmála všechny síly, jež se tím či oním způsobem stavěly kriticky ke skutečnosti, stabilizované poměry pererevoluční buržoazie. A můžeme-li zběžně charakterizovat tyto poměry ve sféře ideologické jako víru v pozvolný pokrok, smysl celého dějinného vývoje, jako víru v pokrok rozumu, který svým světlem bude postupně dobývat všechny temné kouty nevěděni, jako víru ve vědu, jež s mravenčí pílí snáší nesmírné množství poznatků pro úspěšnou praxi, jako víru v moudře spravovaný stát, harmonizující v jenu velkou rodinu nepříteli protichůdné zájmy svých občanů, jako víru v pevný mravní řád věčných lidských hodnot, jež mají svůj spolehlivý základ v ušlechtilých ideálech křesťanské morálky, jako víru v moudrou Prozřetelnost, které nevádí mírná dávka svobodomyšlnosti, jako víru ve výchovnou moc umění, jež může těmito ideály, oděnými do krásných forem, oblažie a zušlechtit lidské srdce, - pak zjistíme, že se Nietzsche rozhodl postavit proti nim ideály radikálně opačné, nezahrnující ovšem implicitně společensky revoluční řešení, a rozmetat svou kritikou, ironií, sarkasmem a blasfemií jejich soudržnost a historickou kontinuitu: "Znám svůj úděl. K mému jménu se připne jednou vzpomínka na něco obrovského - na krizi, jaké dosud na zemi nebylo, na nejhlubší kolizi svědomí, na rozhodnutí vyvolané proti všemu, co dosud bylo vírou, požadavkem, svátostí. Nejsem člověk, jsem dynamit" /Ecce homo/.

K prudkému rozšíření Nietzscheových myšlenek přispěly zejména dvě okolnosti: krize, do níž vstoupila vyspělá buržoazní společnost v poslední třetině 19. stol., tj. především prohlubující se rozpor mezi ideály této společnosti a její každodenní realitou, čímž vzniklo určité ideologické vakuum prahnoucí po naplnění, a za druhé básnicko-aforistická forma Nietzscheova projevu, jež podávala jeho radikální názory v atraktivní a přístupné podobě, ponechávala jim daleko větší prostor pro mnohoznačnou interpretaci, než je u filosofických idejí běžné, a tím jim poskytovala i větší a diferencovanější možnost ohlasu. Nietzscheovo dílo potkal podobný osud, jaký v novodobých dějinách evropského myšlení měl snad jenom rousseauismus, máme-li na mysli intenzitu i extenzitu jeho působení. Jeho ideologická funkce byla rozmanitá a vnitřně rozporná. Nietzscheových myšlenek se dovolávali lidé, kteří byli nespokojeni s buržoazní skutečností, ať už v celku, nebo v jednotlivostech, a kteří si přáli její změnu nebo opravu, návrat k starému či nastolení radikálně nového nebo jen útěk z ní do sfér duchovna. A tak se s Nietzscheovým jménem setkáváme u dekadentních aristokratů ducha, u titánských individualistů, u radikálních humanistů, u konzervativních zbožňovatelů moci i u ideologů dělnického hnutí v jeho anarchoindividualistické a anarchokomunistické podobě.

Také v Čechách má Nietzscheův vliv a ohlas neobyčejně široké rozpětí, a to již u generace, která vstupovala do kulturního života počátkem 90. let. Tento vliv zasahuje O. Březinu ideálem příchodu nového člověka, J. S. Machara odmítnutím křesťanské morálky a kultury a kultem antiky, F. V. Krejčího pokusem o syntézu Nietzscheova individualismu se socialismem, zakladatele Moderní revue Arnošta Procházku a Jiřího Karáska postojem duchovního aristokrátismu i formou literárního výrazu, F. X. Šaldy důrazem na dionýzovský kult plného života, a dokonce i pozitivistu Fr. Krejčího hlubším oceněním neracionálních vrstev lidské psychiky. Význam Nietzscheův zdůrazňuje také S. K. Neumann ještě ve svém anarchokomunistickém období, kdy jako ideolog kolektivistického hnutí sice nemůže přijmout Nietzscheův krajní individualismus, nicméně se často dovolává jeho názorů na stát /tak málo státu, jak jen možno/.

jeho "nevyvratitelné" kritiky křesťanské morálky a řadí ho mezi "pokrokové myslitele, básníky revolucionáře a anarchisty", spolu-tvůrce "ideové revoluce". Programový skandalista české dekadence Arthur Breiský píše r. 1902 pod vlivem Nietzscheových esejí Umění u-dělati se bohem. S Nietzscheovým dílem a osobností se později se sympatiemi vyrovnávají také Otokar Fischer a Zdeněk Nejedlý. Aniž sestavíme plný výčet Nietzscheových vlivů, můžeme zaznamenat že jejich dominující ideologická funkce působila v Čechách pře-vážně směrem společensky progresivním, a dokonce tyto vlivy strhá-valy k sobě svou dynamičností pozornost radikálně naladěných kr-uhů inteligence mnohem více než bezbarvý, pozitivisticky orien-tovaný austromarxismus.

Uvádíme konkrétní doklady přímého Nietzscheova vlivu mimo jiné i proto, že se nacističtí nebo nacismu blízcí interpreti pokouše-li využít Nietzscheových myšlenek, aby zdůvodnili rasistickou ide-ologii bezohledné vlády Hitlerových "nadlidí". Někteří marxisté, v bezděčné závislosti na této snaze, avšak s úmyslem opačným, podobně dovádějí rodokmen fašismu k Nietzscheovi a od něho přes Schopenhauera až k německé romantice, ignorující konkrétní diala-ktiku historického působení. Protože i Klíma stál logikou svého vývoje v těsné blízkosti této řady, musíme zdůraznit, abychom pře-dešli případným nedorozuměním, že podobné interpretace jsou napro-sto svévolné. Distancovali se ostatně od nich sami němečtí huma-nisté. Žádná doktrína se sice nemůže ubránit zneužití, dostane-li se do soukolí ideologických zájmů, o tom nás dějiny dostatečně poučují. Nicméně při větší mnohoznačnosti filosofického textu lze dosti objektivně posoudit, které důsledky z něho vyvozované jsou ještě v jeho intencích nebo je už překračují a stávají se falzi-fikací. V případě Nietzschea a obdobně i Klímově by nebylo vět-šího historického paradoxu, než kdyby ideje, jejichž uskutečnění spojovali s nejušlechtilějšími individualitami, jako si z jejich hledisek lze jen představit, byly realizovány "gangsterstvím středních tříd" /Orson Welles/.

Odpusťme však tyto ideologické exkurzy a vraťme se k nejvlast-nější filosofické sféře, kde můžeme Klímu s Nietzscheem konfronto-vat, totiž k metafysice. Nietzsche se ve svém "přehodnocování hod-not" nemohl samozřejmě zastavit ani před metafysikou a také ji podrobil kritice. Nazval všechny pojmy tradiční metafysiky, jak se vyvinula od Platóna a Aristotela, "mumiemi" a žádal návrat zpět k před Sokratickým Řekům, hlavně k Herakleítovi, neboť celá pozdější metafysika byla nakažena pojmem křesťanského boha. Nej-novější nietzscheovské bádání, zejména zásluhou M. Heideggera a E. Finka, podrobně prozkoumalo, nakolik Nietzsche tento svůj zá-měr splnil a kde zůstal poplatný křesťansko-aristotelské tradici. Dochází k závěru, že čtyři hlavní rysy Nietzscheovy filosofie jsou zároveň odpověďmi na čtyři otázky tradiční metafysiky po povaze jsoícího. Tak učení o vůli k moci charakterizuje jsoící, věc jako takovou. Nietzsche nezná žádné pevné konečné věci. Co vypadá jako věc, je jen dočasný útvar vůle k moci, určité kvantum moci, které je v neustálém napětí, pohybu a boji. Věc nemá pevné hranice, ve všem živém pulguje vůle k moci, přemáhání slabšího silnějším, boj o moc a zároveň neustálý posun hranic. Tím je také vymezen pro-storový předěl mezi bytím a nebytím. Učení o věčném návratu vypo-vídá o pohybu jsoícího v celku jsoícen, o jeho časovém rozměru. Celek věcí musí být časově určen již předem, nikoli až jako výsle-dnici pohybů jednotlivých jsoícen puzených vůlí k moci. Takový úhrnný vnitřní čas celku jsoícen je myslitelný jen jako opakování, věčný návrat. Tím odpadá jakákoliv nedokončenost, nehotovost, kte-

rou musí teprve budoucnost dovršit. V takovém celku je již všechno budoucností, čas je pojat sám do sebe. Teze o smrti boha je řešením dalšího klasického problému, totiž vztahu skutečného bytí a jevů. Je odmítnutím tohoto rozlišení: neexistuje pouhý jevový pozemský svět a skutečný svět metafysický. Je-li bůh mrtev, není nejvyšší jsoucno propůjčující jsoucnost ostatním jsoucnům a není také nejvyšší dobro jako míra všech věcí. V této otázce však Nietzsche není důsledný, když rovněž chápe jsoucno pozitivně jako hodnotu a když ve všech konečných jsoucnech vidí "útvary tvořící vůle k moci" a výtvoř praumělce, jímž je dionýzovsko-apolinský život. Konečně učení o nadčlověku není jenom víze ideálu severního člověka, jak je promítnuta například do postavy Zarathustry, je také odpovědí na čtvrtou metafysickou otázku, co je pravda a jak je přístupná. Nadčlověk je pravdou všeho toho, co jako lidské existuje, co se zjevuje jako důsledek smrti boha, vůle k moci a věčného návratu. Tato pravda však není uchopitelná myšlením, abstraktními pojmy, ale intuicí, hlubokým božským pohledem do srdce světa, kterého je schopen, pokud je to vůbec možné, jenom básník. Nejvyšší pravda je "zřením". Všechny uvedené čtyři hlavní teze Nietzscheovy filosofie se pohybují v mezích tradiční metafysiky, které poskytuje řešení jím analogická, nepřekračují tradiční čtyři aspekty problému bytí a neformulují ani otázku jejich překonání jako radikální revizi dosavadní ontologie. Princip vůle k moci je natolik ontologizován, že neustále strhává Nietzscheovo úsilí zpět do područí staré metafysiky a do kategorií esenciálního, substancionálního myšlení. Heideggerův rozbor končí také konstatováním, že Nietzsche je spíše dovršitel základních tendencí staré metafysiky než jejich bořitel, a uvádí ho v tomto smyslu do souvislosti s Leibnizem.

Domníváme se, na základě rozboru E. Finka a s ohledem na souvislost s Klírou, že vedle právě reprodukované tendence tradiční metafysické a metafysiku dovršující existuje v Nietzscheově díle ještě jiná základní tendence, která opouští starou ontologickou problematiku a dospívá k pojetí světa netradičními metafysickými prostředky: je to Nietzscheova myšlenka hry. Svůj původ má v Hera-kleitově představě Dia jako dítěte hrajícího si se světem. Také u Nietzsche má rozměr kosmické metafory. Lidská hra, hra dítěte a umělec, je klíčem k uchopení světa. Hra jako podstata člověka je pojata v tom smyslu, že hrající /si/ člověk je spoluhráčem Hry světa, hry vzniku a zániku všech věcí, komedie a tragédie univer-sa. Svět jevů je sférou, do níž může člověk svou hrou zasáhnout a uvědomit si v něm svou úlohu spoluhráče. Pokud Nietzsche chápe bytí a dění jako hru, není již vůle k moci metafysickou silou zpředmětnující jsoucna pro vnímající subjekt, ale vůle učinit věci myslitelnými. Věčný návrat téhož je časovým vymezením této hry. Nadčlověk v tomto kontextu není již vládce všeho, puzeň vůlí k moci, ale hráč, který ovšem nežije v nepodmíněné svobodě, nýbrž v kosmickém souladu se světem jako spoluhráč nutnosti. Nicméně tato tendence je jednou z vnitřně rozporných stránek Nietzscheova myšlení a nemůže být považována za dominující /s výhradou, která vyplývá ze všeobecně uznávaných interpretačních potíží s Nietzscheovou filosofií/, výraznou se stává tam, kde nad myslitelem Nietzschem vítězí Nietzsche umělec: "Antimetafysický pohled na svět - ano, ale umělecký!" Poslední Nietzscheova kniha *Vůle k moci* však vyznívá naopak v představu světa, v němž je člověk spíše hříčkou než hráčem ve velké "hře sil a silových vln", v "moři, jehož síly bouří a proudí, věčně se mění a věčně se valí zpět v nesmírných letech návratu".

Nietzsche osvobodil člověka od navlády boha, neuspěl jej však ještě zcela zbavit nadvlády staré metafysiky objektivního světa, kde se snadno nakonec bůh v podobě různých substancí ukryl. Tady nasadil své úsilí Klíma. Ve svém prvním filosofickém spisu se pokusil vyrovnat se světem tím, že ho prohlásil za fikci, za zdání: svět prostě neexistuje. Jediné, co můžeme o světě vypovědět, je: "Zdá se nám, že se nám zdá, že něco jiset." Proto jediné, o čem víme, že existuje, jsou naše duševní stavy. O těch víme vše, právě jako o tom, co je mimo nás, nevíme nic. Víme zároveň vše a nic. Je-li tedy pravda fikcí, jsou fikce pravdou a jen v této relativně je naše poznání světa s to se pohybovat. Podle existence našich duševních stavů můžeme s pravděpodobností usuzovat na existenci cizích duševních stavů a ty jsou také nositelem všeho, co se nám zjevuje, i toho, co se nám zjevuje jako hmota. Na pozadí všeho dění je tedy vědomí. Může se zdát, že se Klíma ve svém řešení problému světa vrací až k Berkeleyovi, nepřijímaje však jeho boží záruku za existenci světa. Klíma byl také ovšem poučen filosofem vůle Schopenhauerem a filosofem vůle k moci Nietzsche: hybnou silou vědomí, světové substance, rozložení ovšem na množství duševních stavů, atomů vědomí, je vůle. Nikoliv však slepá vůle jako u Schopenhauera, ale vůle vědomá, od vědomí neodlučitelná, dokonce vůle jakožto vědomí. Podle své zásady "násilně myslit o nemyslitelnostech" domýšlí Klíma pravidla pohybu tohoto světa vědomě-volných atomů, kde věčný návrat téhož nevyplývá jako u Nietzsche z konečného kvanta síly a kruhové nekonečné konečnosti času, ale z časově neukončeného slučování a rozlučování konečného kvanta "kosmického vědomí", kde "každý myšlenkový atom slučí se průběhem světového roku se všemi myšlenkovými atomy a stane se tak, za dobu světového roku tím, čím je svět v každém momentu", kde tudíž každý atom má podíl na věčnosti a nesmrtelnosti, kde se stírá podstatný rozdíl mezi bděním a snem, mezi životem a smrtí, kde se ruší všechna aktiva a pasiva, takže svět je bez hodnoty, a kde lidstvo provozuje životní hru, při níž nakonec nemůže ani ztratit, ani získat. "Zde je nejvnitřnější hrozné tajemství tohoto světa - fantomu: Vše snaží se a plahočí, touží a děsí se, doufá a zoufá, jásá a nařiká pro něco, co nejen teoreticky "jest" ničím, ale co i prakticky V NIC se paralyzuje..."

Tento fiktivní kosmos je určité analogon Nietzscheova metafysického světa, jak jsme se jej snažili popsat v souvislosti o otázku po Nietzscheově překonání tradiční metafysiky, avšak svět ještě více vyprázdněný a zesubjektivizovaný. A tak jediná "hodnota" tohoto iluzivního a indiferečního světa bez hodnot je vůle, síla ve vyšších stupních své intenzity. Vyprázdněný svět je připraven být silné vůli po vůli. Zde je také bod obratu, z něhož Klíma pokračuje v oné druhé tendenci, kterou jsme poznali u Nietzsche, a postupně ji dovršuje a rozšiřuje o nové stránky. Základ této tendence je ve Světě jako vědomí a nic explicitně vysloven: "Absolutní subjektivismus je nejvíce povznášející, krásnou, lákavou, příznivou filosofickou možností: činit individuum vším, "bohem", - pleno sensu." A hodnocení tohoto bodu obratu slovy již zralého myslitele: "Svět, pro svou nicotnost je něco pode mnou, je něčím, co možno jakkoli traitovat." Vidíme tedy, že podezření z epigonství můžeme s Klímou sejmout již v r. 1904. Od té doby začíná také u něho výrazně převažovat myšlení existenciální nad esenciálním, i když mezi nimi i nadále probíhá vnitřní, neobyčejně dramatický zápas.

Důsledky, pokračující ve směru tohoto obratu, rozpracovává Klíma nejprve ve své beletristické tvorbě, již se s maximální intenzi-

tou věnoval v letech 1906-1909. Odtud lze také ono ohromné úsilí o podmanění světa a nejvyšší umocnění člověka dobře rekonstruovat. Bůh, kterého jako metafysického vládce nad člověkem nechal zemřít již Nietzsche a kterému Klíma vzal další půdu pod nohama, když substanciálně vyprázdnil svět, objevuje se znovu na scéně, tentokrát jako sám člověk. Nikoli ovšem jako bůh, který sestoupil z nebes a stal se člověkem, aby ho spasil. Neopak člověk tu vstupuje na trůn, který se uvolnil po mrtvém bohu, a sám se stává bohem, vládcem nad světem i nad sebou samým. To je smysl Klímova "Egodeismu" a "Deesence".

Klíma se této myšlenky neleká, necouvá před ní zpět do náruče dobrotivého křesťanského Boha jako Dostojevskij; hrdě ji přijímá a domýšlí do důsledků v teorii - ale také v praxi. Filosofie a život jsou mu rovníci. Proto měl v takovém opovržení akademické filosofie a proto nejprůšernější trest osudu, jaký mohl postihnout hrdinu jeho románu, borgiovského nadčlověka Fabia, byl ten, že se stal po smrti v "peklu" profesorem morálky! Přezvykování vymláčecích klasů bylo Klímovi nejpotupnější činností.

Psychické dispozice přímo předurčovaly Klímu, aby se stal filosofem typu Diogena, Empedokla, Sokrata nebo mudrců orientálních, pro něž byla myšlenka hlavním životním zájmem. "Po beletrii vrhl jsem se, poprvé soustavně, s vášní ještě větší, rázem na filosofickou praxi, s cílem: zabít všechno utrpení, dojít neměnného blaženého klidu filosofickým, aeternitním hledáním na vše, suverénně komandovaným, zorganizovaným." Konkrétně to znamenalo: ovládnout vůli /absolutně komandující vůli/ své jinak anarchické a kontrole se vymykající duševní stavy, proudy asociací, vnější i vnitřní pocity a vjemy, excentricky se rozbíhající myšlenky, a dospět do stavu jakési filosofické extáze, v níž se celý tento rej duševních sil zastává a jako v magnetickém poli uspořádá do silokřivek směřujících k jedinému bodu: vědomí své božskosti, své suverenity, své moci nad tím, co je podstatou světa. Praxe indických myslitelů tu nepochybně byla silným inspiračním zdrojem, právě tak jako védská filosofie v některých teoretických pozicích. Pátek 13. srpna 1909 byl onen památný den, kdy Klíma došel k "nejsmělejší, nejstrašnější, nejvyšší z myšlenek, jež člověk kdy měl: být již v tomto životě v podstatě vskutku a cele a plně Deus, creator omnium! již zde v podstatě jednat, jak On jedná v nejvyšším svém stavu! a spolu poznání, že cíl tento, pro každého dosevačního člověka non plus ultra šílenství, je zcela samozřejmý a dosažitelný ve smyslu mého apparentismu, existivismu..., - a ovšem egosolismu." V nejtěžších duševních bojích usiluje o dosažení tohoto stavu po stovky dní, z nichž jeden, tzv. Cholupický den dramaticky a obsáhle líčí v dopisu svému příteli. Avšak přes četné dílčí úspěchy konečný "úspěch" se nedostavuje. "Boží praxe", deesence, jak nazývá Klíma toto hledání, dospívá do kritické fáze: "Tři cesty byly teď přede mnou: pokračování v dosevačním: na konci jejím seděla pitvorně se šklebící Blbost; absolutní heroismus a Lhostejnost činu: na konci černě strměla Smrt; a provisorní návrat k lidskému. Rozhodl jsem se pro návrat k lidskému." V souvislosti s prvním řešením, které tu Klíma naznačuje, vnucuje se myšlenka na "nemoc", již svou deesenční praxí také někdy charakterizuje, a klade se mimoděk otázka, zda skutečně nejde o jakési psychopatické stavy. Leč touto cestou lze se těžko dobrat filosofické podstaty těchto hlubinných stavů lidské mysli, stejně jako psychiatrické šetření neobjasní filosofickou podstatu Sokratova daimonion nebo estetickou podstatu fantastických vizí Hieronyma Bosche. Klímovy originální a strhující deskripce praktického egodeismu zůstanou ojedinělým svědectvím propastných hloubek ducha, na jejichž dně se šklebí nejen

šilenství, ale také genialita. Druhá z naznačených možností konce "boží praxe" byla logickým domyšlením absolutní svobody egodeisty: svobody ke smrti. Klíma o tomto řešení několik let skutečně uvažoval a několikrát byl již na pokraji rozhodnutí /viz o tom jeho deníky v Kabešově edici Boj o Vše/. To, že se nakonec rozhodl "pro návrat k lidskému", nebylo nedůsledností z hlediska jeho doktríny, ale vítězstvím antropologické, "existenciální" tendence jeho filosofie nad tendencí kosmologickou, esenciální. Nevzdáváte se pro budoucnost zcela decesenční praxe, ale obracíte ji od introvertního "spočívání v sobě Vše" navenek k požadavku činu, "božské síly", dochází k závěru: "I jinak je svět jen krásný a dobrý pro toho, kdo našel svou pevnou půdu a sílu... Je něco nevýslovně nádherného už v tom, že je někdo vlastníkem existence"

Souběžně s touto praxí formuluje Klíma i teoreticky v nové podobě své názory a zhruba kolem r. 1914 jim dává ucelený tvar. Dokladem tohoto procesu jsou jeho filosofické listy, z nichž List o iluzionismu z r. 1916 otiskujeme. Dostává tu definitivní teoretický výraz absolutně subjektivistická tendence, jejíž desetiletý vývoj jsme právě sledovali, a je pojmenována termínem "ludibrionismus". Stává-li se já bohem, pánem světa, pak může svou vůli vtiskovat. Ludibrionismus je nejzazší odpověď na otázku, co je svět: "Svět je absolutní hříčkou své /rovná se ké/ absolutní Vše, - nebo prostě: Má hříčka je toto vše. Svět je to, co v každý okamžik já z něho míti chci." Zde také dosahuje nové úrovně tendence, kterou jsme poznali u Nietzsche: staré metafysické kategorie pravda a lež, dobro a zlo jsou podřízeny vyššímu principu, není absolutní pravda, myšlení neboli skutečnost není sluhou logiky, logika i alogičnost jsou v služebném postavení, protože myšlení je hrou. Pojmy skutečnost, pravda, pravdivost a pravost byly jen pouty, jimiž duch "chtěl podvázat křídla Psyche, obává se letu jejího do nekonečna - neurčita - neskutečna". Ve hře má duch plné uspokojení, protože v ní shledává absolutní jistotu, protože do ní ústí všechny kontradikece a nejistoty. Nyní, dosáhnuv absolutní svobody, může duch dikovat, a to již v souladu s logikou, neboť pouty, jež ho dříve svazovala, může teď sám vše objemout. Nic před ním není uzavřeno. Klíma dává své filosofii poslední charakteristiku: je omnismem, je panrealizací, nebo řečeno jinou terminologií: je absolutní otevřeností. To, co jsme se o Klímově filosofii dosud dověděli, mohou být stejně dobře prolegomena ke každé příští "metafysice" jako její provedení a dovršení. S vrcholu, na němž stanul očištěný, zářící duch, je všechno možné: "Dokonce stanovit materialismus, dokonce i morálku. Prostě: vše je v mé filosofii zahrnuto, není doktríny, která by nebyla její součástí."

Čtenář méně znalý zákrutů filosofického ducha se může právem zeptat: kde je smysl toho všeho? Vždyť přece subjektivní idealismus je největším nepřítelem materialismu. Ano, ale hloupého, řekl by Lenin. A Marx dodává: "...Činná stránka v protikladu k materialismu, byla rozvíjena idealismem." Neplatí to bohužel jen o materialismu předmarxistickém, jak bylo dlouho všeobecně rozšířenou domněnkou. Také dialektický materialismus prožíval z různých příčin dlouhá období, kdy na "činnou stránku" téměř nebo úplně zapomínal. A tak není divu, že o vztahu ducha a hmoty vládla představa, kterou Klíma způsobem sobě vlastním formuloval v eforismu: "Materialismus neboli svět jako leženo, z něhož se kouří - duch." Avšak co jiného je tato "činná stránka" než člověk v bohatství svých určení. Klímova filosofie nezná nic jiného než člověka, lépe řečeno Absolutního Člověka. Je extrémním antropologismem. Tuto charakteristiku neoslabuje ani tvrzení o nesmrtelnosti ducha, které

které je pozůstatkem Klímova substancialismu, které připodobňuje jakési metempsychóze v rámci lidského rodu a které hájí argumenty jež těžko obstojí i z jeho vlastního hlediska. Zdá se, že je podružuje, byť za cenu nedůslednosti, právě proto, aby zdůraznil kontinuitu hrdého lidství, aby mohl napsat rovnici $já = Já = Bůh = Volnost$. /Teprve v závěru Vteřiny a věčnosti z r. 1927, tedy rok před vlastní smrtí, tezi o nesmrtelnosti oslabuje a zdá se, že i opouští/. Stejný smysl má také Klímova destrukce objektu, jeho nejdůslednější skepse vůči vnějšímu světu, kterou označuje jako absurdismus a jež končí zjištěním: vše je ztraceno! Tím však je dán ppavý počátek svobody člověka: Ale teprve ztratíme-li vše, můžeme vše získat - vesmír dobýt, Boha do okovů vrhnout... Zde je zdroj přesvědčení o ceně lidské existence. Člověk je tvor absolutně aktivní, tvořivý, aktivita, vědomá vůle, jeho podstatou. Aktivita, která tvoří svět a dává mu největší lidský smysl. Toto lidské je ovšem negací všeho otrockého, závislého a služebného, je to lidství "egosolističní", bezmezně svobodné, nezávislé a nepokorné, podobné jen suverénnímu hrajícímu si bohu a volící svou angažovanost jen s vědomím vlastní volby a vlastní odpovědnosti. Je zřejmé, že se u Klímy setkáváme s podstatně jinou funkcí subjektivního idealismu - dělá-li se tohoto označení, tolik zatíženého substancialismem, na jeho nauku vůbec použít, - než jakou uváděly dogmatické učebnice filosofie, které se přímo zažehnávaly křížem před tímto vzrhlým produktem "kněžourství". Klíma se staví na toto extrémní filosofické stanovisko z důvodů právě opačných: nechce, aby byl člověk loutkou v rukou božích, nechce, aby byl hříčkou dějin a poměrů, a nechce ani, aby byl otrokem vlastní tělesnosti. Člověk musí být strážcem svého osudu a pánem světa. Toto prométheovské gesto je průsečíkem k němuž z opačných výchozích pozic dochází také humanistická tradice marxistická. A ve smyslu této tradice si může marxismus přisvojit Klímu jako kosmickou sondu věčného lidství. Není třeba široce rozvádět, čím je dána hranice Klímova postoje: člověk, jehož vůle produkuje jediné myšlenky, má přece jen užší rejstřík možností než člověk, jehož vůle si všestranně přisvojuje svět. Klíma zná praxi jen jako aktivitu myšlení, myšlenka je mu činem, a pak jako jednotu filosofické myšlenky a jejího konkrétního prožitku, tj. života jako praktikování filosofie. Víme ovšem, že Klíma na nejvyšší formu této praxe, tj. absolutní bytí bohem již v tomto životě, permanentní decesenci, nakonec rezignoval, odsunul ji jako ideál do nedohledna a rozhodl se pro "provisorní návrat k lidskému". Tím otevřel svého člověka světu a angažoval ho ve věcech lidských, ponecháváje mu však plně intence suverénního hráče a smysl pro fair play, jež jsou jeho jedinou výzbrojí v neustálých utkáních s nepoctivým protihráčem, jímž je úhrnná faleš světa, představa člověka jako hříčky ve hře mocných sil tohoto světa nebo jako diváka pouze fandícího této hře, což je v podstatě totéž, byla s filosofií hrdého lidství zásadně nesmiřitelná. A tím také, ostatně v duchu svého omnismu, podstatně rozšířil dosah svého pojetí praxe.

Jak se tedy může egosolista vyrovnat se sociálními a politickými poměry? "Ale přece objmout i je, být hodně sociálním, politických, chytrým!" Důsledný individualismus nevylučuje socialitu, naopak je jejím předpokladem, neboť jen svrchovaně svobodný člověk může být základem opravdové společnosti. Z toho samozřejmě Klímovi vyplývá, že současná společnost taková není. Každý člověk stojí proto před zásadní volbou, jaký postoj vůči ní zaujmout, zda přijmout její morálku a pokorit se, nebo se postavit na odpor: "Mravností zovu otrockou shrbenost pod panujícími názory a řády lidí bez těžiště, bez vůle, beze světlejší inteligence. Imoralismem, - volné,

vztýčené, rozkazující, autonomní bytí sebou. Co z obého líbí se vám líp? Nestydte se, vy, kteří tím druhým nejste, a řekněte, že to první, - egyptské hrnce s masem líp než krutá svoboda. L. Filozofie společnosti a zejména dějin konkretizuje abstraktní dispozici Klímova člověka a určuje její zaměření. Klíma neklade otázku, jakou formou změnit okamžitý stav společnosti, usiluje především o změnu individuálního postoje a celkové změně ponechává dalekou perspektivu, avšak staví se důrazně za všechny síly, ideové i hmotné, jež mohou tuto perspektivu přiblížit nebo oživit. Vyslovuje se pro dělníky: "Dělníci jsou dnes velmi skromní: chtějí pouze rovnost s buržoasií! - Měli by jí odpřelácat stejně stejným a jinak ji nenazvat než "chátra"! /1904/. Vyslovuje se pro demokratičnost, protože národy usilující o sebezhodnocení musí usilovat i o demokracii, přičemž demokratičnost se nevylučuje s centrální mocí, popřípadě s diktaturou, prochází-li národ mimořádnou situací, - dokonce "svobodou zve se tato reciprocita, je-li zdařená". Vyslovuje se pro sociální spravedlnost, a ačkoliv se nepovažuje za socialistu, nedomnívá se, že by jeho postoj byl se socialismem v rozporu: "Nejsem-li socialistou, Marx i Bakunin by es užasli, užít mé názory. Myslíte, že se to vylučuje? Ba ne, ani v politice, natož ve filosofii..."

Na Klímově filosofii společnosti se nejnázorněji dokumentuje pozemskost nejabstraktnějších výšek jeho nauky výstižně přirovnal Klímův postoj k stanovisku tábořských chiliastů, u nichž rovněž výše a věčnost kladených otázek měla tento dvojí směr: vedla "nejen od reality tehdejšího světa, ale do odboje proti ní". Tato paralela, jak Kabeš také správně ukázal, je současně hlubinnou souvislostí, podstatným rysem českého filosofického myšlení, pro které je příznačná "jeho abstraktnost, nezemskost, protizemskost a zároveň tuhá smysl pro nejsyrovější realitu", které se v této podobě projevuje v jeho nejlepších představitelích a které je i rysem filosofie Klímovy a jeho filosofie českých dějin zvláště. Alternativu, "egyptských hrnců" a "kruté svobody" stavěl Klíma i před národ. Obě byly skutečností českých dějin, první však v převaze, neboť základní vlastnost české duše je "ordinární starostlivost o živobytí. Mrzká starostlivost úředníka, aby nebyl vyhozen ze služby, řvává starostlivost sprosté ženy, tlačící se ve frontě na chléb co možná kupředu, syrová, surová, bestiálně vážná, nesmějící se, nesmějící se smáti, - smích strhl by ji do propasti jako probuzení somnambula... Její nuzná starostlivost, nejen nacionální, ale i privátní, je základním tónem českého písemnictví. Neuteče se jí, ať utíká se třeba pod nebe Hellady, nebo do nebe samotného, poctivě koncipovaný český bůh byl by jen předčasný hospodář, který, máje dva hektary, dvě krávy a deset dětí, zanášel by ve všemoci své ročně 5.000 zlatých do spořitelny." Službičkování této duši je nejhorší službou, která může národu posloužit leda do hrobu. Tam skončí také každá politika - a politika je vlastně výraz duchovní aktivity národa -, která ztratí smysl pro velikost, sílu a vznešenost. Velikost, síla a vznešenost, vlastnosti hrdého a vznešeného člověka, tvoří také duchovní potenciál, jenž živí vnitřní oheň "planoucího národa" a jenž je tvůrcem všech hodnot duchovních i materiálních. V českém národě tento oheň zažehlo husitství. Husitská vítězství učinila Čechy "předmětem pověrecné hrůzy a nábožné úcty, nejproslavenějším z národů, - a i nejvlivnějším i dlouho potom: centrem Evropy, Prahu největším a hlavním městem jejím, rezidencí císařů severu, a co více, jeho kultury. Ale především: vrhla celé lidstvo na nové a vyšší cesty, - jimi počínat by měl Novověk! Nebyla to "renesance", ne rozumy

Wicleffovy, Lutherovy aj., ne objevení Ameriky, co přivodilo velkou změnu: bylo to třesnutí tábořských cepů!, neboť znamenalo Sílu, Vznešenost, nový Život! "Národ, zvláště malý, který tyto kvality ztratí, bude hrát ve světě roli "stejně smutnou jako písař přizvaný náhodou k hostině milionářů". Avšak národy hořící budou hrát "ve stětě nutně prim, jako onen písař, kdyby házel mezi bomby nebo byl aspoň obáván, že je házet může." Smyslem existence českého národa je, aby to čas od času činil, tak jako to dovedl v minulosti.

Inspirativní hodnota Klímovy filosofie dějin je nepopíratelná, a to nejen svým vnitřním obsahem, ale i širšími teoretickými souvislostmi. Jako kladl maximální důraz na tvořivou aktivitu subjektu v poměru ke světu, tak i zde zdůrazňuje tvůrčí úlohu politiky, specifického výrazu subjektu národa, v poměru k dějinám. Slabost mechanického determinismu je silou Klímova voluntarismu. Takto pojetá politika je vědomým kladením společenských cílů, jež realizují obecně lidské prostřednictvím národní specifičnosti, je uvědomělou tvorbou osudu národa, vytyčováním odvážných perspektiv koncentruje duchovní síly národa a překonává živoření ze dne na den, dává národnímu charakteru pevný profil, vítězí nad fatalitou dějin a nekapituluje před "poznanou nutností", svobodu bere do vlastních rukou. Je ovšem jeden základní předpoklad této tvořivé politiky: tvořivé osobnosti. Jen s jejich pomocí může společnost překročit práh, který odděluje říši nutnosti od říše svobody.

Někteří interpreti Klímovy filosofie, ve snaze zdůraznit její význam, prohlašují ji za zcela nezařaditelnou a naprosto se vymykající dosavadním tradicím evropského myšlení, neuvědomujíce si, že ji touto výjimečností činí šarlatánsky podezřelou. Význam a specifičnost Klímovy filosofie může vyniknout naopak jen tehdy, zařadíme-li ji přes všechny interpretační potíže do historicko-filosofického kontextu a jeho vývojových tendencí. Pokusili jsme se podrobněji vymezit Klímův vztah k Nietzschevi jako k jednomu z nejdůležitějších předchůdců, přičemž jsme museli pominout genealogii jiných vrstev Klímovy filosofie /např. vztah k indickému myšlení, evropské mystice, předsokratikům atd./, které se z nedostatku místa, ale i z hlediska našeho interpretačního záměru jeví jako méně podstatné. Ze stejných důvodů nemůžeme provést konfrontaci Klímova stanoviska se stanovisky směrů, které se rozvíjely paralelně a které často hledaly odpověď na tytéž otázky /bergsonismus, pragmatismus, německá filosofie života/, nebo s mysliteli, s nimiž by srovnání samo o sobě bylo významné /Stirner, Kierkegaard, Dostojevskij/. Musíme se omezit jen na naznačení souvislosti, k níž nás dovádí tendence, kterou jsme v Klímově filosofii sledovali, tj. vztah k existencialismu.

Svobodná existence v absurdním světě, tak by asi zněla první z řady paralel, jež lze vést mezi Klímou a existencialismem. Klíma nezná ovšem soubor existenciálních pocitů vyvolaných tlakem skutečnosti dvou světových válek a nových forem moderní civilizace, z nichž se mimo jiné vyvozuje tragicky absurdní úděl lidské existence. Pokud tyto pocity zná a analyzuje, vedou u něho spíše k představě groteskní absurdity světa: svět nestojí za to, aby byl brán vážně. Proto také Klímův člověk ještě může volit svobodu, nikoli být k ní jen odsouzen. A říká-li Sartre téměř klímovskými slovy: "Lidská skutečnost je čiré úsilí stát se bohem," pak je za nimi třeba vidět tento rozdíl. Sartrov "egodeismus" je východiskem z nouze lidské existence, Klímův svobodnou hrou na troskách směšného světa. Jakmile bylo ovšem dosaženo čisté subjektivity jako jediné jistoty, pak již může být

u obou vsazeno všechno na tvořivou aktivitu člověka a člověk může začít vytvářet autentický lidský svět nebo jej aspoň polidštit vtiskováním lidských významů. Člověk může také provozovat hru se světem: také tento nietzschovsko-klímovský motiv se v některých proudech existencialismu blízkých dále rozvádí /např. E. Fink/. Extrémním domyšlením egosolismu odpadl Klímovi problém, který je pro existencialismus jedním ze základních: odcizení jednorázovým aktem, destrukcí objektu a všech sil nad ním stojících, a dále žije již jen autenticky v "Sebeobjetí". Existencialistický člověk se permanentní sebeprojekcí neustále odcizuje a překonávání a ienace je jeho věčným úkolem. Klímův poněkud statický ideál nemá za patrona Hegela, odtud rozdíl. Dynamičností nabývá teprve oním "provisorním návratem k lidskému", tj. společenskému, kde ve styku se společenskou realitou je nucen neustále podnikat destrukci odcizených konformních sil, chce-li realizovat svou představu o smyslu dějin. Svým sociálním zájmem je Klíma nejbližší francouzské větvi existencialismu, reprezentované Sartrem a Camusem, v jejichž pojetí lidské skutečnosti je stejně jako u Klímy skryta potenciální revolučnost. Jich člověk, pohrdající vším nelidským a se sysifovským úsilím svobodně realizující autentickou lidskost, a Klímův hrdý člověk, diktující světu vznešené lidství, jsou rovní bratři. A byl-li učiněn návrh, aby Sartrův člověk se stal i bratrem marxistického proletáře, který svrhává okovy, aby mohl uskutečnit svou svobodu, a byl-li tento návrh vážně přijat, dostává se tím nad jiné významné satisfakce i člověku Klímovu.

Musíme požádat čtenáře za prominutí, že jsme až dosud prováděli s Klímou určitou vivisekci, zamlouváme jednu podstatnou okolnost, která je pro pochopení jeho díla neméně důležitá než systemizující analýza jeho názorů. Míjíme tím okolnost, kterou kdysi Šalda vyjádřil pregnantní charakteristikou "filosof-básník". Tím se ovšem nepoukazuje jen na skutečnost, že Klíma psal vedle svých traktátů a úvah také krásnou prózu. Poezie je totiž neodmyslitelná od jeho vlastního díla filosofického.

Klímova filosofie není filosofii utilitární; nelze ji redukovat na ideologii, metodologii nebo na návod k praktickému životu. Tyto prvky by se z ní snad při troše násilí také daly izolovat, ale nechápal by celek Klímovy filosofie, kdo by to chtěl činit. Pro toho, komu svoboda ducha je "zbytečný luxus, neboť se nedá ani jíst, nedá ani se nastříhat na šaty, ani se jí nedá topit v kamnech, ani se jí nemůžeš přikrýt, je-li ti v posteli zima" /Šalda/, pro toho je i Klímova filosofie skutečným danejským darem. Klímova filosofie je stejně jako umělecké dílo tvorbou; která vyrůstá z vlastních hlubokých vnitřních zážitků a zkušeností nebo i z jediného prazážitku a vytváří na jejich základě novou myšlenkovou skutečnost. V této skutečnosti, která je naplněna vnitřní dynamikou až k explozi, rodí se všechno z rozporů, logika se inspiruje alogičností, racionálně iracionálně, myšlenka vzniká z myšlenky a je dováděna až k absolutně myslitelnému konci, nejvyšší lidská vznešenost vystupuje z nejhlubšího animálního bahna a všechno to je osvobozující, jednotící a hybnou silou vůle zkomponováno v mohutný symfonický proud. "Filosofie je poezie rozumu", charakterizuje Klíma tuto nejvyšší aktivitu lidského ducha a plně to platí i o jeho filosofii, stejně jako o všech velkých filosofických tvůrcích Platónem počínaje. Teprve uvědomíme-li si tento poetický rozměr Klímovy

filosofie, získáme k ní všestrannější přístup a budeme ji moci ocenit i jako estetický objekt.

Jako je poezie neodlučitelná od myšlenky, je i myšlenka neodlučitelná od poezie. Nechceme označit všechno co Klíma v oblasti beletristiky vytvořil, za poetické v užším slova smyslu, k čemuž jsou tam místa neobyčejné básnické intenzity. Vedle toho tam nalezneme i další, relativně samostatné aspekty, které rozvinuty, mohly by být manifesty mnoha směrů moderního umění. Avšak to hlavně a spojující, k čemuž z našeho dnešního hlediska se to vždy jako hlavní nemusí jevit a budeme někdy ochotni položit hlavní důraz jinak, je přece jen myšlenka, tendence, a to ve smyslu, jak ji Klíma sám definoval: "Tendence je dobrá, je vznešená, tenduje-li se ke - vznešenému." To je jediná služebnost literatury, kterou uznával, a to vznešené byly nejvyšší pojmy jeho filosofie. Klímová próza je povýtče filosofická.

Klíma neviděl v psaní beletrie své poslání. Jeho prózy vznikaly z vnitřního přetlaku, z puzení horečně pracující fantazie, ale také z rozkoše hry, z fabulační slasti, z touhy objevovat nejkrajnější polohy vědomí i podvědomí - a to všechno vztažené k myšlence, jež byly právě v centru jeho pozornosti a jejichž nosnost jako by si na svých příbězích ověřoval. Téměř všechna jeho beletrie vznikla v letech 1906-1909, v době až marnotratného tvůrčího ovzduší. Byly to desítky novel, několik románů a několik románů. Z nich nejrozsáhlejší byl tzv. velký román, nazvaný předběžně *Lidská tragédie a Boží komedie* a rozvržený na 7-8 dílů, z nichž byla napsána asi polovina o rozsahu několika tisíc stran. V příběhu skupiny "nejvyšších lidí", plném zápletek a nejrozsáhlejších odbočení, se tu líčí cesta hlavního hrdiny od džentlmena mayovského typu přes napoleonského titána a nietzschovského nadčlověka až k Egodeistovi. /V našem výboru otiskujeme z tohoto románu satiru Příšerný konec Fabiův a části dochovaného fragmentu kapitoly Bílá svině, blasfemického pamfletu na dějiny křesťanství, koncipovaného jako pokleslá paralela Nietzschova Antikrista/. Český román, další z velkých románů, jehož hrdina prodává podobné proměny jako hlavní postava románu předešlého, je mimoto parodií na měštácké politické poměry a převrácením měštáckých morálních zásad způsobem, jenž je "plivnutím na vše, co se zvalo literaturou". Do této doby spadá i strhující novela *Slavná Nemesis*, symbolika věčné touhy po poznání tajemství života a smrti, které uniká, sotva je na dosah, a o trestu-vykoupení pro každého, kdo příliš hluboko do něho nahlédne. Tehdy vzniklo také románko *Utrpení knížete Sternenhocha*, které jediné spolu se *Slavnou Nemesis* ještě Klíma upravil v pozdějších letech do definitivní podoby. Většinu rukopisů z této doby však spálil, a to i ty, které se tehdy snažil uplatnit u nakladatele. Z fragmentů, které se dochovaly, můžeme soudit, že Klíma nikterak nepřeháněl, napsal-li r. 1908 o své tehdejší tvorbě v poněkud sebeironickém tónu: "V posledních dvou letech vychrlil jsem pro svou zábavu a zotavení fůru, belietrie, desetkrát realističtější a hnusnější, než je Zola, iokrát fantastičtější než Hoffmann, 10 krát obscénnější než Casanova, 10 krát perversnější než Baudelaire, 10x cyničtější než Grabe, 10, paradoxnější než Wilde, 10x hrubší než Havlíček, 10, účinnější prostředek k zvracení než Labyr. světa a r. s., krátce non plus ultra nemravnosti, zlotřilosti a bláznovství." K beletrii se Klíma na krátkou dobu ještě vrátil za první světové války, kdy psal německy se svým přítelem F. Böhlerem dadaistický román *Putování slepého hada za pravdou* /původ z dochované části v překladu otiskujeme/, a pak již jen příležitostně.

Zdůraznili jsme filosofičnost Klímovy prózy jako její dominující znak. Skutečně například syžetovou osnovou mnoha próz z prvního období je traktování problému smrti a nesmrtelnosti, časnosti a věčnosti a s tím související problém bdění a snu, reality a iluze, tedy otázky, jejichž průkaznost si Klíma na své cestě za svobodným člověkem chtěl ověřit. Ovšem jaké bohatství forem při tom jako "vedlejší produkt" vytvořil! Srovnajme jenom, jak je tato otázka podána ve třech číslech našeho výboru: ve Slavné Nemesis se iracionální pocity a iluze až halucinační neustále konfrontují a vyvracejí racionální interpretací a banální realitou, takže čtenář je až do poslední stránky na pochybách o vyznění autorova záměru, v povídce Jak bude po smrti je promítnuta do ironicko-satirické polohy kafkovské "proměny" a v Bílé svini má převtělování Svaté Panny podobu přímé parodie na Klímovu vlastní nauku o nesmrtelnosti. Nebo požadavek umělecky využít "spojitých nádob" snu a skutečnosti provedl Klíma do důsledků ve své beletrii přes odlišnost filosofického stanoviska dávno předtím, než byl Bretonem vyhlášen. Před jeho škálou humoru, od černého až po absurdní, bledne originalita většiny současných autorů. Ve všech těchto, ale i četných jiných příkladech, jež nelze jednotlivě vypočítat, nepůsobí Klíma básník jen nepřímo poetičností své filosofické myšlenky, nýbrž přímo svou vlastní básnickou potencí, projevující se ve formě jeho prozaických děl. Z tohoto hlediska se jeví jako velký experimentátor a revolucionář moderní prózy. Jeho programové vyznění z r. 1910 je dodnes naplňovaným postulátem: "Umění" je slastně opojené víření v "kráse" rozzařených - v krásu rozzařených - duševních stavů, stupňující se i k druhému vidění snu a i k extasi... Pěstuju v bel. ánejvolnějším styl. Jest jen jeden duševní život bez přehrádek; nenapadne mne oklestovat jej. Beze všeho vložím v prostřed tklivé pasáže nejabstraktnější větu, vyjadřuje-li danou ideu stručněji, než větu s oficiálním bel. hávem, čerte se stareje, působí-li to nehezky; bez rozpaků věnuju celou kapitolu vztahům pojmů - "pravda" a "jsoucnost" a následující prašivě málo abstraktní naraci o čtyřech dámách, cožujících současně na jedné posteli se synem Eurovým. Jest mnoho drunď cennosti: filosofická, poetická, propagační, utilitní - počínaje od rady, jak zahřát si ruce, až k receptům, jak zabít každý strach - esprit, sprostý humor, "fotografie" ze života chátrý, detektivní napínavost - : vše to má svou specifickou hodnotu, vše to má někde své místo - proč se omezovat?... Dosevašní forma románu je těsná. Vytvoření naprosto volné, vše si dovolující jeho formy, nad níž zněl by všude výsměšný smích suverénní, božské skepse, jest jen "otázkou času". Ironií osudu žádný z Klímových románů, v nichž jsou všechny tyto požadavky svrchovaně vtěleny, ke škodě naší i světové literatury nevyšel, a většina dokonce autorovým přičiněním nenávratně zanikla. A přece to byl, jak řekl Otokar Březina, "rozený beletrista, snad jediný v celé Evropě. Od něho čekám dílo, které bude první z nového umění a které přijde tak, jako se ukazují červánky na počátku dne: fantastické a plné barev."

Avšak nejen po formální stránce jeví se Klímovo beletristické dílo jako převratné. Nesmírně rozšířil i obsahový záběr prózy: zahrnul do ní skutečně celý "duševní život bez přehrádek". Klímova nevyčerpatelná fantazie podřídila estetické funkci i nejtemnější stránky lidské psýchy, fysický i metafysický hnus a hrůzu, sadismus, bestialitu, satanismus, perversi, paranooidní šílenství, podvědomou iracionalitu se všemi slepými instinkty, takže i nejotrlejší čtenář, zvyklý na novodobou "černou literaturu", se otřese, a pamětliv rady Pavla Misnera, nerad by viděl leckteré z těchto děl v rukou své dcery. Veškerá tabu, jež moderní evropská literatura po desítky let nesměle ostřelovala a jedno po druhém čas od času

kácela, padají v Klímově díle všechna najednou, jakoby zasažena mohutnou salvou jeho fantazijního ohňostroje. Avšak jako ve filosofii jediným destrukčním aktem rozbil nadvládu objektu, aby osvobodil svého člověka, tak i ve své beletrii kácí všechna tabu, aby potom jako "orel vynesl ve spárech bláto do azuru" a tím je vysušil. Jen v tomto napětí mezi nejnižším a nejvyšším rodí se vznešený, hrdný člověk, jen v této křeči rodí se krása.

Vědomá vůle k vznešenosti je obloukem, který spíná racionální a iracionální v člověku, poezie je svorníkem, který spojuje Klímovu beletrii a filosofii, vytvářejíc "negací a transformací nepřijatelné reality realitu touhy" /Teige/. To obojí je poutěm, které váže Klímu k tradici prokletých básníků, a spolu s nimi, ač opomenout, předchází, připravuje a v mnohém i naplňuje revoluci, která zbavila umění "konvenčních a tradičních etoestetických zábran, aby projev básnické myšlenky byl co nejsvobodnější" /Teige/, a která byla zatím v moderním umění nejvšestrannější a na marxistickém ideologickém základě /jak v poslední době prokázal R. Kalivoda/ realizována surrealismem.

Klímovo dílo, jako díla všech tvůrců hodných toho jména, je nevyčerpatelné. Pokusili jsme se určitou interpretací naznačit jeho souvislost s dneškem. Jsme si vědomi, že jiný kontext a jiná doba přinesou jiné interpretace. To je však osud všech velkých děl, neboť myšlenka se v nich nezjevuje jako kostlivec ve školním kabinetu. Jejich poezie však přetrvává. "Kdokoli přijde ke dveřím básnickým bez šílení od Muz, jsa přesvědčen, že bude dobrým básníkem již pouhou znalostí umění, je sám nedokonalý a také básnické dílo rozumného zanikne před dílem šílicích," říká Platonův Sokrates.

Josef Zmr

I BELETRISTICKÉ PRŮZY

SLAVNÁ NEMESIS

I

Když Sider poprvé projížděl alpským městečkem Cortonou, učinilo naň a velebný kraj koldokol dojem tak mocný a tak zvláštní, že na nejbližší stanici vystoupil z vlaku a vrátil se tam nazpět. A tři dny, které tam pak pobyl, byly nejkouzelnější z celého jeho života. Dosud nepoznaný, poetický lesk prozracoval bez přetržení jeho duši, proti vůli tryskaly z ní stále a stále mohutné, nejzáhadnější pocity, nejasné sice, ale právě tím nesmírně dráždivé. Často zdálo se mu, že jižjiž musí se mu jádro těchto tušení vyloupnout, - ale v tom okamžiku odlétly mu vždy bleskem do nedosažitelných dálek. Byl opojen celým světem, jsoucnost byla mu milenkou, písně z nitra tryskaly, i v nocích objímaly jej magické sny... A přece bylo ve všem tom cosi temné a mocně děsivého; v nejhlubší hloubi měl jistotu, že pode vši tou září zeje nejstrašnější propast.

Bylo to zevní okolí, které z něho vše to vyluzovalo? Nemohl si dát odpověď. Pohledy na chromné, ledovci zjasněné hory koldokol, na stezky po nich se plazící, na jednotlivé domy městečka rozžehovaly sice v něm záračné blesky nestvárných pocitů; ale tážst musil se vždy: Není to nakonec v první řadě jen mé světlem přetékané nitro, které vlná své paprsky na předměty tyto, aby pak reflexy jejich jako zdánlivě cizí dary opět do svého materského všelůna vsálo? Vše zevní připadalo mu tak mysticky známým, - ale musil si říci: Což není hlubinně duše známo vše, vše? Jest něco, co by nebylo jejím majetkem od věčnosti? Jak jinak mohla by vůbec vidět a slyšet? Není všechno řídění jen slétáním se do duše nazpět všech tajemných ptáků, kteří věčné její nízdo kdysi opustili?

Jen proto, že nutao to bylo, opouštěl čarodejné místo... a jakmile mu z očí zmizelo, zmizel i zehadný lesk z duše, zcela rázem, a ustoupil neobyčejné skleslosti a znusenosti. Ale i zde byl nucen položit si otázku: Není to pouhou náhodou, že právě ve chvíli této dostavil se nutný duševní odliv? Snad i jistá hluboká autosugesce je v tom, ale nic nadpřirozeného, záračného, co mně tak láká.-

Umínil si, že se v Cortoně trvale usídli, jakmile bude mu možno.-

Po roce, ovládaném matnými, a přece tak slastnými vzpomínkami na tři dny, mohl rozhodnutí své uskutečnit.-

Byl květen a Sider osmaadvacetiletý; jemné, tajemné, krásné, mužné tváře; ale pod silou její svíjelo se cosi nalomeného, hluboce neblahého, co vidoucí duši mluvilo o předurčení k strašnému osudu. Byl zámožný a zcela neodvislý.-

2

Nebe bylo zachmuřené, hory téměř neviditelné, když do Cortony přijel, otupělý dlouhou jízdou i rozčilený očekáváním.

Těmto okolnostem připisoval dlouho později, že nejen loňská nálada ani u něho nazatukala, ale že i následující dny byl v rozpoložení, nad něž horší nebylo si možno představit. Zklamání, nejbedivější hnus. Bývá to vždy tak, jdeme-li vstříc čemukoli s přílišným očekáváním; ale Siderovi se zdálo, že velikost jeho rozčarování není v naprosto žádném poměru k nadějím jeho, třeba byly velké dost...

Celý květen byl ohavný, skoro stále jen mraky, deště, sněhy, vichry, bláto, zima. A když slunce zasvítlo, jako by přišlo osvětlením jen zvýšit ošklivost kraje. Jak mrtvé bylo vše, hory jak bezduché! Jen jako mrtvé upomínky na mrtvý život šklebily se tu, jako výčitky pro něco navždy promeškaného: nevolno bylo tu Siderovi stále víc, strach jakýsi vkrádal se mu v duši, a zdálo se, že kvapem zapouští v ní nevyrotitelné kořeny.

Dvě věci zvláště to byly, které v něj stále vléval mystický děs. Jelení hlava, hora to bezprostředně nad městečkem strmicí, 2500 m nad ním, 3500 m nad mořem, - z jejíhož rozlehlého temene vyčnívalo ještě jako růžky několik štíhlých, káňelovitých skalních masivů. A prastarý, skoro černý jednopatrový domek, stojící na konci uličky, které ústila v těsnou rokli; přímo nad ním visela vysoká skála --

A i jinak plynul život jeho nudně. Nestýkal se s nikým, jazyku obyvательства téměř nerozuměl. Bylo tam dosud pusto, letní návštěvníci ještě nepřišli. Něco však přece zabarvovalo živě šed jeho dnů.

Odevždy choval ve své fantasii zvláštní obraz ženy. Neurčitý, kmitavý, a přece silný, divně mu rozjasnění slibující a tajnými slastmi duši prohřívající. Často vidal ji i ve snu, ale obrazy ty si odporovaly, ač procitnuv, nepochyboval nikdy, že to byla - Ona. A teď snil jednou, že spatřil ji náhle na výšinách Jelení hlavy, tak jasně, že i ráno, probudiv se, měl na okamžik dojem, jako by stála před ním, že duše se mu do nejvnitřnější hloubi zachvěla intenzitou tohoto fantasmatu i přívalem mystických tušení. Ale okamžik poté byl už zase neschopen vidinu opět v duši své vykouzlit.

První den června byl deštivější než všechny předchozí. Sider rozhodl se, že následujícího dne Cortonu navždy opustí. Ukončiv přípravy, vyšel vpoledne na procházku do lesů hned za městečkem, úpatí Jelení hlavy pokrývajících.

Za půl hodiny vracel se mrzut s promočeným oděvem a obuví. Avšak nebe počínalo se po dlouhé době konečně modrat. Východní hory ozářeny byly žlutým zapadajícím sluncem. Krácel úžlabinou, skalnatou, jen tu a tam stromy a keři porostlou. Místo bylo divoké a romantické a budilo ilusi, že je daleko, daleko od míst lidmi obývaných; paradoxně zazníval sam štěkot, kokrhání a křik dětí.

Blížil se k ohybu cesty, - tu vynořily se tam dvě dámy, ubírající se mu vstříc. Zadumán, pozdvihl hlavu teprve, když byly již tři kroky před ním. Popatřil nejdříve na tu, která - červeně oděná - byla od něho vzdálenější, a trhl sebou.

Byla asi pětadvacetiletá, krásná, bleďá, s něčím nápadně neklidným v interesantní tváři, - a připomněla mu vzáleně jeho vidinu. Nebyla jí sice, zhruba vzato, téměř ani podobná, a přece vyvolala v něm záhadně obraz snů tak silně, že se bezděky zastavil.

A tu svezl se zrak jeho na dámu druhou, blankytně oděnou, právě když dotkl se skoro na úzké stezce loktem svým jejího. A - zapotácel se, v očích se mu ztmělo, bylo mu, jako by byl dostal ránu kladivem do hlavy. Jen s ud před ženami způsobil, že neklesl. Zdálo se mu, že dáma červeně učinila pohyb, aby ho podepřela; zamračil se a potácivě spěchal dále. Neohlížel se, ale cítil s jistotou, že ony stojí a hledí za ním.

Docházel k zahradě restaurace, když teprve se vzpomatoval. "Za nimi!" byla jeho myšlenka. Ohlédl se, neviděl jich. Zůstal delší dobu nerozhodně stát. Pak usedl v zahradě a čekal až do noci, doufaje, že vrátí se tudy nazpět. Nepřišly.

V celém životě nebylo mu tak podivně, tak slastně, tak děsivě v duši. Dáma modře oděná byla úplně, úplně vidinou jeho snu, jako by fantasma jeho bylo se přeměnilo v halucinaci ---

Z odjezdu nebylo nic. Nadto se nebe trvale rozjasnilo a krása jara teprve teď vybuchla plnou silou. A rozjasnila se i duše Siderova - a zase zavítala do ní spon zčásti lonská kouzelná zář. Zase mluvily k ní tajemnou temnou řečí strašné hory a vlídné lesy. Neboť Sider byl už - zamilován... Ale jaký, to divný děs doprovázel jako základní bas stále zpěv jeho duše?... Ale nic nepůsobí v hudbě mohutnější než mocné, černé basové tony, než temné údery na bubny, nic není ve světě krásnějšího nad hrůzu.

Prochodil teď celé dny městečkem a okolím, pátrajíc po svých démách; nenascházal jich. Nepodařilo se mu též něco o nich zvědět. Týden minul od onoho mokrého, žlutého podvečera a bolestně děl si Sider: Cizinky patrně, které Cortonou jen se kmitly, - neužijím jich nikdy již!

Jako by vše, co člověk užije, vše, po čem touží, vše, nač myslí, nemusilo se nutně zas a zase mu zjevovat a představovat a splňovat, jako by jedinou hybnou silou všeho nebylo právě přání a touha a Vůle...

Bylo krásné nedělní odpoledne 8. června. Sider seděl v zahradě oné, o les se opírající restaurace, hudba hrála četným hostům - byliť se během tohoto týdne sjeli sem mnozí letní návštěvníci. V hluboké snění ukolébala Sidera hudba...

Tu ušel náhle obě své známé z lesa do zahrady vcházející. Ulekl se strašně, tak propastně, tak ohromivě. A bylo mu, jak by i hudba zasažena, zaražena poloztichla, jak by ledový dech jakýs přelétl všechny věci a lidi kol.

Braly se blíž. Nenascházal sílu, aby na ně hleděl. Usedly ke stolu, asi dvanáct kroků od něho vzdálenému.

Přicházel k sobě. Zase zářně vytryskla hudba do výše. A zahleděl se do tváří jejich.

Byly si vzdáleně záhadně podobny. Něco chvějně jemného, démonicky éterického obestíralo obě bledé tváře, něco, co na jiné ženské tváři dosud neviděl. Ale z obličeje dámy mladší v modrém šatě zíralo to, dulo to nepřirovnatelně silněji... Byla asi dvacetiletá, vysoká, štíhlá. Krásná? Příliš mrazivě číselo něco z příliš bledých, hubených, ale neklasičtější zformovaných rysů, dravších, a přece láskyplných; hrůzných duchovou strašidelností stejně jako divostí a jako i nelidskou, nadlidskou něhou. Snad každá převelká krása je setmělá svým přílišným leskem.

Ale všechny zázračné zvláštnosti obličeje toho nestačila k vysvětlení ohromujícího strašidelného dojmu - - -

Nehleděly nan, a zdálo se, že nevěnují pozornosti ani ostatnímu okolí. A bylo patrné, že dáma v červeném jeví na své tváři stýlý zmatek, ba strach. Mluvily mezi sebou velmi málo a tiše; i když hudba dozněla, neslyšel Sider hlasu jejich.

Konečně utkvěla na něm dáma starší pohledem. Řekla něco k své společnosti. A teď mluvily spolu živěji... A náhle ona mladší zahleděla se na Sidera dlouze, až neslušně dlouze. Zprvu byl to on, který odvrátil oči; neboť zatmívalo se mu v nich a točila se mu hlava. Za chvíli pozdvihl je zas, - stále patřily naň zraky její tak stra-

šidelně, jako by ze skla byly. Openoval se. "Nutný oční soubor!" děl si a oči neodvracel. Konečně, po dobrých dvou minutách, zraky sklopila a pomalu zastřela si dlaní tvář - -

Zhluboka si odděchl; a rozkoš zalila mu duši. "Něco ke mně jistě cítí!...Ale patrně je velmi excentrická; jistě v nejvyšším stupni. Snad dokonce šílená? Ale fuji! Z čeho jiného tak soudím, než že nezvykle dlouho mne fixovala? Nejsou snad oči Její skutečně ze skla? Ale fuji, celé Její počínání nenasvědčuje slepotě. Ale jisto je, že ta tajemná bytost sledovala svým pohledem určitý cíl. Chtěla-li mne jím omámit, podařilo se jí to, - ale nezapomínej, panenko, že mimo city, které jsi hypnotisovala, mám i vůli; a ta zůstane vždy bdělá."

Docela ušlo mu, že kolem se něco děje. Že všechno obecenstvo je jakoby zaražené, poplašené, že všichni mezi sebou o čemsi horelivě, ale ztlumeně mluví, že tvoří se hloučky u jednotlivých stolů a že i u vchodu do zahrady kupí se zástupy. A že zraky všech obračejí se jen ke stolu, kde divné dívky sedí.

Znovu zazněla hudba, ale tak zajímavě a falešně, jak by byla duchem nepřítomna. Dámy teď už spolu nemluvily. Na tváři starší jevil se zmátek a strach stále větší; bledla, znatelně se chvěla, ohlížela se stále kol. Teď teprve stalo se i Siderovi počínání obecenstva nápadným...

Tu povstala dáma v modrém, promluvila s úsměvem ke družce své několik slov, zdvořile hrdě se uklonila a odcházela velmi rychle směrem k lesu. Ve vratech se ohlédla, a znovu stihl Sidera pohled Její, teď jen okamžitý, ale jak výmluvný! Jako by kynul, jako by poroučel, jako by lákal a sliboval, jako by laskal, jako by hrozil.

"Co činit?" řekl si Sider. "Běžet za Ní, představit se jí? K tomu schází mně teď naprosto odvahy. Ale což neužrím-li ji už? Ale nesmysl! neodcestuje, znamená něco pro Ni...! Či snad přece -?"

Viděl, jak vyšla ze zahrady, - a jak zástup u vrat až překotně rychle rozestupoval se před Ní... "Ah, teď vím! Je to nějaká velmi vysoká dáma, vévodkyně? princezna? či dokonce panovnice? Ne, nemožno, abych za Ní běžel jako za pouliční holčičkou...Ostatně vždy je chytřejší, ukazuje-li muž vůči ženám lhostejnost. Ona přijde, přijde zas, tam, kde já budu, - cítím to jasně."

Zíral dlouho a strnule do lesních houštin, kde zmizela. Tu napadlo jej: "Vždyť mohu promluvit na dámu druhou, te, cítím, není nic tak příliš vznešeného. Od ní se dozvím, co potřebuje."

Vzchopil se rázem, ale když popatřil, neviděl už ani dámy druhé.

A náhle zachvátil jej strašný, zcela radostný, zcela děsivý neklid. Vyběhl ze zahrady. Věděl si, že teď vášnivěji a hlučněji se všude o něčem debatuje, ale nerozuměl ničemu.

Minula řada dní. Poznovu jal se pátrat a zvěděl, že dáma starší obývá ode tří týdnů v Cortoně hotelový pokoj, že zapsala se jako paní Errta S., soukromnice, - že je dle všeho bohatou vdovou; a že v pondělí náhle kamsi odjela, zanechavši však věci své v hotelu. O její družce nezvěděl nic. Mnozí lidé viděli ji sice v neděli ve společnosti paní S., ale co dále o Ní mluvili, bylo tak divně vyhybsvé a nejasné, že Sider nevěděl, co si z toho vzít. Trávil čas šířením démonickou touhou, pobíhaje celé dny po okolních horách. A tu obdržel 16. června telegram, který jej kategoricky nutil, aby Cortonu ihned opustil; šlo o celé jeho jmění.

Zuřil, ač něco mu říkalo, že je proň dobře, skončí-li toto své

dobrodružství. Předsevzal si, že okamžitě, jak mu bude možno, vrátí se do Cortony. Uchystal všechno k odjezdu, který stanovil na zítřejší den, devátou hodinu dopolední.

O osmé vstal, otevřel okenice. Nádherný, skvoucí, již teď horký den! Mocněji než kdy dříve trčely hory, jakby nejvyšší, nejkrásnější z nich Jelení hlava. Na ní předešlým vystoupil, až k ledovci pod nejvyššími jejími skalními rohy, doufaje bláznivě, že uvidí tam, jak ji ve skutečnosti, jako ji tam byl ušel ve snu; marně.

Dlouho na horu hleděl, louče se s ní. Již odtrhával od ní zrak, - tu zachvěl se.

Ve výšce asi 900 m, tam, kde dolejší les ustoupil právě holým skalám, ušel dvě tečky, modrou a rudou... Zimničně rychle uchopil kukátko. Byly to dámy. Pohybovaly se pomalu vzůru.

Nerozmýšleje se, hodil na sebe nejnutnější oděv, uchopil hál, vyřítit se ze dveří.

"Z odjezdu dnes nebude nic," děl si odhodlaně, letě téměř k oné restauraci. "Ať vzejdou mně snad z toho ohromné škody, ale ani o život při tom neběžím. To, co mne čeká tam nahoře, je důležitější o to, o čem důležitější je duše než kapsa. Musím, musím přes všechny ostych dát se s nimi do řeči! Ale najdu je tam? Jistě; očividně chtějí vystoupit až na vrchol Jelení hlavy, jinak nebyly by tak časně již tak vysoko. Nemohu je minout, - jen jedna stezka vede nahoru; pod vrcholem se ovšem rozštěpuje ve dvě, ale z jedné na druhou možno dobře vidět. Dohoním je asi právě na temeni; mají si ce přede mnou ohromný náskok, ale jsou to ženy. Normální vzestup trvá osm hodin, ale chci-li, budu tam za pět."

Byl zcela vášnivě unášen a vesel. Octnul se v lese, dal se po mírně stoupající stezce do běhu a pokračoval v něm s malými pausami skoro hodinu, až byl z lesa venku, 800 m nad údolím. Stezka vinula se teď příkře po skalnaté stráni, jen tu a tam klečí porostlé. Rozčileně pohlédl vzhůru, neuvidí-li barevné skvrny. Neviděl. Stoupal výš a výš, minul místo, kde je před půl druhou hodinou z pokoje svého spatřil...

"Ještě 100 m výš na onen výčálek! Zde stráž příliš nahrblá brání rozhledu. Tam je jistě uvidím, - myslím, že ne výš než 600 m nad sebou. Jaké horko, jsem více mokřý, než kdybych byl promokl, a opravdu také už hanebně unaven. Tam si odpočinu, nemohou mně ujít, ačkoli to jsou vůbec ony."

Došel, kam chtěl, - a spatřil je vskutku nad sebou ani ne 600 m. Šťastně ulehl, zapálil si doutník a snil blaženě co se mu as nahoře přihodí. Za dvacet minut stoupal rychle dále.

Zmizely mu z očí. A když je opět spatřil, překvapilo jej, jak vysoko; zdálo se mu, že jsou téměř už u ledovce. "Ne, tot nemožno, aby byly za půl hodiny vystoupily skoro 1000 m. Na Alpách výšky i vzdálenosti často tak klamou!"

A zase zmizely. Co nejrychleji stoupal po srázné, ale ne nebezpečné cestě skoro hodinu. Neviděl jich teď, ač na tom nebylo nic nepřirozeného, rozčilovalo jej to strašně. Došel k místu, kde se stezka rozštěpovala, odpočinul a dal se spěšně nalevo.

Byl asi 800 m pod vrcholem. Spěchal velice, napadlo jej, že by mohly sestoupit opačným směrem do osady na druhé straně hory.

"Stůj co stůj musím je zastihnout na vrcholu, nebo je s něho spatřit, nehluboko ještě sestoupívají."

Jak se proto zarádovoval, když je za chvíli uviděl! Kukátkem rozeznal dobře, že leží ještě asi 200 m pod hřebenem. Bylo vyhráno! Neboť rozeznal už nejen charakteristickou bělost jejich tváří, ale poněkud i rysy jejich.

Zmírnil chůzi. Zmizely zase. A zmizelo, dnes poprvé i slunce za obláčkem. Zavál prudce studený vítr od ledovce a hrozivě zaskučel... A tu náhle zaslechl Sider shůry výkřik, slabounký, ale zřetelný...

"Nějaké neštěstí!" Stanul ohromen, aby hned poté dal se do běhu. "Snad zřítíla se některá z nich? Či byly přepadeny? Eh, z jedné strany dobře tak! Aspoň ukáží se jim nutným!"

Až měl nohy jako olověné, běžel stále vzhůru. Ale zkrátka zastavil se, znovu ohromen.

Spatřil několik set kroků napravo, na druhé stezce, běžet dolů dámu v červeném oděvu, tak rychle, že div se nezřítíla...

"Co se stalo? mám pomoci?" vykřikl.

Pádící se zastavila - - vykřikla opět a pokračovala v běhu. Marně za ní ještě několikrát zařval, nestanula, neohlédla se.

"Že zřítíla se - Ona!...a její společnice běží dolů, aby přivolala pomoc...Ale proč se aspoň na mne neobrátila? Patrně byla hrázou zcela zmařená. Ať tomu jakkoli, pouhá možnost, že přihodilo se jí neštěstí, stačí, - není pro mne volby, - nahoru!"

A šlo to výš a výš. Obláčky na nebi četněly a rostly a houstly, šedivěly a hnědly, stále ledověji s sténavěji fičel vítr. Sider doběhl k místu, kde nedávno odpočívaly, a klesl tam, cítě, že by se skácel, kdyby si nelehl. Ale již za minutu povstal. Vykřikl několikrát. Žádná odpověď. Či snad přece?...Ano-Ale neznělo to zdola? Rozhlédl se. Nový, sotva slyšitelný výkřik. A teď užel hluboko, hluboko opět dámu v červeném, kukátkem spatřil, že stojí, že mává rukama, šátkem. Zřejmě jej k sobě zvala. Stanul nerozhodnut, zmaten. "Co to všechno znamená? Chce, abych jí šel pomoci hledat někoho či něco? Či varuje mne? Před lupiči snad? Není-li pak dokonce její průvodkyně za ženu přestrojeným banditou?...Hloupé otázky! Mám ji poslechnout? Ale - Ona musí být nablízku, něco nejistého místo jistého..., snad to od té dolejší jen počítily, ženským strachem vnuknutý nápad...Ale přece, - ona ví aspoň něco, a já nic -"

Znovu zalehly sem z hlubiny výkřiky, - a daly mu rozhodnutí. Zamířil zas dolů. Náhle zazněly výkřiky silnější, ale shora:

"Sem, sem!"

Pohlédl vzhůru. Právě tam, kde začínal ledovec, asi 50 m pod povrchem, spatřil - Ji. Nehýbela se, modrá skvrna, ni kukátkem nerozeznal, sedí-li či leží či stojí. Ale co viděl, postačilo. Dal se v běh nahoru, nedbaje na nové výkřiky zdola.

Sto metrů výš, - modrá postava se stále nehýbela. Padesát, - teď za skaliskem zmizela, - za minutu vynořila se opět a sunula se rychle vzhůru.

"Co to zas asi? Zraněna asi není, aspoň ne nebezpečně, jinak by šla dolů. Snad umínila si, že i přes lehké zranění dostoupí na vrchol. Jistě příšerně umíněná tato démonická žena. Lhostejno, tím víc mohu jí být prospěšný, - teď po všem tom nebude nejmenší dotěrností přidružit se k ní."

Očtla se na temeni a zmizela mu, když byl ještě 50 m pod ním. Musil odpočívat. Nikdy dosud necítil se tak zemdleným. Ale docílil rekordu stoupání. Hodinky ukazovaly právě poledne. Slunce skrylo se úplně za hustou širou vrstvou mrakovou.

Konečně stál na vrcholu. Neviděl divukrásné panoráma, viděl jen tenkou postavu asi 400 kroků dále na modrém kusu nebe jako zdánlivě průhledný stín, sotva znatelně, příznačně se rýsující a pohybující se k nejvyššímu ze skalních kůželů, nad tímto vysokým plátěm ještě asi 150 m strmícím. Zřejmě zamýšlela vystoupit i na něj. Až pod něj vystoupil před třemi dny Sider, aby šel ještě výše, k tomu neměl čas, nechtěl-li přijít domů pozdě v noci. Neraď vzdal se tenkrát výstupu nan, ačkoliv věděl z průvodců po Alpách, že to

velmi nebezpečné. Vedla tam sice uzounká stezka kolem boku kůže-
le, jako bič kolem nohy několikrát se otáčejíc, ale místy ztrácela
se téměř v kolmých skoro skalních stěnách.

"Aspoň teď se tam dostanu, a s Ní," děl si nejrychlejším krokem
dal se za Ní. Ale Ona, neohlížejíc se, šla kupodivu ještě asi rych-
leji než on. Dal se v běh přes sněh a lední balvany a močály.
Avšak Ona již mu zmizela za prvním útesem kůže.

Doběhl tam též. Než sotva položil nohu na stezku, příkře stou-
pající, zachvátilo jej cosi nepopsatelného. Nějaká vzpomínka - ob-
luda vynořila se z hloubi jako strašlivý Leviathan ze strašných
propastí oceánu, ...ponořila se ihned zas, ale duše rezonovala je-
ště dlouho. "Jak děsně známé připadá mně toto místo... Kdysi jsem
je viděl, kdysi jsem tu byl. A něco ohromného se tu stalo... Kdy,
ach, kdy? Oh, ve snu to jistě bylo, ve snech vídal jsem tu jistě
i Ji, - ale co jiného je sen než pokračování skutečnosti, nebo sku-
tečnost pokračování snu? Sen jest hloubka a nelogičnost snu - jen
soustředění všech paprsků tohoto Světa-Přeludu."

Děs jeho byl tak silný, že přehlušil téměř touhu. Měl chuť vrá-
tit se. Z nebe stále temnějšího stále kvílivěji hučel vítr, stále
ledovější, jak by duchové jej varovali a pronášeli. Počal se
snášet sněh, stále hustější, jak by mu chtěl připravit zde mohylu.
Jen setrvačností puze, vlekl se dále a neméně tělesná než duševní
mdloba táhla jej k zemi.

Stále hrozilo sesutí se do propasti, stále rostoucí. Šlo to vel-
mi pomalu, ale polovici cesty měl už za sebou.

Tu, když stíží podařilo se mu vyhnout se smrtelnému pádu, ovlád-
la jej taková malomyslnost, že stanul a náhle se rozhodl k návratu.

A tu užířel Ji zas. Jen as šedesát kroků před sebou. Tak náhle...
Pokynula mu rukou, kynula mu k sobě a zmizela za ohybem skály.

A Sider, pozbyv vůle, potácel se za Ní, za Ní. Nevěděl, spí-li
či bdí, či je-li někde v podsvětí. "Ať už je to třeba ďábel," šep-
tal si tupě, "a to by mohlo dobře být, - musím, musím."

Došel k onomu ohybu - a uleknut stanul. Stezka před ním zmizela:
patrně nějaká malá lavina urvala kus půdy, která ji dříve tvořila.
Něco stezce podobného začínalo asi půldruhého metru dále. Byl nut-
ný skok! Obejítí bylo nemožné, nahore i dole hladká, svislá skála.
Skok mohl se snad podařit, ale mnohem pravděpodobnější bylo, že
skončí pádem do propasti asi třicet metrů hluboké. Neboť stezka,
kde noha skočiváho měla zase stanout, byla tak úzká, že ani pro
druhé chodidlo nebylo tam místo, a rukama za něco se chytit bylo
zhola nemožné. Salto mortale. A k tomu teď právě vysílen, a nohama
se chvějícíma, teď když právě s lnější závan větru bezmála byl by
jej dól srazil, - mohl se ho odvážit?

Stál nerozhodně, srdce se mu děsně rozbušilo. Strach zápalil
krutě se studem, hrдостí. Ona to dokázala! Neboť nebylo Ji vidět
a do propasti jistě nespadle, - byl by jinak slyšel výkřik, nebo
aspoň třesot těla na dno. Žena to dokázala, a on, muž, měl by -?
Myšlenka byla mu nesnesitelná!

Rozběhl se, pokud místo dovolovalo, ale nad prohlubní se zasta-
vil. Zalomcoval se a pocítil jasně, že se neodváží... a to proto,
že ví, smrtí že skončil by skok. Pohlédl dól, údy mu zledověly.
Co to zas bylo, co tak transcendentálně, strašidelně z propasti naň
zařvalo?

Bylo po boji. Vracel se nazpět zahanben jako zbitý pes. Aby se
poněkud potěšil, umínil si, že při jiné příležitosti až bude tělo
lépe mu sloužit, skok ten stůj co stůj provede. Ale sotva ušel dva-
cet kroků, zaznělo náhle strašlivé, strašidelně shůry:

"Zbabělče! Babo!"

A spatřil Ji až na temeni kužele. Zdálo se mu, že rozeznává Její vztekem a nenávistí hořící infernální tvář --

"Padouchu, ohavo ze všech největší, zbabělost tvá není menší než tvá bídáckost, pse, pse!" - zahučelo to ještě jednou valkýřím hlasem a modrý zjev zmizel -

Za jiných okolností byly by snad tyto urážky od zbožňované ženy dohnaly Sidera k tomu, aby pokusil se o nemožné, aby šel dobrovolně i na smrt. Ale teď neprostá vyčerpanost, nepřírozený děs a počasí vzaly mu každou aktivitu. Tupě slezl až k ledovci a uleh naň. Sníh padal stále hustě, sniživší se vračné příšery valily se strašně rychle ze všech stran na Sidera jako saně. Rázem zahalila jej nejhustší mlha.

"Co teď?" děl si líně po chvíli. "Snad je mou povinností čekat zde na Ni, až půjde zpět. Ale smím se odvážit předstoupit před Ni? Snad půjde cestou po opečném svahu Jelení hlavy. Ale kdo tu může něco vědět? Je to débel, vládne jistě kouzly, mne, chudáka, nepotřebuje...Hu, jaká tu zima, a nevidět ani dva kroky před sebe! Nemůžu teď sestupovat dolů, třebaže cesta jest už jen málo nebezpečná. Nic naplat, tak jako tak musím tu čekat, než se rozjasní. Jak nesnesitelné je to vše!"

Čekal, často volaje, aby snad vracející se podivnou turistiku na sebe upozornil. Bez výsledku. Dvě hodiny trvalo, než mlhy odpluly. Zasvitlo slunce, ani vidu kol po živé bytosti: nejhlubší ticho. Pomalu, na nic nemysle, vlekl se Sider dolů. Hvězdy již vyskakovaly, když jako náměsíčník vcházel do restaurační zahrady.

Následující den časně zrána šel se poptat do hotelu po paní Erratě S. A zvěděl, že především vrátila se do Cortony, že včera časně ráno odešla po zvyku svém s knihou do lesa za restaurací, že objevila se opět teprve pozdě odpoledne ve stavu nanejvýš podivném, a že bez meškání vyrovnala celý svůj účet a ještě večer Cortonu nadobro opustila. -

Dopoledne strávil Sider ještě na svazích Jelení hlavy, doufaje se strachem, že Ji užří...Odpoledne odjel.

3

Jednodenní odklad odjezdu stačil, aby Sider přišel téměř o celé své jmění. Byl nucen vzdát se své neodvislosti, pracovat, zápasit s bídou. A trvalo to dlouho, dlouho...

Přešto plnila duši jeho po několik let zcela Ona. Miloval Ji, nepřítomnou, neznámou, fantomatickou, divoce. Děs a pověrečné zachvaty opustily brzo statečné jeho srdce, proměnily se jen v prostou lásku a touhu. Misteriosnost celé věci sloužila jen k tomu, aby city jeho více podpalovala. Ustálil se v přesvědčení, že milanka jeho je ženou neuvěřitelně jedinečnou, geniální, výstřední až k polobílění, že celé Její jednání bylo diktováno jen záhadně vzniklou láskou k němu, že motivy celé Její procedury jsou prozatím obestřeny neproniknutelným tajemstvím, ale že netřeba hledět na ně jinak, než se dívá detektiv na zdánlivě nevysvětlitelný kriminální případ.

Byl by se zprvu mnohokrát rozjel do Cortony, zevní však okolnosti znemožnily mu to vždy a během let ztěžovaly mu to stále více -

Ale postupem času láska jeho, jako vše, pohasínala, bledly upomínky, krušná skutečnost absorbovala je. Posléze na celou příhodu

skoro už ani nevzpomínal...Jen ve snech vídal Tajemnou kupodivu stále a stále častěji. Ale po deseti letech ustaly i sny - -

A tu změnila se jeho hmotná situace. Obdržel malé dědictví a řekl si: "Pokusím se o štěstí ve hře: polovici zděděného na to obětuju, ale ani o haléř víc!! A za tři dny vydělal v hernách více, než obnášelo dříve celé jeho jmění, více než vydělá si člověk normální prací za celý život.

Mohl tedy, kdy chtěl, odjet do Alp, - ale celá věc ležela už tak daleko za ním, že se k tomu nerozhoupal. - Umínil si, že bude svůj život věnovat myšlení a tvoření a přitom tak trochu s mírou užívat života. Ale dvojice tato nesnáší se nikdy spolu, neboť každé vyšší snažení je asketismem. A k něčemu jinému určil Sidera osud, než aby, nebohy, stal se dobyvatelem říší Ducha. Brzo zvíťazilo rozkošnictví nade vznešenými snahami, pomalu stlačovalo jej víc a víc, až k zemi. Ale požívačství nemůže nikdy ukojit ani člověka nízce založeného, tím méně ducha pnoucího se k výši. Přesycenost a zároveň předrážděnost zmocnovaly se Sidera; prohlubovala se prázdnota duše, přivolávající něco, co by ji vyplnilo.

Tak minuly od doby, kdy pomohl si k novému jmění, dva roky. Byl čtyřicetiletý.

Ubíral se nejživější ulicí velkého města, daleko severně od Alp. Byl srpen a pozdní, dosud parný večer. Poslední červánky nebyly pro lesk elektrických lamp téměř k rozeznání. V hluboké snění byla duše jeho ponořena, zase jednou dlela tam v Alpách. "Co je asi s Ní? Co to jen asi s Ní bylo? Uzdím Ji ještě někdy?...Bylo to tak nádherné a slavné..." Slzy vznešenosti vypadly mu z očí. "Možno, že bych Ji už neužřel..."

A tu náhle vybleskl z duše jeho Její obraz tak strašně živý, že zapochyboval, fantasma-li to, či skutečnost... Zalomcoval se prudce a stanul a - -

- náhle uzřel Ji skutečnou! Tak jako tenkrát poprvé v úžlabině, však ještě blíže sunula se kol Její magická tvář, tváře jeho se téměř dotýkající. Ale nepohlédla naň.

Divil se později, že neklesl, že udržely se ruce jeho na kandelábru, jehož se zachytil...Jak dlouho tam stál?... Tři vteřiny nebo tři minuty?...Ale pak spěchal, slepým pudem hnán, za Ní. Nenašel Ji už v davu.

"Co to bylo?" děl si pak, kráčeje, nevěda kam. "Halucinace či skutečnost? Právě v tu chvíli, kdy Ji celou uchvátila celá má duše, spatřilo Ji i oko mé. Zhustila se jen má příliš živá představa ve hmotu? Či naopak: nemusil jsem dříve na Ní proto tak intenzivně myslet, že byla blízka, že sunula se ke mně blíž a blíž, zase jednou po mnohých letech?... Ale das vezmi všechny ty teorie! Nebyla-li halucinací, byla to vskutku Ona? Jsou přece tváře úžasně si podobné...Ale ne, Ji nepodobá se žádná jiná, to vím zcela jistě! Ale - vždyť nevypadala o nic starší než tenkrát před dvanácti lety... Ale - což není dosti případů zdánlivého nestárnutí? Eh, k ničemu to nevede! Jena!"

Navštěvoval teď denně v tutéž dobu i jindy ulici, která se mu stala svatou, probíhal celým městem, pátral i jinak. Bez nejmenšího výsledku. Ale pohaslá láska zaplenula opět obnivenou duši. Rozžehla se jeho duše, duchovně vyplnila se její prázdnota mystickým světlem, z hrobu vstala minulost. Zamiloval se podruhé. Do svého vlastně?

...Čas nebolí rozvíjení se myšlenky teče pomalu, pomalinku;

Věčnost má pokdy. A ke každému člověku, ke každému zvířeti plíží se Vznešeho, které je mu někdy příjemným lochtáním, nejvyšší slastí jindy, obyčejně nejvyšší hrůzou tichým tygřím krokem plíží se blíž a blíž..., aby z dnešního člověka, který je veskrze zvířetem, stal se jednou - Bůh.

Nenašel Ji. Ke konci října odejel do Cortony. Zůstal tam jen týden. Nespátl Ji, až vystoupil až k onomu místu, kde stezka byla přerývána. Nebyl by měl chuť přeskočit, k kdyby byla před ním rozpínala svou náruč. Duše jeho byla mrtva stejně jako odumírající dušičková příroda, nejmenší světlé zachvění nerozvinulo ji po dobu tu...I pátrají po Neznámé a Její družce zůstalo bez výsledku. "Domů, domů! Tam jsem Ji viděl, tam Ji přece jen snad naleznou!"

Nenalezl. Po celou zimu nepřišlo se pranic. Pracoval a opíjel se, opíjel se a pracoval a nakonec se jen opíjel. Minula zima, nesměle připližovalo se jaro, a Sider už podruhé zapomínal na divnou svou lásku.

Jednoho dubnového večera stanul před výkladní skříní. Její zadní stěnu tvořilo zrcadlo, před ním byly obrazy horských krajin, mezi nimi Cortona. Celou duší pohroužil se v pozorování Jelení hlavy. A bylo mu, jako by po ní zase stoupal jako onoho krásného, strašného dne, - viděl modré a červené skrvny, - a pak Ji na příšerné, přervané stezce..., - a náhle uzřel vzadu v zrcadle strašlivě určité tvář Její! Její! Strašidelně hleděly tam oči Její v oči jeho.

Bleskurychle se otočil. Dva muži a dvě děvčata stáli za ním, a mezi jejich kulatými červenými veselými tvářemi a tváří Její byla podobnost tak malá, jak mezi lidskými tvářemi může jen být. A poblíže nebylo lidského tvora.

"Halucinace? Poprvé v mém životě. Ale ne: vždyť jsem Ji tehdy v srpnu večer viděl jistě jen halucinačně, i v Cor--, ale jak nesmyslně přehání hned nelogický náš duch! V srpnu bylo to něco jiného, mohlo to být stejně skutečností jako ovšem přeludem, - a v Cortoně, aspoň v zahradě, vidělo Ji na sta lidí. Z toho, že viděl jsem Ji skutečnou, nenásleduje, že nemohl bych Ji jindy vidět jako halucinaci, kdybych například právě tohle poprsí Danteovo ve výkladní skříní spatřil v horečce na své podušce, neznamenaloby to, že tohle zde neexistuje ve skutečnosti...Tedy mě navštěvuje Jijí fantom. Snad proto, že - zemřela? A nezemřela snad právě onoho srpnového večera? Nemusil jsem tenkrát na Ni znenadání proto tak intenzivně myslet, proto Ji i uzřít, že, jak se stává právě v tu minutu opuštěla duše Její tělo? Než pouhé domněnky to vše, nevědecké. Ale ta nejistota, ta je to nejhorší. Mohla by, cítím, přejít i v šílenství...Ha! Jak děsně zazely na mne teď zas ty propastné oči v zrcadle! Jako bych je byl vskutku opět uzřel - -"

Cítil správně, začínalo to být krajně nebezpečné. Potřetí vzplanuly jeho city, - bez vyhlídky, že by došel cíle, - byl taltalos - odsouzen ztratit svou milenkou vždy ihned, jakmile se mu objevila...Ale halucinace učinila věc komplikovanější a dala jí něco nového, hrůzného. Ať byl kde byl, viděl jen Ji, Ji, Ji a Její zrcadlově strašlivé zraky, probodávající hrobovým mrazem jeho oči a duši. Již pouhé stálé a stálé opakování toho bylo hrozné, může člověka připravit o rozum již pouhé nepřetržité vtírání se na mysl jednoho zcela lhostejného slova. Ale to zde nebylo lhostejno. Nebyla to sladká tvář milenky, ale transcendentálně strašlivý obličej draka. A téměř každou noc navštěvovala jeho sny, ohyzdné, dusné, chaoticky šílené, to pekelná obluda sdílela stále jeho lože. Podléhal skoro

děsu toho všeho, stával se "pověřčivým", ale jeho světlýlogický duch bránil se mocně pokušení vidět v tom něco "nedpřirozeného". Skoro všichni dnešní vzdělanci jsou rozumem "nepověřčiví", srdcem však pověreční jako staré báby, u Sidera však bylo tomu naopak: svým skeptickým rozumem připouštěl možnost všeho na světě, nitro jeho však, zintelektualisované, vzpíralo se neodolatelně proti možnosti jakékoli strašidelnosti. Stále věřil, že Tajemná byla bytostí skutečnou jako on sám. Otázkou proň bylo teď: žije dosud, či jest již mrtva? A zato nejistota dechávala rozum jeho k šílení neméně než příšerný rej temných citů celé jeho nitro.

Tu stalo se něco, co tento příšerný stav změnilo. 22. května kráčet živou ulicí, v jiné části města než tehdy v srpnu. Záse byl večer, ale červánky hořely dosud plnou září. Byl právě v náladě výjimečně dosti veselý. A tu spatřil znenadání Ji. Přecházela právě ve vzdálenosti několika kroků napříč ulicí, nehledíc naň. Byla to Ona! Dobře osvětloval Ji svěží červánek! Nascházely ani dvě malé bradavky na levé tváři. Tentokrát ulekl se jen málo - a okamžitě zamířil za Ni. Vtom však stanula již před strážníkem na křižovatce a dala se s ním do řeči.

Sider poodstoupiv, čekal. Dost dlouho trvalo, nežli strážník zaslutoval. Kvapně dal se Sider za Ni, kvapně odcházející. Tu zmizela mu za vozem elektrické dráhy. Dal se do běhu, málem by jej byl přejel automobil, vozem tím zacloněný. Když se za okamžik z leknutí svého rpbral, neviděl Ji. Vřít se mezi spoustu vozidel a lidí, kam zmizela. Celá jeho duše proměnila se v oči. Marně. Byl by se rozplakal zoufalým vztekem. Tu vzpomněl si na strážníka.

Přiběhl k němu divoce. "Nyní právě mluvila s vámi dáma modře oděná, velmi bleďá, s bradavičkami zde, že ano?"

"Nu jo, a co má bejt?"

"Opravdu!" zvolal radostně. "Tedy byla skutečná?"

"Mam-mmm," a strážce vypouklil oči přísně s hloupě.

"A co vám chtěla?"

"A jež jim něco do toho?"

"Ó je, drahý pane!" A dal policis ovi tři dukáty. Ty byly ovšem dostatečným důkazem, že mu do věci něco je. A dozvěděl se, že dáma se tázala, kudy se přijde do Skalní ulice, že sdílně svěřila se, že je v městě cizinkou, že v ulici té několik dnů bydlí, ale nemůže ji teď nalézt. - Na otázku Siderovu, nebylo-li strážníkovi při pohledu na Ni divně u srdce, zavrtěl tento s otevřenými ústy hlavou a povážlivě soucitně jí pokyvoval, když štědrý pán odcházel -

Ale Sider věděl zcela určitě: v okamžiku, kdy řít se naň automobil, spočinuly ještě nadehvězdné zraky Její ve zracích jeho, ne strašidelně už: vlídně, úsměvně, lákajíce, líbajíce, zvonivě zvouce. Rozjasnila jej jistota, že Záře jeho dlí dosud na zemi. Viděl teď vše v nejkrásnějším pozemském světle. "Žije má dívenka! Je nanejdýš podivná, vládne, spolčená s mou láskou k Ni, mystickými schopnostmi! A miluje mne, miluje!" V tom trojím byla teď jeho víra. "Ona dá mně teď konečně ztracený cíl, vyplní mou prázdnotu. Život mně dá!" Nikdy dříve nebyl tak šťasten, nebyl tak čilý, tak lehký, tak božský.

Příští dny vynaložil na to, aby Ji ve Skalní ulici našel více energie než na cokoli dříve v životě svém. Zapomínal na hrdost a stud při svém pátrání. Od sklepů až k půdám ano ze sklepů až k holubníkům prošel systematicky každý dům ulice, vnikl i do mnohých bytů, kdekoho i na ulici se ptal, ví-li něco o bleďé dámě s bradavkami.

Konečně pokřikovali za ním kluci: blázen! blbec! - Skalní ulice byla dlouhá, byla - mimochodem - nazvána tak proto, že podél ní tyčily se vápencové skály. Tři dny trvalo, než ji celou propátral. A nic a nic...

Večer třetího dne byl s ní hotov. Jen ještě asi dvě stě kroků dál stálo nízké stavení zcela o samotě. Viděl, že je chudobná, skoro černé, zpuchřelé. "Tam přece nemůže bydlet Ona, ale pro všechno, když už jsem všechno prohlédl, podívám se i tam."

Staveníčko přímo se opíralo zadkem svým o vysoké skalisko, rozervané, jako by se byly části jeho dříve od sebe odtrhaly. Bylo jednopatrové, děsně zpustlé. A když teď Sider, stanuv před ním, ve večerním soumraku na ně popatřil, ustrnul. Bylo úplně podobno, ba totožno s tajemným domkem v Cortoně při ústí rokle pod skalou, visící nad řím jako Damoklův meč, jako by bylo jeho dvjníkem...

Půl hodiny seděl na mezi proti domku. "Zde, zde jen může Ona bydlet...Ale fuji! Pouhá náhoda to! Pomalu viděl bych ve všem jen přízraky! Je třeba už jednou se z toho vymanit! Neboť - přízraky a víra v ně odporují Vůli! Ne, zevní svět - ten je vždy ochočený a vůli služebný -: přízraky zabíjejí Vůli! Pojďme se tam podívat!"

Byla už noc. Sider pokročil k domu, pohlédl nan poznovu - zachvěl se celým tělem... "Ne, - dnes už ne! Nesnesl bych to. Nohy se mně třesou, že sotva stojím. Prokleté fyziologické věci! Zítřka, za vlídného jitra!"

Vrátil se domů, ulehl. - Ani nevěděl, jak se to stalo, že octl se náhle před tajuplným domkem. Automaticky vešel do něho. Prošel rychle zcela tmavou přízemní chodbou, zcela jistým krokem, ani sirku nerozžehnuv, jako by byl kráčet svým vlastním domem. Vystoupil do prvního poschodí, rovněž úplně tmavého. Sáhl - a držel kliku. Octl se v pokoji, v opaku k rozedranému zevnějšku baráku nápadně elegantně zařízeném, dle všeho v ložnici. Úplněk hleděl naň oknem skoro oslněvě, ale nebylo to jeho světlo, co linulo se z něho v duši jeho, slova to byla: "Znáš mne? Vždyť mne znáš přece dobře! Jen se rozpomeň!" Rozhlédl se lépe. Hle - po koberecích roztroušeny byly kameny, cihly, kusy dřeva, - a manželská postel v rohu úplně byla rozbita, velký balven trčel mezi jejími troskami, zabodnut v podlaze. Přistoupil blíže, zvědavě a naprosto klidně, a spatřil mezi troskami mladou ženu v košili. Tvář - samá krev, nos rozmáčkut, úplně krví oděny obě nohy. "Co se to asi stalo?" řekl si; "zdá se mně, že bych to měl vědět..., jak jsem to dnes hloupý!" Luštil si záhadu tak chladně jako obyčejný rébus. A dívka se zatím slabě hýbala, sténala, ale oči neotvírala. Náhle si uvědomil, že mu to shora studeně číší na hlavu. Popatřil vzhůru: strop byl proražen; několik hvězd a silueta skály hleděly otvorem. "Aj, aj, i podívejme se..., ale pořád nic nevím, především však je nutno odnésti zraněnou k lékaři. "Chopil se jí, tu cítil, že se mu boří ruce nějak hnusně do jejího masa. Pohlédl na své prsty, byly obaleny hnědě červeným prachem, silně páchnoucím. "Aj, aj," řekl si pokojně a bujně stiskl jí stehno. Rozdrobilo se v hrudky odporné masy. A tu temná hrůza náhle v něm vzplápolala, - měsíční záře změnila se rázem ve světlý víchr naň se řítící, ten přešel v jakýsi černý nejstrašnější uragán, - tiše nehnutý uragán Věčnosti, a tu chvíli žena oči otevřela. - Ona!...A myšlenka vyhrměla v něm, tak nestvůrná, tak strašlivá, myšlenka ze samého srdce šíleného Všetajemství, - myšlenka, jejíž jen slabý vánek dovede roztrhnout bídnou dušičku člověka lépe než dělová koule pavučinu - -

Ale nebylo dosud Siderovi souzeno opustit sekundu věčného Svého Života, které mikrob, říkající si "člověk", říká život. Cizí, pro-videnční síla vyhodila duši jeho v posledním okamžiku z dosahu Nejděsnějšího do sféry povrchnosti a zaslepení, které říká se

bdění. A spatřil světélko žempičky vedle lože svého, spatřil v nástěnném zrcadle sebe, z podušek vztyčeného, se vztyčenými vlasy, bílého jako ty podušky.

Následujícího dopoledne vešel tam. Když za sebou zavřel domovní vrata, stál v úplné tmě. Rozžehl zápalku, opodál byly dveře, stanul před nimi, naslouchal.

Hluboké ticho. A náhle cítil, jako by se něco v něm bylo otočilo... Stál dále v letargii, dlouho-li, krátce-li, nevěděl. Tu slyšel z vnitřku slabý, slabounký šelest, jakoby velmi vzdálených šoupavých kroků. Šelest rostl, kroky se blížily, dlouho, jak by za dveřmi tajila se ohromná řada pokojů. Zděsil se, chtěl prchnout, tu zazněl z vnitřku děsný, chrestivý smích, který jej přimrazil k zemi. A pomalinku, jako rafije na hodinách, otevíraly se dveře a stejně pomalu sunula se z nich žena s hořící svíčkou v ruce. Byl ohromen, spatřiv její tvář. Zdála se být dvěstěletá, mrtvole zdála se náležet, ale nebylo to jen to, co jej ohromilo - -

Posvítila se naň, a znovu zachrastil nelidský smích. "Hoj, panáčku hezký, neboj se, neboj! Znáš tě, proč jsi přišel, vím, čekala jsem tě. Přišel jsi za modrou dámou, viď, viď?"

"Ano, s dvěma bradavičkami zde - je tady?"

"Byla tady, celý týden tu bydlila, hezké od takové dámy, že vzpomněla si přece zas na starou Barboru. Včera odjela, ale chacha, nechala tu pro tebe fotografii na ní několik slov, sama je napsala, panáčku hezký, sama, chacha!"

"Pro mne? Jak víte, že já to jsem - -"

"Chacha, popsala mně tě, ale to bylo zbytečné, zbytečné! I kdyby to nebyla učinila, věděla bych to! Stará Barbera ví všechno."

"Ona je tedy - živá?"

"Chacha, všecko je živé, hlupáčku! Tak tady to máš, tady."

Vyňala z kapsáře obálku, dala mu ji. Četl na ní své jméno, otevřel ji. Podobizna byla originálu úžasně, neuvěřitelně podobná, a na rubu jejím četl: "Na slhledanou v červnu na Jelení hlavě! Orea."

Orea!... Kde už to sladké jméno slyšel?... A náhle zazdalo se mu, že je kdysi šeptal sám a - zde, v tomto strašném domě...

"Má tě ráda, panáčku," chrochtala bába a chechtala se, "ale měj pozor, aby tě tygřice láskou nerozsápala. Železným bičem strašně jsi ji tnul, a Ona nezapomněla, nezapomněla."

"Co to mluvíš? Kdy že jsem -? Já že Ji -? Snad ve snu-?"

"Ovšemže ve snu. Všecko je sen, chacha."

"Ona se mně chce mstít?"

"Chce tě milovat, ale ví, že jen pak bude moci, až budeš potrestán, až účty vaše budou vyrovnány. Jdi už, panáčku, dost jsi se dověděl, jdi se svým osudem, osudem, chacha."

"Počkej! Mohla bys mi ještě ukázat první poschodí?"

"Ale co bys tam viděl? Ty balvany jsou už dávno odklizeny, dávno."

"Balvany? Jak to víš? Sním nebo šílím?"

"Sníš i šílíš, panáčku, a tady bdíš a dobrý rozum máš! Všechno má každý člověk. A jdi už!" - A pomalounku otáčela se k odchodu.

"Prosím tě, řekni ještě, kdo je to vlastně ta Orea!" vzkřikl jednou rukou ji uchopiv za rameno a druhou strkáje jí spoustu dukátů do ruky.

"Moc můj panáčku, moc se ptáš! Tři roky počkej, uhlídáš! Schovej

zas plíšky ze zlata! K čemu jich mně? chacha, chacha!"

S děsivou pomalostí odploužila se zpět do jizby. A Sider duši máje v chaos proměněnou, a přece tak šťastnou, vyběhl z nejčernější noci, oslněn, do plně záře dopoledního slunce.

Zůstal před domkem stát. Neviděl, neslyšel, nemyslel. Jak dlouho? ...Konečně vyburcovala jej rána do tváře.

"Blázen! blbec! blboun!" zaslechl teprve teď řev kluků zpovzdálí jej obstupujících, jeden z nich byl jej právě trefil do hlavy koulí konnského trusu. -

"Nebylo tohle vše teď zas jen sen jako v noci?" děl si, sedě v ujíždějící drožce, kam se zachránil před pronásledujícími ho řvavým houfem trpaslíků. "Oh, zda se to dozvím kdy? Ale - vždyť přece proboha!..."

Nikdy dosud nebyl tak rozčilen jako teď, když si sehal do náprsní kapsy. "Nebude tam, jistě že ne!" šeptal si mezi cvakajícími zuby... Nic tam pomalu v životě nedělal jako teď, když otevíral tašku - -

Zavýskl, až se kočí na kozlíku otočil... Ohromující krása dokonalého portrétu zahřměla mu vstříc, měl příšerně určitý dojem, že Oreo skutečně sedí proti němu. A líbal, líbal její ostré, tak podivné úsměvy...

"Žije! Byla to skutečnost!" jásal si, ujížděje ulicemi stále živějšími. "Konečně mám důkaz! Něco reálného od Ní!:: Ale nesmím snad i teď ještě? Však - nesmysl, můj nynější stav nerozeznat odegnu? Lehčí by bylo nerozeznat tamhletu kočku od citery!" Znovu vynal podobiznu. "M m ji stále! - A máje ji, jsem bohatší nad všechny krále světa! Oh, s tímto obrázkem a s tímto písmem budu povždy šťasten!... Ona žije! a mne miluje... A všechny děsné podivnosti celého mého románu činí jej pouze krásnějším a svůdnějším. Kdo může se pochlubit podobně fantastickým, poetickým románem lásky jako já?...Vše nejasné se rozjasní, v červnu... Dnes máme teprve 23. května - nedočkám se ...Nesnesu toho štěstí...Vše je dobré a krásné. Do Cortony, Oreo má, Oreo! - -"

4

Už prvního června vystoupil na nádrazí cortonském, ve dvě hodiny odpoledne. Byl jeden z těch vzácných, příšerných dnů zestárlého jara, kdy celé nebe zakryto je jednotlivým oblakem, ne dost hustým, aby slunce úplně zastřel, ne řídkým dost, aby mu ponechal matnou eson zářivost, jest jen trochu světlejším mráčkem. Nebe poušt, země, nepopsatelně příšerně zabarvená, poušt, vše slavnostně, dusně, dusivě, děsivě mrtvé. Příšerný na rovině, příšernější je den takový v horách.

"Hu, pěkně mne vítá Jelení hlava," zachvěl se: "jako pohled hrůzou zabité mrtvoly. Co to z ní dnes ke mně jen mluví?...co obłudného vlétlo mně z ní studeně do duše?" A cítil tajemně, tatem že je radost posledních dnů, že vtrhne na místo její trvalá hrůza a neštěstí, že stojí na prahu nového období.

Ubytoval se v hotelu. Unáven cestou uleh a usnul. Probudil se teprve za soumraku, v náladě tupě chaotické.

"Dnes - půjdu již jen do oné restaurační zahrady," rozhodl se. Zítra - podívám se do černého domu v rokli. A pozítří - na Jelení hlavu. Ano, tak."

V zahradě spatřil cortonského lékaře, s nímž za loňského svého pobytu zde několikrát konversoval, - muže inteligentního, s onou specifickou inteligencí lékařů, které má, v nejdůležitějších ohledech, blíže k idiotství než největší omezenost, - a poněkud zhova-

dilého. Přisedl k němu, silně a pilně pijícímu a své tloušťky užívajícímu. A hned zavedl řeč na téma, které jedině jej zajímalo.

"Dnes mohu vám něco reportovat," řekl doktor, "paní Errata S. sedí už přes rok v blázinci." A jmenoval město.

Siderem něco zachvělo. Tušení, že i jej něco takového čeká? Pocit, že osudy jeho a její jsou mysticky spjaty? Či soucit i láska? Nikdy mu Errata nebyla lhostejna, třebaže city k ní ne- nechaly se přirovnat k lásce k Orei, ač měl dříve i chvíle, kdy se mu zdálo, že miluje ji i více než tu, jejíž obraz teď nosil v náprsní kapse.

"Vskutku?... A co mně můžete blíže sdělit? Prosím!"

"Před několika měsíci dostal jsem přípis od tamního psychiatra," doktor si odplivl, "jenž ji léší. Žádal mne o dobrozdání ohledně jejího duševního stavu, slyšel z úst bláznivé, že byla u mne před dvanácti roky párkrát na poradu stran svého "nervového rozrušení", a právě tenkrát prý choroba její započala. Odepsal jsem, že paní S. trpí na dementia praecox, ten člověk s tím však nesouhlasil a dal mně, idiot, mezi řádky vědět, že na dementia praecox trpím daleko spíše já. Takovýchle subjektů má naše věda ve svých řadách, fuji!" a vyřhl do sebe rázem velkou sklenici.

"Tenkrát že choroba její vznikla? A můžete mně říci něco bližního o tom?"

"Podle toho mého pana kolegy, kreténe, je příčinou, že se ta ženská direktně zamilovala do jakéhosi jiného ženského individua, ale láska byla, cheche, velmi nešťastná, neboť paní Errata měla před svým ideálem větší hrůzu než erotické požitky s ním. Ale to všechno jsou jen symptomy dementiae praecox, to nahlédne i ten kretém."

"Vídala Errata svou milovanou i od té doby, co byla s ní zde viděna?"

"Copek já vím, človičku? Vlastně - ten idiot - mmm, že ji často vídala ha - halucinačně. A to je zas jen dementia praecox. Ano - a pak - ano pak i o vás také často mluvila. Snad se do vás zamilovala. Snad se do vás zamilovala, cheche, můžete se jít tam oženit."

A víte něco bližšího o té druhé?"

"Copek bych věděl, človičku? Ale já vím všechno. Mmm, co jsem to vlastně chtěl..., o ní se tu mnoho mluví, ovšem samé babské tlechy. Povídá se o ní, že je to -"

"Pane doktor, pane doktor," zaječel tu hlas ženy pádící sem, "prosím vás, pojdte k nám, rychle, můj muž umírá, spadl se skály, má hlavu celou rozbitou!"

"Aby do toho všichni čerti!" zablábolil doktor, sahaje pomalu po sklenici. Ani okamžik nemá člověk oddechu! Vzpomeňte si a spadne. Tak pozdě večer, kdyby si tu legraci udělal aspoň ráno!" Vyprázdnil pomalu svou sklenici. "To se jistě ožral, že jo?"

"Ba ne, ale jen probona pospěšte, pane doktore, snad přece jen neumře -"

"Vo-vosobo - netahejte mne za rukáv - já - co jsem to chtěl? Hej, sklepníku, zaplatím - vyáčtujte dnes za celý týden!" Vstáváje silně se zamotal. "Já už - herdek -"

Sider hodil na stůl několik zlatáků. "Zaplaceno, - stačí to?" Uchopil doktora pod pažďím. "Pojďte rychle, já půjdu s vámi. Snad mohu být trochu nápomocen, - studoval jsem nějakou dobu medicínu."

"Vy - medicínu, vy kreténe? Cheche!"

Zavrávorl, že jen stíží těžké těleso Sider udržel, a vlekl jej

k východu.

"Můžete mně," použil ještě příležitosti, "jedním slovem říci, čím je dle povídání obyvatelstva zdejšího tajemná dáma?"

"Coura je! A vedle toho je to halucinace, to jest nexus - vlastně pexus polaris, vlastně solaris, - všechno jsem, herdek, zapomněl, dementia praecox. Caudasmus igitur -" dal se do řevu, vymánil ruku svou ze svírajícího ramene Siderova, zapotácel se a přeštl sebou jak dlouhý, tak široký.

Sider odběhl sám s nařikající ženou ke zraněnému. Ten byl již mrtev.

Noc byla plna strašných, pekelných snů. Ráno přišlo z temné oblohy. O desáté odebral se Sider do rokle. Byl v náladě chorobně ponuré i rozčilené až k lekavosti. Včerejší hovor zanechal v něm neurčitý děs, který nedovedl si dostatečně odůvodnit. "Vždyť přece nic určitého ten opilec mně nesdělil, vyjma cennou ovšem zprávu, kde mohu Erratu nalézt. O Orei vím stejně málo jako kdy dříve. Ale dopoví mně to dnes večer, - jistě nemůže být lékař den co den tak opilý."

Při pohledu na černý domek zalomcoval se zas nad jeho podobností, podobností ne dvojče, ale dvojníka, s budovou ve Skalní ulici. Ale zde visela skála přímo nad domkem, - několikátunový balvan hrozil, že co chvíli spadne svisle nan. "Nechtěl bych tu bydlet," oťrásl se poznovu. A bylo třeba velké síly vůle, aby vstoupil.

Tentokrát nechal dveře za sebou otevřeny. A spatřil tutéž chodbu, kterou tehdy viděl ve světle Barbořiny svíčky. I dveře napravo na téže místě.

Stanul. Neodvažoval se zaklepat na ně. Ticho, jen jemný šelest deště a stále sílící bušení srdce... "Uslyším zase kroky jako z nekonečných vzdálených pokojů blíž a blíž a blíž šílené šustící?"

Ne. Náhle se pootevřely dveře - stařena... Něčím připomínala Barboru, ale nebyla to ona, ani tahy svými, ani svým věkem. Byla sice velmi stará, devadesátiletá na pohled, - ale ničeho neměla z paradoxně transcendentální živé mrtvolnosti báby ze Skalní ulice.

"Co si přejete?" ptala se hlasem dosti ještě zvučným.

"Co, cože? Ach - ano, nebyl by tu pokoj k najmutí?"

"Je, je, a ne jeden, ale dva. Ale nikdo sem nechce, měl byste kuráž?"

"Proč kuráž?"

"Protože se říká, že tu straší. A protože skála visí zrovna nad domem. Ale my se nebojíme, čeho by se tak staří lidé ještě báli?"

"Kdo tu bydlí ještě mimo vás?"

"Má matka."

"Vy máte ještě - matku?"

"Mám, zdá se, že to. Nevím, čím se provinila, že ji Bůh tak dlouho k sobě nepovolává. Je jí sto třicet sedm let a mně -"

"Mohli bych ji vidět?"

"I můžete. Ale neredím vám to, budete ji vidět pak po léta i ve snech. Už dvacet let leží, nemůže se pohnout, je slepá, hluchá a nemluví, jen stále chroptí. A ne a ne umřít."

"Veďte mě k ní!"

Odvedla její kuchyní do vedlejší světnice, temné jako za soumraku. A Sider spatřil - známou ze Skalní ulice. Ale zdála se mu

teď ještě strašnější než tehdy, skoro šly naň mdloby.

Její slepé oči upřeny byly skleněně do stropu, tichý a děsný chropot vycházel stále ze široce otevřených úst... A ten sílil pomalu a sílil, stával se podobným slovům, - a náhle zaznělo zřetelně:

"Jsi zde konečně, dáblův synu? Tedy přece jsem se tě ještě dočkala, chacha, chacha! Buď proklet, proklet, krvavý pse!"

"Ježíši Kriste, po dvaceti letech zase mluví," sepjala dcera ruce.

"Proč mne proklínáš?" tázal se křečovitě pevně.

"Ona neslyší."

"Protože jsi zabil mou dcerušku, lotrá všech lotře, mé sladké dítě, které jsem odkojila. Čekala jsem tě, čekala dlouho, konečně tě zas vidím. Proklet buď navěky, zmetku Satanův! Ha, smrt kvačí už k tobě, černý je soud boží! Rozdrcen budeš, rozdrcen jako ona, má dceruška -"

Při těchto slovech, napřírozeně silným hlasem vzkřiknutých, škubla sebou prudce, její - ne tělo, kostra jen, povztyčilo se, a se strašným zachroptením padlo nazpět...

"Zázrak!" klesla dcera na kolena. "Dvacet let rukou nepohnula, nepromluvila, slepá je, - a teď před vámi -"

- Človče, ty jsi vrah, odejdi!"

"O jaké dcerušce jsi mluvila? Nevím nic! Mluv!" řekl velitelsky, ač se mu v očích tmělo.

Ticho.

"Bylas to ty, kterás mně dala ve Skladní ulici podobiznu Orey?"

Ticho. "Proboha, ona už nechroptí - ona snad umřela!" vzkřikla dcera - sklonila se nad lože. "Nedýchá už!" zaječela divným hlasem. "Tys ji zavraždil, jako tamtu, mordýři!" - "Ó má drahá maminka!" zavyla nepřirozeně po chvílce.

"Kterou, tamtu? Nevím nic..."

"Já také nevím, ale maminka to věděla! Bůh z ní mluvil! Pryč odtud, Beliale! Pomoc, vrah!"

Sider vyběhl potácivě ven. "Vrah, vrah!" ječelo to za ním.

"Zabil mou matku! Chyťte vraha!"

Ale černý domek stál o samotě, blízká ulička byla liduprázdna... Konečně přestaly výkřiky stařeny Sidera pronásledovat.

Delší dobu pobíhala Cortonou nazdařbůh, než byl schopen jasnější myšlenky. "Příšerné! neuvěřitelné! Cítím, že stále více propadám babské víře, že pekelná moc jakási drží mne ve svých osídlech. Začínám mítí nefalšovaný strach - a - vskutku mám teď chuť - nechatí toho všeho a opustit ihned prokleté toto hnízdo! Ale - ne! jaká by to byla zbabělá ukvapenost! -"

Ale přesto silně kolísal. A nebylo to jeho rozhodnutí, co přivodilo rozhodnutí.

Brzy si uvědomoval, že tvoří se všude hloučky lidí, vzrušeně debatujících. A zaslechl slova: "Vražda - stará Berbora - uškrcena - vrah - neznámý cizinec - policie a četnictvo už pátrá -"

Zpočátku bylo to Siderovi k smíchu. Ale ten brzy jej přešel. "Hromě, je jisto, dopadnou-li mne teď, že budu zatčen. Fustí mě sice brzo, - ale je to tak jisto? Víme přece, jak to u soudu chodí. Snad si ve vyšetřovací vazbě kdovíjak dlouho posedím. A dokonce - nedošlo již často k justičním vraždám?... Nejrozumnější bude co nejrychleji prchnout. Ale Orey?... Ale - vždyť se sem mohu zase vrátit, červen je dlouhý. A kdybych byl uvězněn na delší dobu, neznemožnilo by mně to sejítí se s Ní? Ano! Odjedu za hřebenice, vyčkám, až se v novinách dočtu, že stařena skonala přirozenou smrtí, pak se sem vrátím. Čirý blázen bych byl, kdybych v tom

viděl zbabělost." Podíval se na hodinky. Za deset minut odjíždí vlak, toť výborné. Nejrychleji!"

Spěchal k hotelu. Jelikož zavazadla jeho nebyla dosud rozbalena, mohl je okamžitě opustit. Hloučky lidí, jež cestou k nádraží potkával, byly stále četnější a rozčilenější. I on byl silně rozčilen, ale teď naprosto ne metafysicky, to však působilo naň blahodárně. Včas dostihl vlak, šťastně vyjel, šťastně překročil nedaleké hranice. Byl teď zatím v bezpečí.

Blázinec, v němž Errata dlela, nebyl od místa, kde hranice přestoupil, příliš vzdálen. "Nejdříve odjedu tam," rozhodl se. "Navštívím ji a zároveň vyčkám tam zpráv z Cortony, dvě mouchy jednou ranou."

Čtvrtého června dozvěděl se od správy blázince, že Errata je nezhojitelně duševně chorá, že šílenství její vykazuje sice tu a tam lucida intervalla, ale že často naopak propuká v záchvaty zúřivosti, příčinou že je především "pochybená výchova" výstředními rodiči a časně vštípená pověrčivost. A že je absolutně nemožno, aby s ní mluvil.

Několik zlatáků na dlani dozorcově učinilo samozřejmě absolutní nemožnost možností. A téhož dne vešel Sider do cely Erraty.

Seděla v křesle přibitém k podlaze, přivázaná k němu, ruce spoutány. Hleděla strnule do stropu, na Sidera nepopatřila. První jeho myšlenkou bylo, že byl uveden k pacientce jiné. Tehdejší krásná dívka vypadala na první pohled skoro jako stařena. Tváře děsně zhubenělé, proryté ne tak vráskami jako utrpením, zežloutlá jejich bělost - jako pozdní jarní sníh, oči zároveň povyhaslé a zároveň děsivým stálým knitem se svíjející, vlasy většinou už bílé. Ale při bližším pohledu poznal ji, něha zaplavila mu teple duši, přese všechno byla ještě draždivé svůdná, ba snad více než dříve, zidealisovaná velkým utrpením.

"Milostivá paní," zpočel. Dozorce stál doposud za ním.

Pohlédla naň tady jejího obličejce počaly se zmítat, provazy na zápěstích napínat. A vybuchla v něco, co zprvu zdálo se chechotem, pak - byl to zděšený řev.

"Pane - nejde to, pojďme," uchopil jej dozorce za rukáv. "Já mám - tentononc - odpovědnost -"

"Co jsi zač, vykřikla spoutaná, "jsi můj miláček, nebo - strašidlo? Ne, tys můj miláček, ty mne vysvobodíš z drápů těchto halamů," - zavzlykla a povznesla loket k očím... - Ale ne, ty jsi strašidlo, ježíšmajjá! Ty halamo, vyhoď toho pána, protože je to pouhý přízrak!"

"Opusťte nás," řekl Sider velitelsky a zlato zalesklo se na dlani dozorcově. Ten odešel.

Sider přeřízl pouta Erratina. Přesto zůstala dlouho nehybně sedět, pak vyskočila a s jásotem zavěsila se Siderovi na šíji. "Tys můj spasitel, ty mne zachráníš před nimi i před - Ní!... Ty nevíš, co jsem vytrpěla! Nebojím se pekla, byla jsem v něm, jsem v něm! Miláčku, já nejsem blázen, já jenom trochu blázním. Ti halamové tady připravili mne teprve o rozum. Než jsem sem přišla, byla jsem sice taky už blázen, ale jen citem, ne rozumem. Byla jsem zoufalá k šílení, má duše svíjela se celá jako plamen ve víchru, ale přísahám ti, že myšlenky mé nikdy se nepomátly, nikdy jsem nepovažovala a ani teď nepovažuji sebe za zrníčko pšenice jako jeden učenec, který nevycházel nikdy na ulici ze strachu, že ho holubi sezobnou a teprve to je právě šílenství."

Též se mně ovšem pojmy začínají někdy plést, ale obvykle jsem docela při rozumu, že se tomu až divím, po tom všem, co se mnou dělali. Věznili mne, poutali, mrskali do krve, ledové sprchy - hlad, nečinnost, a co je nejhoršího, jejich blbé řeči, teorie, experimenty. Ale teď, cítím, načešla hodina spásy. Ó miláčku můj, jsi to ty, ty tenkrát v neděli v zahradě? Tenkrát jsem se do tebe trochu zabouchla, hihihí."

A odtáhla jej k loži, strhla ho na ně a líbala jej divě. A on ji též. Zdělo se mu klamavě, že líbá Orey, - a nikdy nebylo mu tak bolestně, slastně, slavnostně. Jako by zapomenuté Věsta-jemství s rachotem přátelsky před ním se otvíralo. A bylo započ-řebí silné síly vůle, aby se vzchopila. Ale v téměř okamžiku vzchopila se i Errata. Vlasy jí vstávaly, tvář její stávala se inkarnovanou hrázou. "Ona, hle tam! Orea! Zas už, pro boha živého!"

Popatřil, kam ruka její ukazovala. A uzřel, jak v koutě cely vlní se něco jako bělošedý sloup páry, jak bere to na sebe poma-lu podobu lidského těla, - a jižjiž zdělo se mu, že rozeznává tvář Její. Nenadálá hráza zachvátila jej, a nevěda proč, máchl rukou v divém rozkazu. Vidění zmizelo.

"Už je pryč," šeptala Errata, klesnuvši na podlahu... "Ona tě mně nepřeje. Ona je - žárlivá - chichichi - potvora z moře! Ale, panáčku, já Ji mám vlastně radši než tebe. Bernajs, ta ti umí líbat, líp než ty, Honzíku! Proto jsem přišla do blázince. Proto, že jsem říkala, že Ji vidím, a oni Ji neviděli. Proto přijde kaž-dý slušný člověk do blázince, že vidí něco, co ti druží slepci a blázni nevidí. Kdybych byla aspoň řekla, že mám halucinace, hi i, nebyla bych přišla do blázince, ale byli by mne možná udě-lali doktorkou. Ale já byla tak hloupá, že jsem jim říkala, že to, co vidím, je pravda, a to ti blbci neodpouštějí. A od té do-by je má kůže víc modrá než bílá, podívej se!" Vyhrnula sukni. Byla to pravda.

Posadil se na lože. "Chci jít s tebou životem," řekl upřímně. "Budu tě chránit před lidmi i před fantomy, anebo padnu s tebou."

Ty by sis mne vzal? Ale koukej, jak vypadám! Já to ani nevím, ti halamové nedaí mně sem ani zrcátka! Prý bych z toho bláznila ještě víc, - ale řekni, co je žena bez zrcadla? Já vím, že vyhlí-žím staře, ale jsem jistě mladší než ty, je mně teprve šestatřicet."

"Errata má vypravuj, co bylo tenkrát přede dvanácti roky v Cortoně! Všecko, i svůj další život! Ale stručně a věcně, že ano, drahoušku?"

"Ano! Teď se cítím docela rozumnou, a vůbec byla bych vždycky vzorem rozumu, kdybys byl stále u mne. Ale jakmile některý z těch ničemů sem jen vkročí, - já nevím, proč to: něco ve mně, příšer-ně zavíří a já žvaním nesmysly. Když mne, nevidí, nemohou vědět, jak jsem moudrá, když mne vidí, nemohu za to, že jsem nemoudrá. Spravedlivě vzato, nemohu jim to ani zazlít, že?"

"Naopak: to jediné, co nutno lidem zazlívát, jest jejich pito-most. Vypravuj, drahá!"

A Errata vyprávěla, teď zcela jako normální člověk, místy ve-sele i úsměvně. Teď mu i vykala. Ale on, rozechvřen ještě nedávným polozjevem Orey, naslouchal s rozčilením, jakého dosud v životě nepoznal. "Teď" - cítil - "teď rozřešuje se děsná hádanka mého života. Vše dosud bylo jen přípravou k této chvíli."

"Dříve jsem Ji nikdy neviděla, než onoho mokrého, rudého ve-čera v úžlebině. Toulala jsem se poblíže městečka, zcela ve sny pohroužena. Naprosto, zázračně náhle stála přede mnou. Nikdy jsem se tak neulekla. Tázala se mne hlasem, tak hedvábně duncím jako

vzdálená řeč modrá večerní bouře, na něco zcela obyčejného. Odpovídala jsem jako idiot. Ale byla tak roztomilá, že jsem se brzo dosti vzpamatovala a dokonce nalezla i odvahu nabídnout jí - nevím proč -, že jí kousek cesty doprovodím. Přejala s čarovným úsměvem a náhle mne políbila, a až to mnou prochvělo jako políbení tygra, od té chvíle byla jsem do ní zamilována. Ale už za minutu potkaly jsme vás... Myslím, že byla bych se při prvním pohledu na vaši tvář vrhla vám v náruč, kdyby ona nebyla se mne dotýkala lokty svými.... Zapotácel se, když na vás pohlédl, řekla jsem jí, sotva jsme vás minuly. "Zná mne, nevěda," odpověděla lhostjné, má má špatné svědomí, je to největší ničema na světě." Ale vím určitě, že její bledá tvář zbělala jako křída, myslím dokonce, že jsem slyšela strašidelné bušení jejího srdce, - ale snad vycházelo to jen ze sluchu mého - či snad ze srdce přelosa - nevím. Neměla jsem odvahu dále se tázat. Bylo mně, kvapem, stále nevolněji. A jako by to byla vycítila, rozloučila se za chvíli se mnou. Ó jak jsem si oddychla, když jsem se octla v restaurační zahradě, mezi přívětivými lidmi! A celou noc příšerně nepřetržitě jsme se spolu líbaly, plakaly, a proměněny ve dvě nestvůry, se požíraly.

Podruhé střetly jsme se onoho nedělního odpoledne, zvláštní, že pokaždé spatřila jsem ji tenkrát, když vy měl jste se s námi zakrátko sejít. Seděla jsem na kraji lesa, poblíže onoho restaurantu, čtouc a poslouchajíc hudbu. Náhle padne mně na sluncem ozářenou stránku knihy stín, tak bezedně černý, jak žádný stín jsem dosud černý neviděla. Ona! Ale neulekla jsem se už tak silně jako poprvé: poblíže chodilo dosti lidí a den byl stejně zářný jako ta hudba. Přisedla ke mně rozkošně a jala se mluvit o mé knize a literatuře tak duchaplně, jak jsem nikdy žádnou ženu mluvit neslyšela. Dlouho jsme tak seděly, já byla úplně narkotisována, - a ona dala mně nakonec políbení... Od té doby - zpečetěn byl můj osud!... Vynela jsem také svými rty ze rtů jejíh bonbon... Oh, ale jako bych smrt byla políbila, - a láska mě ustoupila hrůze... A to bylo od té doby základní téma mého života: láska - hrůza, hrůza - láska, jedno horší než druhé. - Byla jsem jí tenkrát vděčná, když mi navrhl, abychom šly spolu do zahrady. Ale i tam se děsná má stísněnost nevytratila, až když jsem spatřila vás... Ale brzo zvítězila přece jen ona nad vami... Zase jsem zavedla na vás řeč. Právila, že jste hrozný sadista, který se neleká ani erotické vraždy. - Je to pravda?"

"Kdo miluje, je už sadista, a masochista též, tři slova pro tutéž věc. Ale neprojevoval jsem to nikdy jinak než neškodnostmi. Žil jsem vždy více ve snu než ve skutečnosti. Snad měl bych zárodek talentu k velkorysému sadismu, ale ten se nerozvinul."

"Něco podobného řekla mně pak i ona, že prý jste dnes na cestě nápravy, dříve však že jste byl - úplná bestie. Že to prý kdysi zakusila sama na sobě."

"Když?... Snad - ve snech?" pravil a srdce se mu rozbušovalo.

"Ano - děla, že vše je snem - že snem je věčnost. A že jediným hříchem je to, že se ve snu šílí, to prý musí být vyhojeno, kvůli tomu prý žijí všichni lidé a zvířata a rostliny a hvězdy. A plakala při tom, určitě jsem jí viděla slzy na tvářích. "Miluje ho," řekla jsem si a byla a byla žárlivá. A pohlédla jsem na vás, - a žárlila jsem na obě strany... Ale ráda teď vzpomínám na to tehdejší jaro svých přepodivných lásek... Ale bylo mně stále příšerněji, ani jsem nepozorovala rozruch ve společnosti, všechny ty zraky upřené s hrůzou na ni... A tu se ode mne odloučila, co nejlíbezněji zase, a já odběhla, abych neodmlela, do smavých lučin... A teprve večer, když jsem seděla v jídelně hotelu, řekli mně lidé:

„Oh, s kým jst to vlastně seděla! - -“

„S kým? S kým? S kým?“

„S duchem Jelení hlavy! Ale vy jste bílý jako sníh -“

„S duchem Jelení - hlavy?“

„Ano. Už asi sto roků tam straší! Zjevuje se tam vždy jen v červnu, zpravidla pouze na vrcholu, někdy však i na úbočích, dole v obci byl viděn tenkrát v neděli poprvé, v mé společnosti. Četní lidé po dobu těch sto let spatřivše Ji zešíleli děsem nebo spadli do propasti, jelikož jim vždy náhle vypověděly službu... Tak to je tedy ten náš miláček, chichichi!... Neomdlete -“

„Už to minulo!“ vydechl a sklsl na lože. „Nejstrašnější ze všeho je milovat strašidlo. Strašné je milovat skutečnou ženu a vědět, že je nedosažitelná, což teprve fantom, - což teprve nějakou příšeru pekelnou, která člověka kamsi do černa táhne. Přirozeno by bylo utíkat jen před ní, - a zatím musí člověk lézt k ní jako veverka do otevřeného jícnu krajty tygrovitě. Nedivím se, že jste napolo zešílela, já snad zešílím docela. Fuj! Pryč s tím! Ale ta propast budoucnosti přede mnou... Víš-li pak, Errato, že - tě teď - skoro ani - nevidím?“

„Miláčku můj, kdo může všechno to znát lépe než já? Snad bude nutno abych já podpírala tebe...“

„Pokračuj!“ lomcoval se jako umírající. „Oh, jaký idiot jsem dosud byl, tak dlouho zaslepen největším ze všech blbství, kterému se říká nepověřivost. Ale není divu, že se duše proti strašidlům ohrazuje všemi prostředky, dechnutí strašidla usarcuje jistěji než všechny mitrailleusy... Ne každého... ne nezamilovaného, ne rozum neztrativšího. Blaze tomu, zde i v zasnění, komu dosud rozum a vůle vládne. Mně právě ulétly, - ale přiletí zas! Pokračuj!“

„Já tomu tenkrát zprvu také nevěřila, jako tomu nevěří dodnes všichni ti ničemové tady. Ale hlava nevěří, srdce věří. A nakonec uvěří i hlava, co jiného jí zbývá?“

„Tady, oné neděle, proč jsem hned nadobro neodjela, jak si má hrůza umínala? Ale lákala mne Ona, lákal jste mne i vy - ty....“

A zasvitl onen strašný den. Časné ráno, po zvyku svém, vyšla jsem do lesa na úpatí Jelení hlavy. Prála jsem si Ji spatřit, ale desetkrát více jsem se toho bála. A čím hloub do lesa jsem vnikala, tím více rostl můj strach, až konečně obrátila jsem se náhle, abych nazpět utekla, - a spatřila jsem Ji krok před sebou... Klesla jsem na kolena. Zdvihla šnora pravila s čarovným úsměvem: „Petrně vám ti hlupci zde všelicos o mně napovídali! Mám vždy radost, mohu-li lidí takat pořádně za nos. Pojdte se mnou vzhůru, vysvětlím vám vše. To řekla tentokrát tak velitelsky, že jsem jako loutka uposlechla, a Ona vyprávěla, že bydlívá vždy v létě v osadě ležící na druhé straně Jelení hlavy, že uslyševši o pověsti, že straší na hoře mladá dáma, usmyslila si obyvateľstvo v tom utvrdit a objevovala se tam čas od času za různých divných příležitostí v divokých úbořích a počínala si tak podivně, že někdo s hůrkou dával se před ní na útek. Snad, pravila, má moje tvář něco příšerného, snad vládu jistými magnetisérskými schopnostmi, jak soudím dle pocitů, které jsem tuším ve vás vyvolala. Ale dáma tak inteligentní jako vy nebude věřit takovým směšným povídkám, dnes předvedu vám komedii, na kterou nezapomenete, ale k tomu cíli nutno vystoupit hodně, hodně vysoko. - Je líbo? Tázala se, ale jaký rozkaz v tom byl! Čtěla jsem odpovědět: Odpusťte, dnes nemohu, už jsem to měla na jazyku, ale selanská moc jakási vložila mně místo toho do úst slova: S největší radostí. Vidouc, že je vůle má ochromena, nenamáhala se již, aby mne více přesvědčovala, a skoro nemluvíce stoupaly jsme vzhůru. O těch strašných několik

hodin! Jako pes cupala jsem za Ní, kdyby byla skočila do propasti, byla bych se tam vrhla za Ní. Šlo to výš a výš, byly jsme skoro už pod vrcholem. Ona byla stále mrsčejší a strašnější, - konečně vzmužila jsem se do té míry, že byla bych již řekla: "Teď se musím vrátit," - v tu chvíli předešla mne: "Odpočínme si!" a já jako jehně ulehla vedle Ní. Měla teď stále zatuté zuby do rtů a tělo Její jako by se bolestí svíjelo. Po chvíli odešla za vedlejší skálu. Cítila jsem se k sarti mdlou jako nikdy dříve, více, než bylo možno vysvětlit únavou a rozrušením, a přece mne údy tížily méně než kdy dříve, jako by byly pozbyly skoro všechnu svou váhu. Ba mohu říci, že některou chvíli ani jsem sebe neviděla. Konečně se objevila, veselá a jasná. "Vzhůru! k ledovci, zázračně rychle. Údy mé byly stále lehčí a Ona mne podpírala. Ale zanedlouho jako by mně olovo lil do žil..., a i Ona stávala se slabší, zamračenější, a konečně řekla, že půjde za mnou. Divně zněly kroky Její, slabě šeptaly, chvílemi téměř zmlkly, ale dlouho neměla jsem odvahu ohlédnout se. Konečně přece - a hrůza! Její postava divně se mihotala, byla průsvitná jako vodní sloup, vím určitě, že jsem skrz hlavu Její viděla skály. Klesla jsem k zemi, vše temnělo kol. A když se zase rozjasňovalo, stála přede mnou jako dříve a smála se. Čehopak se lekla se madame? Řekla jsem jí to. Přirozeno: omdlévajícímu mihně, rozplývá se před očima vše, únava, řídký, nezvyklý vzduch výšin, - odpusťte laskavě, že jsem vám způsobila nepříjemnosti, ale budete hojně odškodněna. Smála se stále, avšak utírala si krev, řinouc se z rozhlodaných prstů a rtů. Jsem ostatně též strašně nervosní, měla jsem také svůj raptus, ale teď je dobře. Vzhůru! A napínajíc poslední síly, šla jsem a Ona za mnou. Bylo mně, jako by upír nějaký sál ze mně život. A pak ty kroky za mnou zase zhasínaly...Náhlym děsem zachvácená ohlédla jsem se, - a neviděla jsem ji vůbec, ač několik vteřin předtím jsem ji ještě slyšela, ač místo bylo právě zcela ploché, beze skalních výstupků, bez prohlubin. A tu, šílená strachem, dala jsem se střemhlav dolů na útek. Jen běž, běž do své propasti! Zahlaholilo to za mnou, kolem mne, ale ohlédnuvši se, zase jsem ji neviděla. Dolů, dolů! Tu slyšela jsem stranou váš hlas, poznala vás. Přirozeno, že ve své hrůze považovala jsem vás za strašidlo, které je s Ní proti mně ve spojení. Teprve daleko dole, když jsem viděla, že mne nepronásledujete ani vy, ani Ona, když jsem trochu rozumu nabyla, řekla jsem si: "On je snad jen obětí Její, jeho smrt chtěla mi snad ukázat." A křičela jsem za vámi, abyste se vrátili, naštěstí že čeká vás záhuba. Ale vy neslyšel jste nebo nechtěl slyšet. Jsem ráda, že tě tam nezažádala, - a teď pověz mně, co se tam nahoře stalo!"

"Povím ti to později. Teď ty mně, co se dělo s tebou od té doby, rychle, čas kvapí. Spatřilas ji pak ještě někdy?"

"Stokrát! Pořád. Říkají tomu halucinace, ale je to teprve pravé vidění toho pravého. Nedovedu ji už rozeznávat od tohoto stolu nebo třeba od tebe, viděl jsi před chvílí, že považovala jsem tě za přízrak. Jen ten činí rozdíl mezi bděním a snem a sen je totéž co vidění a co smrt -, kdo nepoznal ani sen, ani bdění. Ti zde to nepoznali, proto sedím ve blázinci. - Obědvala se mnou, myla se se mnou, současně z jednoho umyvadla, zkoušela na mně šaty, jednou ti mně i vyleštila botky, - a kolikrát vedle mne spala! Ale nikdo mimo mne ji nikdy neviděl, tak buď jsem blázen já, anebo - všichni ti druzí. Myslím, že oni, třeba tu bylo tisíc oslů, nebude z toho větší rozum než z jednoho. Jen ty, ty mně rozumíš! S tebou budu zdráva! My dva spolu to i s tou Orecou nějak moudře uděláme, viď? Vždyť můžeme mít spolu i dítě. Budeme šťastni tím

více, čím nešťastnější byli jsme dosud, vždy přichází konečně po špatném počasí krásné."

"Miláčku, fakta, rychle!"

"No tak tedy, nezlob se. Na Jelení hlavu jsem se od té doby nedostala. Pořád jsem tam chtěla jít. Bude to konec utrpení, říkala jsem si, ale neměla odvěhu. A co bych tam byla za Ní chodila, vždyť jsem Ji měla stále u sebe. Tak děsně u sebe. Dovedeš si to představit? cítíš nekonečnou hrůzu z Ní, řekneš si: "Ne, nebudu už na Ní myslet!", hrůza pomalu mizí - ale tu přichází touha po Ní, -, zas Ji ztrít a umřít - řekneš si, - a užiješ Ji zas a div z toho neumřeš, - a tak to jde v jednom kruhu stále a stále. Tak já jsem to v sobě dlouho. Ale pak jsem štěbetala. Moji příbuzní - jsem bohatá - přáli si mou smrt. Zavolali ke mně psychiatra, vydával se, zaplacený padouch, přede mnou za mého vzdáleného příbuzného. Kdybych mu byla řekla, že mám halucinace, byli by mně dali jen do nějakého sanatoria pro nervové choré, protože Ores vyšší, skutečnější skutečnosti, proto jsem zde. Oh, tehle šílené lidstvo! Ale neodsuzují je, každá žízalka ví, proč se zarývá do země -"

V tu chvíli otevřely se prudce dveře, vrazil k nim obrajlený člověk, s očima blbě rozlícenými.

"To je on, ten psychiatr, ten zaplacený padouch!" vzkřikla Errata. "Miláčku, Sidere, chraň mne před ním! Hned se zase valí na mne šílení - ta - ta - houska s máslem -"

"Vy ničemo co tu děláte?" zařval profesor na Sidera. "Který z těch darebů dal vám právo, - a ty, zblblé," obrátil se prudce k Erratě, uchopil ji za vlasy a s políčkem strhl ji na křeslo. "Tady je tvé místo, ty zvíře!"

Sider byl atletem, třeba ne těžké váhy. Profesor dostal takové dva pohledy, že svalil se na zem a jen slabě se škubel. "Nutno prchnout," mňuklo se Siderovi rychle hlavou. "Teď nesmím být zatčen. Třeba učinit jej úplně neškodným, aby nezpůsobil povyk."

Bleskurychlá rána pěstí do skřáně, - a psychiatr ležel tu jako mrtvola.

"Hurá, hurá!" zařvala jásavě Errata a jala se bušit pěstmi do jeho tváře.

"Milenko," odtáhl ji Sider, "musím okamžitě odtud. Jsi provády má! Naše osudy jsou nerozlučně spjaty! Společně zvítězíme! Brzo tě odtud vysvobodím! Nechat síli tě zatím naděje! Jsem stále u tebe, slyšíš? A Ona - ten bouřný mrak, změní se nám v milostný, zlatý obláček! Pá!"

Vtiskl jí poslední políbení a vyřítil se ven. "Jsem šťastna, Sidere, Sidere máj, ty přijdeš, přejdeš jistě, přijdeš brzo, věřím to!" znělo za ním...

Ale Sider nevěděl dobře, co ve svém unesení slibuje. Prchaje z blázince, věděl určitě jen jedno: že musí okamžitě odejti. Kam, nevěděl. Vsedl nazdarbůh do vlaku, který právě odjížděl, koupiv si dříve více nejnovějších žurnálů.

"Jistě dočtu se teď, že Barbora nezemřela vraždou," děl si poněkud, když se vlak dal do pohybu. "V tom případě - nazpět do Cortony!" Ale v tu chvíli vyvstala v něm ohromivě celá hůrnost Erratiných sdělení... "Nebudu k tomu mít síly," cítil. "Dříve byla by mne strašnost celé věci snad lákala, teď mne jen drtí. Jsem vyčerpan, jsem ztracen." Sáhl tupě po novinách a četl:

"Ke vraždě nejstarší ženy naší vlasti, stosedmatřicetileté

Barbory. Lékařsky bylo nade vše pochybnost zjištěno, že stařena byla zardoušena, mimo jiné byly na hrdle jejím nalezeny strangulační pruhy. Zločtilý, jistě perversní pachatel tohoto neuvěřitelně hrusného činu není dosud dopaden. Jsou však známy podrobnosti jeho zevnějšku /následoval dosti správný popis jeho osoby/, jakož i směr, kterým prchal. Pravděpodobným cílem jeho cesty bylo městečko N. N., známé svým ústavem pro choromyslné. Pohnutkou zhovadilcova činu byly peníze, neboť dle výpovědi Hěty, pětadvadesátileté dcery staré Barbory, zdrcené smrtí vroucně milované matky, zmizel ze zásuvky stolu jistý obnos, jakož i některé šperky. Není nikoho, kdo by si z té duše nepřál, aby bezpříkladný padouch dostal se co nejdříve do rukou trestající spravedlnosti."

Sider zároveň se musel sechechtat, zároveň prochvil jím mráz, zároveň pocítil dlehu. Byl zbaven těžkého břemene samovolného rozhodnutí. - "Kam teď?" pravil si. "Eh, pojedu domů. Ve velkém městě se nejsnáze navštívím Skalní ulicí: Dvojnice staré Barbory, moudrá žena, dá mně, cítím vysvětlení toho všeho. Ano, v ní jsou teď všechny moje naděje...Vždyť k čertu není pošetl ještě zcela jisto, že Orea je - duchem hory. Ač Errata není šilená, ke střízlivému posouzení věcí má stejně daleko jako já k tomu, abych byl zlodějem u staré Barbory. Ano, tak!"

Uklidnil se značně. - Na nejbližší stanici vystoupil, a používaje tu vleků, tu automobilů, tu koní, tu vlastních nohou, cestuje co nejklikatěji, aby stihatele zmátl, dospěl desátého června ráno do svého města.

Dopoledně prospal, odpoledne věnoval přeměnění svého zevnějšku. Než z domu vyšel, vzal k sobě instinktivně všechny peníze, které měl na hotovosti, a vyňal z brašničky na dopisy, kterou choval v náprsní kapse, podobiznu Orey. Zahleděl se dlouho na ni a pak vnořil ji opět do brašničky...Pak zašel do zapadlé kavárny, a tam četl:

"Nový zločtilý čin vraha staré Barbory. Tento zvrhlík umínil si patrně, že bude celou cestu svou dláždit samými nejhavnějšími zločiny. Čtvrtého t. m. vloupal se do ústavu pro choromyslné v N. N. Přefízl tam pouta, která musila být dána šilené paní E. S., aby nespáchala sebevraždu. Nepochybně učinil tak proto, aby mohl na ní ukojit zvrhlý svůj chtíč. Byv překvapen vlezlasloužilým učencem, panem profesorem N. N. udeřil jej několikrát kladivem do hlavy a prchl. Nebohá oběť svého povolání pan profesor N. N. byl jistým z dozorců nalezen v bezvědomí. Muž tento prohlásil, že byl neznámým lotrem chloroformován. Vzhledem k tomu, že jde o zloděje u staré Barbory, je nepochybné, že netvor omráčeného učence okradl, ač tento, utrpěv silný nervový šok a jsa schopen reagovat na vše pouze pláčem, nemůže se rozpomenout, mnoho-li měl při sobě peněz. Ale bohda se přece upamětuje. Šilená E. S. bere všechnu vinu na sebe, tvrdíc, že ona to byla, jež svého laskavého ošetřovatele pěstí omráčila, absurdnost toho je nabíledni. Je již známo, kudy ona hyena v lidské podobě z ústavu dále prchala, pravděpodobně zdržuje se nyní již v metropoli N., a jest jen ozázkou několika hodin, kdy bude zatčena."

Sider vyběhl z kavárny. Byl v první chvíli zcela bez sebe. "Prdě, pryč odtud, co nejdále, na kraj světa!" byla jeho jediná myšlenka. "Někam do vnitřních provincií Číny nebo do pralesů Ecuadoru..., jen co nejdále ode vši té hrůzy ať skončí to konečně."

Vskočil do drožky. Ale za chvíli si připomněl, že je zcela poblíž Skalní ulice. Krátké kolísání, -"eh, zajdu tam ještě!" rozhodl se. "Těch pár minut mne nezahubí, měl bych nadobro Evropu

opustit, jsm stále ve strašné nejistotě? Ne, cítím, nesnesl bych ji, zešlel bych v cizině. Tuším, že teď vše se rozuzlí."

Slunce právě zapadlo, když octl se před černým domkem. Od jihu valila se temná mračna, stále se blesky nítící a zlověstně rachotící. Kvapně vešel Sider do chodby.

A zase stanul před známými dveřmi. Uslyší opět z dálek strážidelné kroky, jako čas příšerný, šílený se plížící? Ne - místo toho křiky dětí a hubování nějakého basu. Rozžehl zápalku. "Daniel Škoppek, mistr obuvnický" - četl na dveřích. Zaklepal.

"Nu jen jdou!" zabručel hlas.

Vstoupil. Kuchyně, upravená na ševcovskou dílnu. Čtyři malé děti válely se po podlaze, mistr seděl na verpěnce, s tvář, jako by byl právě vypil čtvrt liáru denaturovaného líhu. Z vedlejší místnosti stejně jako oněhdy v Cortoně, pomyslí si a řekl zmateně:

"Dovolte, je zde přítomná nesmírně stará žena, jménem Barbora?"

"Cože?" řekl švec a povstal. "Tady je dycky jenom jedna žena, a je to má žena, jmenuje se Alžběta, a třeba má, bába, už pětatřicet roků, nesmírně stará proto ještě není."

"Ale asi přede třemi týdny bydlila tu stoletá stařena a u ní, po několik dnů, mladá, krásná dáma -"

"Ježíšmarjá, zas už!" vzkřikl ženský hlas a do kuchyně vběhla paní mistrová, křižující se. Děti daly se do pláče, hrom zařval, že se domek zachvěl. "A já ti to pořád říkám, Škopku, že tady straší!"

"Tiše, bábo! Já už mám těch pověr až tak! Budete držet hubu, fakani!" a zdvihl potěh. "Voni pane, kterej se zdá bejt entelikent, řeknou mně, můžou-li to myslet vážně, nebo esli přišli, aby si ze me dělali blázný?"

"Cožpak stará Barbora nikdy zde nebydlela?" tak se mu nohy chvěly, že nepobídnut, usedl na lavici. "Viděl jsem ji zde na chodbě zcela určitě."

"Pánbůh s námi, já ji také viděl! Jednou večer, když jsem byla sama doma, ploužila se najednou tady tou kuchyní, tak strašně pomalu, a zešla tam, do ložnice! Když jsem se zas mohla postavit na nohy, běžela jsem tam za ní, a vona tam nebyla, a nemohla votamtud odejít, protože tam nejsou žádný uť dveře a vokna byla z vnitřku zavřena. A jiný lidi ji taky viděli a taky někdy takovýho mladýho krásnýho pána a dyť krásný dámy, a ti všichni tři byli prej dycky voblíknutý jako náky hastroši, jako prej se lidi voblíkali za časů císaře Bonaparta. Muži, Škopku, já už tu nebydlím, já tu nechci přijít vo rozum, a žádněj kunšoft nám sem nechce jít."

"Bábo, já ti povídám di a loupej brambory, nebo ti jináč spravím rozum. Takový blbosti! Já bych myslil, že žijeme ve vosvíceným století, já nejsem žádněj entelikent, já jsem jenom dělník, ale dycky sociální demokrat, já nevěřím nic, - tak už, voni pane se seberou a zavřou ty dveře dobře za sebou, ať nám sem neuhodí posel boží -"

Sider stanul před domem. Ze zčernalého nebe řítily se širošifé vodopády, svítící sirně v nepřetržitém pekelném světle nebeských plamenů, jako stáda sta lvů řvaly hlasy nebe. Ale on neslyšel je, blesků neviděl, necítil bičování vod a krup...

"Vše mizí," hučelo mu myslí. "Vše fantom...Ale vždyť mám tu ještě viditelný důkazy!" Rychle sáhl do kapsy, vyzul brašnu, listoval

Podobizna tu nebyla. Znovu prohlédával, důkladně, - marně! "A vím přece, aspoň tak jistě, jako že teď hrom třeskl, že jsem ji, odcházejí z domova, mezi listy vložil! Zmizela i ona, zmizela všechna skutečnost, všechnen rozum, vše... - Pryč odtud, od toho všeho - ale kam, ale kam?"

A šíleně ubíhal do šíleně svítící, šíleně řvoucí, šílené noci - kam? kam?...

5

A pobíhal zeměkouli. Bydlel ve výšinách. Altaže a Kordiller, zapadal v pustiny vnitřní Austrálie, prošel napříč Afrikou. Ne tak proto, aby ušel pochopům: daleko více, aby utekl děsné své lásce. Prvé dařilo se mu zcela, naprosto ne to druhé... Jako Errata miloval Oreu stále s hrůzou a hrozil se svého milování, a šílel z toho všeho stále více. Ale teď nikdy už nespátl milenku svou očima, nebyl přístup tak jako Errata "halucinacím", tím hloub rozrývala mu jeho nejvnitřnější myšlenky.

Ovládala je úplně, a marně všechno dsilí zhostit se strašné Paní. Marno zevní rozptylování se, marno dobrodružství, marné hony na tygry, marné opíjení se alkoholem a opiem a jinými ženami. Marno studium, marno divé dsilí stoicismem, božským hledáním na vše, zeplašit Strašidlo, tuto sudbu jeho života. Jeho paradoxní žití bylo jen hříčkou Osudu, jeho vyvolencem nebyl. I kde vítězil, tajemná ochablost dostavila se vždy brzo, usínal vždy hned na každém vavřínu. Je nejstrašnější osudem neumět nikdy využít svých vítězství. Vše má svou dobu, ta-li propasena, marno volat mrtvolu z hrobu. Skutečná, vítězí síla posačuje po léta - po celý život na své vítězné dráze, - jen tak vybojován může být - Boj Života. K něčemu jinému předurčen byl den Života. K něčemu jinému předurčen byl den Života Věčného, jímž byl vezdejší život Siderův.

Bojoval především s Oreu samou. Smlouval se s myšlenkou, že jest jen strašidlem, dovedl i zamilovat se do ní jakožto do strašidla, - a našel právě v tom ohromnou dráždivost. "Bát se přízraku? Co je nesmyslnějšího? - co lákavějšího, co svůdnějšího než milovat její, líbat, sdílet s ní své noci?" Její návštěvy ve snech jeho byly někdy to nejrozkošnější, co v životě poznal, třeštil rozkoší sto dnů někdy po jedné takové noci. Zvláštní sublimní pýchou plnilo její, že miluje, že milován je transcendentální bytostí, cítil, v tom jen že smysl tohoto jeho života. Ale všechna radost neobžaluje trvale člověka, oblužuje jen, proto žije červ, aby trpěl -: pro nekonečnou Radost Příští, pro Ztečení nebeských hradeb.

A všechna Siderova vítězství vyústovala posléze v šílení pomalu stále postupující... Podobně jako u Erraty, které byl slíbil pomoc a které sám jí potřebuje, pomoci nedovedl, přes některé, nedostatek energické pokusy... -

"Domá! Tam, kde jsem ji viděl!" volalo konečně vše v jeho duši. "Ať se staně cokoli! Ať jsem třeba popraven, beztoho rozevírám po mně smrt svůj řícen. Ať sešílím rázem, ať v šílení shořím, lépe, než pomalu v něm hnít! Ať zahřmí Konec, ať staně se ihned, co stát se má! Já jsem - Ona! Vzhůru tam, kde se mně zjevovala, za svatým, slevným Osudem!"

Tak si řekl a uposlechl. Ale jen svého neodolatelného nutkání, strachu před úplným rozvratem, své bezradnosti, bezvolnosti, ne vše, která rodí činy. A stav jeho duše, hrůza minulých let obrazily se tak na jeho změně tváří, že nebylo téměř zapotřebí, aby ji, přibližuje do svého města, uměle měnil...

Přibyl tam 31. května večer, skoro tři léta poté, co odtamtud uprchl.

Hned následujícího rána, ještě za soumraku, probuzen byl divným zabušením na dveře hotelového pokoje, kde se zatím ubytoval, nemaje předchozího večera odvahu navštívit svůj vlastní někdejší byt. Otevřel. Vřítla se Errata. Oděv zablácený a roztrhaný, strhaná tvář divě se šklebící, z očí jako okny hledělo Věčné Šílenství.

"Má účta!" zařvala chechtavě a plivla mu do očí. "Tak, to jen jsem ještě chtěla, bídáku, a teď ať mne čert vezme! Utekla jsem těm psům z blázince, oni jsou mně v patách, ale ať přijdou a štěkají, teď je mně už všechno jedno! Padouchu, horší než ti psi! Všechnu naději skládala jsem v tebe, ale tys nepřišel a nespasil, lhal jsi jako pes, hned tenkrát jsem věděla, že jsi ubohý chlubil, bezmocný mrzák, mizerný přízrak! A vlastně jsi de facto jenom harfenice, anebo debrecínský párek, nevím ještě dobře, co z toho dvojího. Tys přišel jen proto, jen proto zřádkoval jsi toho psa, abys mne přivedl do ještě větší bídy. Oh, jak jsem od té doby byla bita!... A teprve potom ztratila jsem doopravdy rozum, jen v tom jej ještě mám, že vím, že žádný nemám. Tys mně zbaběle utek, jako utíkáš přede všem, tak mně řekla - Ona! Ale já tě našla! Třeba jsem nevěděla, kde bydlíš, šla jsem, vedena pudem, najisto, jako vylihnutá želva jde neomylně k moři, které nevidí, jako stěhovavý pták najde svou budku z minulého roku, jako kočka, odnesena na míle daleko v pytli, - našla jsem tě, košiláči, jak hubené máš lýtka, fuj! chichichi!"

"Usedni, Errato! Zeopatřím ti slušný oděv," zmohl se stíší na slova a položil jí ruku na šíji.

"Nedotýkej se mne, harfenice!" zavyla a udeřila jej pěstí do tváře. Ty, ty jen jsi příčinou mé zkázy a - Její! A abys věděl: tenkrát v blázinci obelhala jsem tě překrásně, ani slovo nebylo pravdou ze všeho, chichi! Hned tenkrát řekla jsem si: nejlépe bude ničema, potrestán tím, když mu pověsím na nos, že Ores je strašidlo. A on, blázen, opravdu uvěřil! A teď zase pomstím se ti nejlépe, když ti řeknu pravdu: Ona je skutečné ženské stvoření zrovna jako já! Znala jsem Ji už léta předtím, než jsem tě, mezku, v Cortoně poznala. Byla to bohatá dáje, která byla každý rok letním bytem na druhé straně Jelení hlavy. Obě byly jsme výstřední, tak jsme se spřátelily a smluvily, že budeme spolu pro ukrácení dlouhé chvíle strašit pověřivé pitomce. Měly jsme se rády. Ale když takový mužský parcha t do toho vlez, je po ženském přátelství. Už tenkrát večer v úžlabině jsme se umluvily, že tě připravíme o rozum, vidouce, že žádný nemáš. Ale pak v neděli zabouchly jsme se, husy, obě do tebe a šarlily teď na sebe jako kočky. Ty pitomče, nezmizela mně tam nahoře, my jsme se tam prostě kvůli tobě, mizerovi, servaly. Krvácela-li na rtech, bylo to od rány mé pěsti. Sežer si ho, přeju ti dobré chutnání! řekla jsem Ji, pocuchala frizuru, a běžela jsem dólá. Ať si Ji tam nahoře má, slotu, řekla jsem si, ať vidí jaká má scvrklá prsa. Schválně jsem kolem tebe běžela, jako bych tě neviděla, - a zdola jsem jenom pokřikovala: "Lezeš to za pěknou nevěstkou!" A že jsem pak později bláznila, to bylo jenom proto, že jsem tě drobet milovala a nemohla tě najít, - všechno se mně mate - Ona pořád za mnou lezla, ale nebyla to halucinace, jenom homosexualnost -"

Vyčerpaná klesla na židli. "Erratičko, víš co? Vezmeš si jedny z mých mužských šatů, to bude to nejrozumnější, aby tě nepoznali, a pak okamžitě pryč z tohoto města! Tentokrát tě zachráním -"

Neodpovídala delší dobu, oči zavřeny. Pak sáhla za nádra a vyňala kousek křídý. "Hled, zasmála se triumfálně, "to jsem ti našla! na ulici, prosím! Takové věci se povalují venku!" a jala se kreslit

na dveře cosi zvířeti podobného. Náhle sebou prudce trhla. "Ha, slyšíš? Už sem jdou za mnou, tí psi! Slyšíš je štěkat? Už jdou, už jdou, je konec, konec všemu!"

"Erratičko, to štěká z ulice jen mlékařský pes."

"Ne, to jsou oni! Vím to, že dnes je den vykoupení! Když jsem dnes v noci v lese ležela, zjevila se mně a řekla: "Ještě zítra budeš u mne, vysvobozena navždy z lidského blázince." Oreo, miláčku můj, jdu k Tobě, k Tobě!" a střelkbitě uchopila obnaženou dýku, kterou měl Sider na nočním stolku pro případ, že by přišla policie. "Nesmím už jim padnout do rukou, to jsem si přísahala! Pryč, padouchu!"

A odskočivši prudce ke stěně, vnořila si bleskurychle ocel dvakrát do srdce... - "Oreo, milenko, sestro má, vidím Tě, usmíváš se na mně, jsem Tvá, rozpínáš po mně náruč, jsem ve Věčné Záři Tvé, i tvá, Sidere můj!"

To byla poslední slova sladké, svaté Erraty. Poslední v tomto nejšalebnějším světě, jemuž se říká "bdění", "skutečnost", po němž zahřmí světlo světla, - pro toho ovšem jen, kdo zde aspoň pablesky jeho zřel - - -

Sider uznal za nejrozumnější, prokáže-li milence poslední službu sám. Prodlev, slze chvíli nad chladnoucím tělem, odešel odhodlaně do svého domu. Čas byl příhodný, ulice dosud skoro liduprázdné. Maje klíč i od domu svého i od bytu, snadno dostal se domů. Ač četné přeházené předměty svědčily o úředních návštěvách, našel pokoje své zhruba v téže stavu, v jakém je byl opustil. Vzav s sebou některé věci, mimo jiné velký kufr a několik knih, spěšně vrátil se do hotelu. Nic nenásvědčovalo tomu, že tam byly příchod a smrt Erratina pozorovány. Byla v těle strašně seschlá a lehká jako pírko. Vtěsnil ji do přineseného kufru. A ještě téhož rána dopravil ji na místo poblíže města, vyhlédnuté jím již před léty, pro případ všelijakých choulostivých eventualit... Část skalnatého údolí, kterou bylo možno snadno přehlédnout, z nevysokých stráních nad ním bylo vidět kilometr v okruhu, neblíží-li se někdo. Než dnem údolíčka čněla na jednom místě kolmá stěna ze zvětřalé břidlice, silně podezřelá. Sider složil pod ní drahé své břemeno, - několik rýpnutí holí - a dva tři krychlové metry horniny s rachotem sesuly se na kufr. Vše bylo dílem ani ne jedné minuty. Hlouběji byla pohřbena sladká Errata než v obvyklém hrobu.

Neleží ve společném, hnušném pohřebišti podlého, číleného lidstva umučené jím Erraty: daleko od něho, v tichém, čistém koutku, nikdy skoro nohou člověka neprzněném, roztéká se v atomy bývalý oděv Její věčné Duše, - ale rovněž jako duše nesmrtelný, v mateřském náručí ohromné mohyly-pomníku, odvěčně temné snící skály, sní tu též, temně a tiše a monotónně a sladce a po věky... Ale nad slunce, které sháry skálu a prach Erratin laskavě prohřívá, zářnější - nad éter rychleji létá a září a hřmí Její vykoupení, osvobozený Duch. - Zářžoval se příští dny ve městě, svůj byt ne navštěvuje, irávé každou noc v jiném hotelu nebo i v přírodě. Nebyl policií prozatím obtěžován. Co večer toulal se ulicemi, doufaje, že Oreu uzří opět.

Jeho stav, vzor strašné příhody s Erratou, zlepšil se poněkud. Neboť poprvé po třech letech vynořila se v Siderovi naděje, že je snad Orea přese všechno bytostí lidskou. Plachá, sice slabounká, více přání než pravděpodobností živá. - Ale zesílila velice, když 6. června četl v jednom alpském časopisu následující:

"Konečně! Osoba, která využívající pověry v okolí Jelení hlavy rozšířené, strašila lehkověrné strašpytle vydáváním se za ducha této hory, byla 20. května t. r. zatčena. Je to dáma dosud mladá,

a nevšedně vzdělaná. Po řadu let žila vždy letní bytem v osadě N. na úpatí Jelení hlavy. Motivy, které jí přiměly k pěstování tohoto, u distingvované dámy zajiště zvláštního sportu, dosud neudala. Dle úsudku znalců má asi nevšední magnetisérské, hypnotisérské telepatické schopnosti. Vyšetřování přinese světlo do tohoto případu."

Prvním nápadem rozjařeného Sidera bylo rozjetí se do hor a svou milou z vězení unést. Ale jelikož zatčení udělo se již před sedmácti dny, soudil, že nebude škodit, dozví-li se dříve, co se zatčenou od té doby se přihodilo. Ještě více ovšem ochlazovalo jeho horlivost pomyšlení na strangulaci staré Barbory...Zaopatřoval si co nejvíce novin z alpských zemí, psal i redakcím, a dokonce i soudu, kde byla dáma držena. Pookřál značně.

Ale jeho naděje vzrostla enormně novou, důležitou událostí. 9. června otevřel teprve jednu z knih, které si onoho strašného jitra z bytu svého s sebou vzal s sebou a užíval v ní zastřelenou - podobiznu Orey i s Jejím přípisem!... Byl tak ohromen, že vypadla mu z ruky.

"Zázrak, či jsem ji v nepochopitelné roztržitosti přece jen sám do knihy vložil? Stále jako tenkrát přísahal bych, že dal jsem ji do brašničky...Ale co vím? Co ví člověk zcela určitého? Nikdy neví zcela jistě, vesluje-li v loďce či bruslí-li, není-li právě obětí tajemného obestření smyslu a duše? obětí přeludu, vidění, somnambulismu? bdí-li či spí? Nic, nic nemůže s jistotou odpřisáhnout, nezví nikdy nic bezpečného, dokud duch bude duchem, tj. ilusí..."

Měl Orey zase!...Co chromného v tom! Tisíckrát za den vytahoval ji z pouzdra, nezmizela-li, a opička nedívá se tak často na střepe zrcadla jako on na duchovou, omamující tvář a magický rukopis. Jeho naděje v realnost Orey změnila se v úplnou, skoro blahou víru, neboť nechtěl pochybovat, - protože nesměl...Zde viděl spásu svou jedinou. Skepsi svou nemohl ovšem zničit, ale navkotoval ji a dostal v područí víry. Zbuzaviv a ozdravěv do značné míry, byl opět, jako kdysi, schopen cítit: "A kdyby i v krajním případě přece jen byla strašidlem, také krásné by to bylo!" Úplně však nevztýčila se ještě duše jeho, těžce zraněná, ochromená a bojácně váhavá. Jinak byl by se teď beze všeho ihned rozjel do Cortony. Ale dlužno říci, že více snad ještě než hrůza před konečným rozhodnutím byl to strach před mřížemi, který mu v tom bránil. Kolísaje chorobně omlouval se, že vyčkává.

Zprávy o osudu zatčené ho nedocházely. Zato četl v jistém časopise ze dne 14. června tuto noticku:

"Tragédie matky a dcery. Dne 9. t.m. o půlnoci zřítíla se v Cortoně na starý, sešlý domek ohromná skála, již od nepaměti lidské přímo nad ním jako zázrakem visící a rozdrtila jej úplně. V troskách nalezena byla jediná obyvatelka jeho, smadevadesátiletá žena, známá obecně pode jménem Barbořina Háta, ve stavu beznadějném. Vydechla duši o několik hodin později, když dostalo se jí ještě dobrodiní svatě zpovědi a svatého posledního pomazání. Poznáváme, že matka zesnulá, stošedmatřicetiletá Barbora, našla v téže stavení před třemi lety stejnou tragickou smrt, byvši uškrcena zlotřilým lupičem, který bohužel dosud nebyl dopaden." -

Následujícího dne, 15. června, šel dopoledne směle do Skalní ulice. Svítalo slunce z neposkvrněné oblohy. -

Černý domek byl v sutinách. Dělníci odkopávali zbytky zdí, a mezi nimi s dvěma dětmi ležela po kolenou mezi rumovištěm žena

mistra Daniela Škopka.

Sider usedl na chvíli opodál na trávník. Poté přistoupil k ženě:

"Co se stalo, paní?"

Zdvihla se, zastřela dlaní oči a poloklesla na rozvaliny, poloobjala kolena Siderova. "Vzácněj pane, krásnej mladej pane, vy jste nás přišel tenkrát varovat, naposled, ale my neuposlechli! Vlastně já ne, jenom Škopek - Bůh buď milostiv jeho duši," rozplakala se, "už je na pravdě boží."

"Co se stalo?" opakoval ledově.

"Dám se přece zbořit, vzácněj pane!"

"Kolikátého?"

"Počkají...Bylo to - na poslední neděli -"

"Tedy devátého. Jak se to stalo?"

"Vzácněj pane, já jim to ráda všechno povím - haranti, nečumte, hledejte, hledejte! -, tedy, vzácněj pane, musí ještě ležet pět paklíků se cvočky, my potřebujeme každéj krejcar."

Dal jí velkou bankovku. "Nechte toho," odstrkoval její ústa od své ruky. "Vpravujte!"

"Tak teda jsem tu noc nemohla živou mocí usnout. A tu jsem si vzpomněla, že mám na půdě prádlo, a protože přišlo a střecha byla děravá, tak jsem tam pro ně šla. Bylo tak půl dvanáctý. A jak tak jdu po chodbě v prvním patře, vidím, že pod dveřma do pokoje je proužek světla - pro rány boží! Já ty dveře vtevřela, - a vzácněj pane, ještě teď nohy pode mnou padají, - u stolu jim tam seděly dvě krásný dámy a krásnej mladej pán, všichni voblíknutí jako hastroši, jako císař Bonaparte. A tu ta jedna dáma, měla modrý šaty, zdvihla sklenici, a v tý byla hustá zpěněná krev. Přitukla si s těma druhéjma, který měli ve sklenicích taky krev, a povídala, - ježíšmarjá, že jsem nepadla, když jsem slyšela ten její hlas:

Velká noc dnes, větší blížek je Den, na zdraví všesmiřující Smrti! Na zdraví Věčného Vykoupení! Na zdraví slavné Nemesis!

Ta druhá dáma zavejskla a přitukla, a ten pán nák votálel, ale potom taky přitukl. A všichni pili hustou krev.

Já nevím, jak jsem to přežila. A najednou vzala jsem nohy na ramena a utíkám dolů. "Škopku!" křičím, tam nahore straší! Vem si zčerstva kalhoty, povídám, a běž tam!

Von bručel, ale šel přeci. Já se zatím modlila a zuby mi drkotaly. A von přišel a povídá: "Bláznivá Terko, dyť tam nic není, tak co jsi mne budila, svině!" a nařezal mi potěhem, ale já to ani necítila, taková hrůza se mnou pořád pajtlovala. A jak mne zarezal lehl si zas a hned chrápal. A já si zas klekla a modlila se. A tu tloukla z věže půlnoc a náraz - jako kdyby ohromná kamenná pěst zamlátila na střechu..., - a náš strop se sesypal a jeden trám padl tomu pohamu - Pánbůh mně odpusť - zrovna na hlavu. Vystřík mu mozek, rozplakala se. "Byl sociální demokrat a blbec, ale dej mu Pánbůh věčnou slávu!"

"Jak se mohla střecha zbořit?"

"To já nevím, milostpane. Pan stavitel, tamhle, můžou se jít zeptat, povídal, že tomu nerozumí, že prej trámy byly dobrý, že to prej vypadá nejináč, než jako by náká skála byla padla na střechu. Jdou se zeptat!"

"Není už třeba...A ještě něco můžete mně říci?"

"Nu, jenom to, že já jsem zůstala chválapánubohu zdravá a má dětičky taky. Ale, vzácněj, šlechetnej pane, jak já teď, vdova, užívím čtyři hladový krky? Pane bože -"

Sider dal jí hrst bankovek, stačících, aby žila se svými dětmi několik let bez starosti a rychle odešel.

Doběhla jej, a padnuvši na kolena, objala ho v pasu:

"Vzácněj pane, co mně to, ježíšmarjá, dali! Dyť je to celý jmění."

"Odpusťte, že tak málo. Já jsem ten dům zbořil."

"Vzácněj pane - co - aaaa! - Voni jsou podobněj tomu pánu, co pil krev, - jako by mu z voka vypadli - aaa..., vezmou si jejich peníze -"

"K čemu jich mně, chachachacha!" zachechtal se a odkvapil.

"Blázen, blbec!" pronásledovaly ho řevy kluků. -

"Je člověkem?...Ale co je člověk? chechacha! Nevím je strašidlem?...Ale nejsem strašidlem já? chachacha! Nevím o všem nic. Všechno lidské padá, padám já, bláze mně, že padám, pád člověka je osvobození Boha...Do Alp!... Ale jsem tak slabý teď, tak zuřivě, tak bezmocně slabý - třikrát slabý!...Skončím co nevidět, to je jisto...Ó nebe nebo Vále má, dejte mně sílu, abych neskočil ve hnoji, ale v Záři!...Spát..., nebo hned kouli do hlavy? Jak hnusná je vále!..."

Kol půlnoci toulal se ulicemi. Nevěda vůbec jak, stál ve Skalní ulici. "Je to k něčemu!" zasmál se letargicky. "Aj, aj, slunovratní úplněk žlutě, choře svítí a něco mně šeptá...Pojďme tam, tam, - tam se vyspíme, tam koule z pistole..."

Vešel do rumoviště. Proplétal se spoustami kamení a cihel. A tu spatřil mezi nimi něco modrého. Chvělo se to, a mělo to podobu lidského těla. Přistoupil blíže, chladný jako smrt. Žena to byla, ležela na boku, tvář zastírala dlaněmi a šátkem.

"To jest Ona," děl si, samozřejmě, kdo jiný? Skutečná nebo fantom? Mám podobiznu?" sáhl do kapsy, ale hned zas ruku vytáhl. "Směšné otázky, k čertu s tím už jednou! Je, tedy není, není, tedy je. Ehi!

A ulehl vedle ní a hleděl. Byl v podivném stavu, nebál se, ale odvahu oslovit ji přece neměl... "Co mně to jen pořád šeptá měsíc? Je to něco důležitého, ale stále nerozumím...Aaaa - co to bylo? Tak jako by se byla má duše otočila o 360 stupňů...Ale jak je mně lehce, volně, statečně -"

A sáhl prudce, aby strhl kapesník s tváře ženy. Udeřila jej tak silná elektrická rána, že zůstal chvíli strnulý.

"Oreo," děl po chvíli tlumeně.

Ticho.

Řekni mně konečně něco!

Ticho.

"Miluji Tě, jsem nešťasten, pomoz!"

Ticho, Ale ramena její škubala se stále silněji.

"Což neslyšíš, nejmilovanější?"

ě - "Nesmím mluvit," zaševelilo to po chvíli dutě jako zadutím větru.

"A přece jsi promluvila."

"Neměla jsem - -"

"Co mám činit? Ustrň se!"

Chvilí ticho. "Vysvobodit mne..., " zadulo to po delší době.

"Dříve musíš Ty vysvobodit mne...Jsem slab a nemocen. Nemám odvahu - ke Cortoně."

"Musíš!"

"Nemohu."

Zimničně se lomcovala a náhle -

"Nuže dám ti ji! Budu za to těžce potrestána a ty též: nic nemstí se ve věčnosti tak jako usnadňovat si cokoliv, kdo polehčuje, zatěžuje, kdo pomáhá, poškozuj. Ale sneseme to. Nuže - můj moje

políbení!"

Odhodila šátek. A spatřil Její strašlivě krásnou, krásně strašlivou tvář, bělejší a lesklejší nad lunu nahoře. Objaly jej Její paže. "Sidere můj věčný" - a ústa Její dotkla se rtů jeho. Strašný okamžik, cítil, jak by mu někdo duši z těla trhal jako zub. Ale pak vzplála černá hrůza v zář bezmezne slesti... A viděl ještě, že ucouvla, že chránila si sněhovými rukama tvář před tváří jeho, - ale že poznovu a prudčeji vrhla se mu v objetí. A další pohřížilo se ve tmou.

Východ se tiše, duchově bělal, zeskelnatěl měsíc, když se Siderovi vědomí vrátilo. Cítil se být ihned úplně jiným než kdy dříve: neměnně silným, heroickým, vznešeným. Povstal. Tu teprve spatřil ženu o krok dále ležící.

Měla modrý oděv, poukazoval na sprostou nevěstku, prsa rozhlezná, kolena nahá. Tvář ordinérní. Chrápala děsně, ze široce otevřených úst vycházel zápach kořalky až do jeho nozder...

"Haha! Tak to dělá důsledně tento opičí svět, v němž žijeme! Lhostejno to, zcela bez významu. S hloubkou Prajsoucnosti nemá to, nemá nic, co člověk zná, co činit. Jen na povrchu bahna pluje člověk, neboť sám jest jen bahno. Z bahna ven!... Ó jak mně teď vše, vše, co mne před chvílí drtilo, připadá směšně lehkým! Díky Tobě, Oreo! Za chvíli jsem Tvůj, bohyně svatá, za chvíli jsem - Bůh!... Oreo Má, jak nicotná je otázka, jsi-li člověk nebo přízrak! Ať to či ono, obě je mně nyní jedno a totéž!"

- Za Tebou do - Věčnosti!" -

A jasný, mocný jako vycházející slunce odcházel přímo na nádraží.

6

Přijel do Cortony 17. června odpoledne.

Zářivě visela nad ním neposkvřněná čistá obloha jako nesmírné modré slunce, v němž se toto naše zdánlivé slunce utápí jako človíček v Bohu. Strašlivě šiky cortonských hor - zkameněliny to byly pravěčné Melodie, které hřměly: "Čin, červe, čin, co dovedeš, a o další se nestarej, zašlápnut budeš, tak jako tak, trochu větší bacile! Ale ty tomu nerozumíš."

Tak mluvily k němu, a on jim, ubohý člověk, přece zčásti rozuměl: rozuměl aspon, že jim nerozumí, - ale to je zde dole za všech okolností to nejdůležitější. Ale je dobře něčemu vůbec rozumět? A je to možno?... Rozumění znamená pro člověka šilenství a smrt. A Sider nechtěl dále rozumět a s hořící duší krádel do drahého, strašného městečka.

Nebyla obyčejná lidská radost, tím méně veselost v nitru jeho. Byla to Bolest a Hrůza, které jí vládly, ale takové, které ve slavném, těžkém smíření objímají všechno veselí a světla světa. Velebně táhly duši jako kolony dávno mrtvých, duchových vojsk velebné melodie - pohřební pochody mrtvých, které jsou Dithyrambem Znovuzrození. -

Odpoledně strávil v hotelu, píše blaze několik stránek, v němž snažil se vtěsnat celý svůj život a svou duši, - svůj testament. Večer šel do restaurační zahrady, a tam, v šerém koutě, seděl spokojeně, blaženě nad svým vínem. Teplý vonný večer tulil se k němu, jak by prosil: "Neopouštěj pozemskou svádnost!" Ale on smál se mu, věda, že Zítřka bude zase Den, že věčně budou Zítřka a Jitra.

Přejínačil svůj zevnějšek, jak to dovedl, ale ne ze strachu. "Zatknou-li mne, nevysvobodím Ji..."

Tu kolébala se proti němu kolosální postava. "Ach, zdejší doktorek!"

děl si a poodvrátil tvář. Ale přesto se postava před ním zastavila. Bylo patrné, že je milý lékař opět v rozveseleném, třeba ne dosud opilém stavu.

"Hej neznáme se?"

"Známe," děl Sider a zasmál se.

"Hrnejs, vy jste se přejíname! Ale na mne si nepřijdete. Vaše oči poznal bych pod deseti zelenými brejlemi." -

"Ha, vrahu staré Barbory!" zařval, že kolemsedící povetávali.

"Já tě konečně dopadl! Hej, policie sem!"

Sider odložil klidně brejle. "Odpusť, Greo, že se zítra nahofe neuvidíme. Odpusť mně celou tu sociální špínu. Já jsem jí vinen, odpusť, že jsem člověk....," a s úsměvem hleděl na doktora.

"I koukejme se, on nemá strach!" řekl tento zklamán, když chvíli zkoumel Siderovu tvář. "Aha, vy už víte, z čeho se stará Hata vyzpovídala!"

"Nevím."

"Hej," houkl doktor, usedaje pomalu vedle Sidera, "jak to bude ještě dlouho trvat, vrchničku, spodničku?"

"Už je to tady jemnostpane!" pravil číšník, přinášeje současně už obvyklou láhev koňaku.

Doktor vypil rázem čtvrt litru. "Ach, ach -," ulevil si hladě si břicho. "Člověk si při té celodenní dřině nemůže ani zavlažit ústa. Obrátil se k Siderovi: "Musím se přiznat, že jsem vůči vám jednal - trochu nehumánně - ano, jako dobytek...Ale já věděl, že už víte, co se Hata zpovídala."

"Že stará Barbora nebyla uškrcena -?"

"Ale nesmysl, člověče! Přece, že ona sama, Hata, ji uškrtila. Ano, ano, nekoukejte tak! Ten pán, povídala je nevinný jako lilium. Když utíkal pryč, matka přicházela zas k sobě a já, která jsem už měla radost, že si ji Pánbůh konečně k sobě povolal, nemohla jsem to už vydržet a spáchala jsem hřích."

"A proč ji vlastně uškrtila?" ptal se Sider lhostejně.

"Je to vlastně, kamarádíčku, pro tebe, který děláš ze sebe psychologa, dosti zajímavé. Přiznala se, že mámu neuškrtila proto, že byla jí, Hátě, už tak nesnesitelně dlouho na obtíž, ani ze soucitu, který nemohl už snést pohled na věčně polomrtvou, ani proto, že se domnívala, že učiní tím vlastně dobrý skutek, dokonce ani proto ne, aby dědila: vždyť byla pětatřicet let faktickou majitelkou stavení a příslušenství. Ne: jí šlo především o formální držení, o právní titul. Po léta snila prý ve dne v noci jen o tom, že uvidí na úřední listině černé na bílém: Hata, majitelka chalupy číslo to a to."

"Velice dobrá ukázka," podotknul Sider, "nepředstavitelné zvrhlosti lidské povahy. Kvůli něčemu tak nicotnému nešťítit se vraždy matky a nařknutí nevinného člověka z největšího zločinu. Zajímavé řízení Osudu, že zemřela pod troskami své boudy."

"Chichi, vy jste, človíčku, poverčivý jako ten nábožný lid zdejší! - Tak se už ničeho nebojte, vy dobrodruhu, a přitukneme si!" Vliv do sebe novou sklenicí. "Ach, ach -"

"Jsem stíhán i pro skutečný delikt, násilí na vašem drahém příteli psychiatrovi."

"Nesmysl! Máš stát nevydávě cizí příslušníky pro takovou lapálii jako je nějaké všivě omráčení. A i nebýt toho, správi to náka stovka pokuty, když je teď známo, že nejste ani vrah, ani lupič - a on že je kretén a zmizera! A neopovažujte se o tom pochybovat, nebo budete mít se mnou co dělat! Ale vždyť vy jste to byl, co jste mu tak pěkně zfackoval mordu! Nikdy jste nic pořádného v životě neučinil, ale za to, že jste ho tak zrychtoval, odpustí vám Pánbůh

všechny vaše darebnosti. Vy jste můj přítel, hernajs, vy jste tam jel jen proto, abyste mne pomstili! Já prý mám dementia praecox - lotře!" Vstal a šermoval rukama proti neviditelnému nepříteli. "A víš-li pak, človičku, že ta výplata udělala z něho, dříve jen pitomce, úplného blbce? Od té doby trpí měknutím mozku, má dementia praecox. Nezná už vůbec rozdíl mezi venou a arterií, pláče si konvexní skla s konkávními, poručil nedávno, aby dali jednomu dalekozrakému bláznů konvexky, chichi! A dal se, dobytče, k tomu ještě na chlast a zůstouzí svou ustavičnou ožralostí celý lékařský stav. Divím se, že ho, lumpa, dosud nevyhodili."

"Vám ale, doktore, dostalo se jistě za poslední tři léta uznání a poct, jakých zasluhujete?"

"Ovšem, človičku, byl jsem jmenován zdravotním radou a dostal i řád sv. Jiří první třídy."

"Víte něco o tom, že paní Errata S. uprchla z blázince?"

"Ty kluku jeden, copak já bych nevěděl, já!"

"Nejsem v podezření, že jsem ji zavraždil?"

"Poslouchej, netrpíš ty stihomanem? Oni se na tebe všichni vykašlou. Našli ji v rybníku, hned za blázcem - oběšenou, lépe řečeno utopenou."

"Byla totožnost její zcela prokázána?"

"Docela, ty jsi trouba."

A co je to za dámu, která byla před měsícem zatčena, protože prý strašila lidi na Jelení hlavě?"

"Taký ti to povím. Je to choť průmyslníka, která přivandrovala tam na druhou stranu hory letos poprvé na letní byt. Mladá, řešná, tři děti má a v hlavě řezanku, nic výstředního na ní. Čert ví, co v tom bylo, že pokusila se dvakrát na hoře lidi vystrašit, velmi pitomě, ověsila se od hlavy až k patěm chvojí a bučela tam na lidi. Byla brzo lapena. Zpočátku tvrdila, že ona to byla, která po mnohá léta lidi děsila, pak, když jí byla nemožnost toho dokázána, s pláčem doznala, že se jí skutečný prý duch Jelení hlavy jednou v lese zjevil a jí rozkázal, aby na místě jeho, během května, sama strašila, aby prý mu sloužila za udici, na kterou by kdosi neznámý naběhl. A ona sugesci zcela podlehlá, a i ve vazbě mluvila ještě podléhající jí. Byla ovšem zase propuštěna."

Jen slabounké zachvění projelo Siderem při této zprávě, která byla by ještě před několika dny její úplně zřítíla, znamenajíc proň ortel smrti. "Co soudíte o celé věci?" tázal se chladně.

"Že samozřejmě někdo ty darebačiny prováděl. Rozumí se, že žádné strašidlo. Nebo jsi ty, příteličku, takový trulant, že bys v to věřil? Víš, co v tom bylo? Byl to chlap za ženu přestrojený! Silný, mrštný a prohnáný dareba, zrovna jako jsi ty. Taký měl magnetické, hypnotické schopnosti - tele-telepatické, ty tele jedno. A taký rozuměl vědě, víš, co je to věda, ty kořalo?" Slovo toto připomnělo mu jeho povinnosti hosta a vlil do sebe novou sklenici. "Ach, ach!...hokus pokus to byl, es-kamo-táž, elektřina a foto-technika," škytl mocně jako pes, když zaštekne, "avšak humbuk, jako jeden pitomý román, Tajemný hrad v Karpatech, v tom románu chodí po cim-bu-ří taková zpěvačka - a ona zpívá, - ale je už dávno mrtvá, je zrovna tak úplně mrtvá, jako ty jsi úplný prase, - a vidíš? a to všechno byla věda! Víš, co je to věda? Věda je - věda," zařval jako tur, "akdo nevěří na vous ve vědu, ten má se mnou co dělat - ty pomatenče, ty bábo - pověřčivá -"

Sáhl znovu po sklenici, kterou mu byl zatím číšník opět nalil, ale převrhl ji. Avšak nevšimuv si toho ani, pil z prázdné sklenice "Ach, ach!..." A v náhlém rozněžnění: "Já jsem ti vynadal, ale já tě ctím, já tě zbožňuju, ty svině, - ale dej na slova moudrého,

šedesátiletého muže - nadej nic na po - popo - pověry - buď popo - pozitivní - já jsem někdy dobytek, ale vždycky vím, co popo - povídám. Já - jsem doobry člověk, - a tenkrát psychiatr, že prý mám demencia pr - pr. Psychiatr - nesmysl - to není žádná věc! Žádná duše není, to je jenom hmota - mozek - není žádná psychééé, tak tedy není taky žádný psychiatr, a k tomu takový lotr, který se den co den ochlastává, k pacientům přijde ožralý, nebo se svalí ještě dřív, než tam přijde, - a takový mně řekne, že mám dem -, pane drahý, něco takového bolí, do nejdělsí smrti bude mně to hřýztí erce." Klesl hlavou na lokty a rozplakal se hlasitě.

"Bylo mně potěšením, pane doktore," stiskl mu Sider rameno a odcházel.

"Stůj, stůj, zrádče!" zařval doktor a vztyčil se. Sider šel dále. "Stůj! miloval jsem tě něžně, stůj!"

Sider se obrátil. Doktor řítí se naň jako nosorožec v rozběhu. Sider se uhnul, doktor byl by se svalil, kdyby ho nebyl Sider zachytil a jedním trhnutím posadil na nejbližší lavici. Ale lékař neměl smyslu pro tento dobrý skutek, vzchopil se a řičel:

"Haha! Teď jsem tě poznal, Tys ten psychiatr! T - a nikdo jiný! Ten šlechtitný pán, co tě zfackoval, ten je můj největší přítel! Nezapírej, lotre! Tys všechny své pacienty usmrtil - haha, a teď teprve vím - ty, tys ten duch Jelení hlavy - nezapírej, lumpe, tys ten vědecký šarlatán, tys ten - Tajemný hrad v Karpatech," - klesl zpět na lavici a zablekotal - "já - já - popo - pozitivismu -"

Než Sider odešel, slyšel ještě těžké chrápání.

Zazářily zlaté vrcholy západních hor pod pohledem vycházejícího slunce, když Sider povstal z lože po nejkrásnější z všech spánků: tom, jenž procitnutímu zdá se vteřinou a věčností zároveň, jsa jediným triumfálním tokem nekonečných, diamantových, mimozemských - a přece zcela zapomenutých snů. - Přistoupil k oknu, otevřel.

Nikdy neviděl nebe tak omamné, závratně modré a hluboké, tak polyfonní a bleskotavou hudbu hrdel ptačích neslyšel dosud, neřinuly se na něj nikdy dříve tak mocné proudy vůní tak mystických. Dlouho, dlouho, dlouho stál zde, nebesky omámen. A jak výše a výše vznášelo se neviditelné slunce, toto zlato ve plyn rozežhavené, tím níže a níže sestupoval po bocích západních kolosů mocný, zlatý pohled jeho, tak myšlenka, čím více vzlétá k Bohu, tím níže stejnou měrou klesá do nížin a bažin lidstva...

A již svezl se zlatý háv s temen Jelení hlavy skoro až k patám jejím, když podruhé - stoje - probudil se Sider ze snu.

"Jak krásně je zde, jako by země všechny skvosty své dnes byla na jednu hromadu shrnula a přede mne hodila žadoníc. Neopouštěj mne! A vskutku - skoro jsem v pokušení - - pryč, myšlenko, ani zatukat u mne dnes nesmíš! Hle, dveře mé jsi prstem jen pohladila, - a již se trochu nějak chvěju... Pryč, ohavo, vědyť jdu na popravu - fuť, fuť, jak by to hrozně pokračovalo, kdybych to neudusil v zárodku! ...Láska k zemi je matkou veškeré zbabělosti, jedinou její matkou, statečná je každá myšlenka na Věčnost, vidět sub specie aeternitatis - a Statečnost vůbec - jsou zcela totožné pojmy!..."

Připsal rychle několik řádků ke včerejším stránkám, popatřil ještě na fotografie rodičů a několik jiných nejdražších předmětů, - ale náhle vše to zlostně odhodil a rychle se oblekl. A vznešená nálada zcela se mu vrátila.

Byl hťov, ještě jednou přistoupil k oknu. "Právě v tomto pokoji jsem byl onoho divě krásného rána, když chtěje odejti, spatřil

jsem tam nahoře barevné tečky... A byl tenkrát den stejně čarovný...A odjíždím dnes také, - ale trochu dále...Avšak - nemýlím se ? Snad nestane se tam nahoře - nic. Možná, že v šedou frašku změním se vše nakonec - jak už to bývá zvykem v tomto našem světě. Uvidím - Ji, právě dnes?...Je to paradoxní, - ale ne, cítím, že Ji duše má přivolá, přivolat musí! V čárny změnila se sad, který neodolatelnou přitažlivostí vábí k sobě všechny magické ptáky kosmu. Není nejmenšího atomového zachvění, které nebyla by způsobila jen a jen - Váše, jen kdo Ji nemá, hledá příčiny v něčem jiném, v něčem mimo sebe, v přírodě, v bohu

...Sbohem, pokojíčku, na brzké Znovuvidění!

Odvracíte se od okna, trhl sebou náhle. Hleděl - a pomalu bledl...

Na boku Jelení hlavy, asi 100 m nad Cortonou, spatřil dvě tečky: modrou a - - - červenou...Uchopil kukátko. Ano, pohybovaly se vzhůru, velmi pomalu..., nesporně byly to ženy...

"Jako tenkrát...! Vznešená hrůzo Všeho - jak smrtivě řítí se mně na duši - nadpozemské Niagara... Orea! A i - - Errata!... Hroby se otvírají. Věčnost sama vrhá se mně v náruč - neklesnout -"

"Ale snad není to Errata...Vždyť je to doposud jen rudá tečka. Jak směšně se snad ukvapuju...Snad i Orea -... Snad měl dokonce včera pravdu celý ten doktorek. Není vyloučeno, že jde při všem jen o nějaký dábelický, darebácký hokus pokus. Přísně vzato, všechno, všechno, i to ve Skelní ulici nechá se vždycky ještě vysvětlit "cestou zcela přirozenou", ač-li přibereme na pomoc vědou legitimované nadpřirozené, jako je "sugesce", "telepatie", "halucinace", - a ovšem také odvěčnostní plánovitost, finalita ve Všezení -, které se tím ovšem stává Bohem...Fuť na skutečnost - stvořený pouze žebračkou animální nafoukaností, - tedy i jeho komplement: iluze! - ne, férické Nadnádherno je Vše! a v tom je poslední a první moudrost! - Dasti! Oreo - Errato - jdu, jdu za vámi! A užím Slunce samo, kde viděl jsem dosud jen reflexy jeho reflexů..."

První sluneční jiskra rozstříkla se nad horou, když vyšel na ulici.

"Chtěl jsem se ještě podívat na to, co zbylo z baráku Barbory.. Mám - nemám? Eh, ty tečky mně neutekou, chtějí, utíkajíce, abych je dohonil, jako všechny ženy. Snad očekává mne tam ještě něco důležitého."

Stanul před hromadou sutin a rozdrčených balvanů, Nikdo se patrně zbořeníště dosud nedotkl, jako by se bál...

Brodil se chvíli spoustami těmi, šplhal po nich... "Zvláštního nic," řekl si, "leda tamhle - patrně krev rozmilé Báty..." Sestupoval zpět. A tu spatřil ze zbytku jedné zdi vyčnívat zcela rezavou krabici. Snadno ji vytáhl, byla patrně v tajné skrýši bývalé stěny. Snadno ji k kamenem rozdrtil, objevil objemný sešit.

Písmo bylo vybledlé a většinou nečitelné, pravděpodobně ženské. Řeč, rozhodně románská, byla Siderovi téměř nesrozumitelná. Soudě dle častých dat na počátcích odstavců, byl to deník.

Ale co to Siderem prochvělo při pohledu na rukopis? Ano, zcela tentýž to byl jako na zadní straně Podobizny... Listoval a spatřil perokresbu - ženskou tvář, tvář - Její...A bylo mu mysticky, jak by sám byl ji kdysi kreslil. A četl vícekrát zřetelně: "Orea"...

Poslední datum bylo: 18. června 1820. Ale po něm nenásledovalo již ani slovo - -

"Dnes je též 18. června, a rok - 1920," zachvěl se... 18. červen - ah, vzpomínám: den zasvěcený starými Řeky Nemesis... A četl jsem u jistého historika: "Den to, kdy dva největší vojevůd-

cové nové doby zakusili na sobě drápy Štěstěny, - vznešený Hohen-zollern u Kolína, u Waterloo zářný Buonaparte. A já - - - Tedy - přece?...Děsné!"

A tentokrát projel jím poprvé skutečný strach, až hrůza. "Což jsem v hloubi duše pořád ještě doufal, že k tomu nedojde? Bylo jen klamem, že si přeju, aby k tomu došlo?"

Bezděky pohlédl na Jelení hlavu, doufaje temně, že strašné skvrny již neužijí. Užjel zas, jen o něco výše...

"Pryč, hanebné myšlenky!" zvolal, odhodil sešit a co nejrychleji spěchal odtud, napínaje všechnu sílu, aby si opět dobyl dřívější vznešenou náladu. Zdařilo se mu to. "Ale," cítil přesto, "bude třeba tam nahoře jistě krušných bojů! Avšak - buďsi! a tím lépe tak! Hanebno, chtít docílit čehokoli velikého lacino, beze vznešeného posledního vítězství."

Prošel zahradou restaurace, stoupal rychle lesem. Octl se na mytině. Chaloupka tam stála. Exekutor vyváděl právě ze vrat krávu, které mladá žena, obklopena dětmi, líbala čenich, skrápějíc její slzami.

"Kolik obnáší dluh?" - Zaplatil a dal ženě do posledního haléře vše, co měl, obnášelo to ještě několik tisíc dukátů. A běžel tak rychle vzhůru, že bylo obdarované nemožno dosáhnout ho jinak než výkřiky -

"Aby jím, milostpane, Pánbůh ještě sto let života naděliti ráčil! Učinil jsem to proto snad, abych strhl za sebou i tenhle maličký finanční most!...Ne. V případě, že snad, přece jen, promění se vše ve frašku, nic lehčího než pomoci si odtud nějak, a doma, po něvadž nejsem už v očích těch lidí lotrem, mám v nemovitostech jmění dost... Ne, nechci život, chci Věčnost. Sto let života mně přela, heha! Jak skromní jsou lidé! Nemám-li Věčnost, nechci nic!" -

Vyšel z lesa mezi skály. A spatřil v ohromné výšce nad sebou opět příšerné skvrny, teď značně zvětšené, jako tenkrát. Poprvé si odpočinul, ale nebylo toho zapotřebí: vznešenost duše dává křídla tělu, běda dnešnímu aeroplánnímu, berličkovému lidstvu, které to nechápe.

A stoupal výš a výš. Skvrny se blížily - mizely - zase se zjevovaly, - zcela stejně vše jako tenkrát. "Padl jsem v čase o patnáct let nazpět? Octl jsem kdy podobnou pohádku, jakou je tato skutečnost?...Jsem opravdu zvědav, bude-li červená běžet zas úprkem dolů."

A viděl je opět odpočívající už nedaleko ledovce. A odpočinul též. A pak stoupali poznovu všichni tři.

Stále menšími a titěrnějšími stávaly se věci v údolí, v několika jako prutem do písku narýsovaných, křižujících se čárek změnila se Cortona. A jako tělo - i duch Siderův zdvíhal se stále více nad zemi. Vznešeností semou cítil se být a Věčnou Čarovností, jak by druhý svět - Svět - Záhrak, k němuž se blížil jak ke slunci, prozařoval již duši jeho svými hřímevými zářemi.

Na křižovatce zabočil vlevo. Hleděl teď stále strenou, neužijí-li prcháající...A tu zaslechl kroky přímo nad sebou, - přímo naň řítily se - - Errata.

Jen slabounce se ulekl. A již stála před ním, mladá a krásná, jako tehdy, - ta, jež tlela tam daleko pod skální mohylou v kožené rakvičce... A - padla mu v náruč a - políbení...

Ale to jako by bylo rázem vypilo všechnu jeho sílu... Odstoupila. "Jdi, nejdražší, jdi ještě výš! a pak dolů! a pak do - Výsosti! Sílu máš! Krátká bude bolest, a radost věčná. Očisti se slavně od zemského bláta! Jen ono to bylo, jež v Tobě zhřešilo, jen ono hřeší. Nepodlehni, sílu máš a poslední odvahu! Na shledanou - hned - hned již -"

"Počkej!" uchopil ji za rameno, ač vznešené a spolu strachuplné

mrazení spalovalo všechny síly těla jeho. "Kde jsi Ty teď? V záři či tmě? V pekle či v nebi?"

"Hned, hned to zviš!" a pokynuvši velitelsky vzhůru, spěchala dolů... A když za několik okamžiků strnulé zraky Siderovy za ní popatřily, neviděly jí už...

"Strašlivě vznešené...", zadrkotaly mu zuby. "Nad síly člověka... Cítím se rázem tak slab, - vznešenost posledních dnů jak by se mne spadla jako pouhý oděv, - a ubohý nahý červík plazí se tu. Jen cizím, milostí shůry spadlým, na malé duši nedržícím oděvem je Božskost. Jak dobře, že po milosti, která na mne, nehodného, skanula Tvým políbením, Oreo, - včas opustím toto své tělo a tuto bídnou duši svou, než zalije ji zase staré bahno lidskosti..., Včas? Ne-ní již - pozdě? ... Jsem teď tak, tak slab, tak vyčerpan, tak se-žehnut ohněm, kterýs ve mně rozlítla... Ó dej slabému sílu k posled-nímu kroku, k poslednímu, božskému Skoku!..." -

A pomalu blížil se k vrcholu, zápase s sebou krutě. "Ale - snad přece jen mělo to dobré dobytčátko včera pravdu. I tato Errata mohla být jed halucinací, neznámou, ďábelsky podvodnou silou, mé duši vočkovanou..."

I Orea sama... Snad nastává již fraškovité rozuzlení."

"Ale fuj, fuj! Vše je lhostejno, jen heroismus ne! Tebe, Oreo, tam nahoře sevřít, za každou cenu, za kupní cenu smrti! Na nic ji-ného nesmím teď myslet! Ó jak směšné je vše pozemské..."

Uklidnil se značně a znovu vyjasnil, když stanul na ledovcovém plató. Stále bez mráčku byla obloha, bez pohybu vzduch a beze zvuku, slevnou Smrtí vše.

A tam, sotva dvě stě metrů dále - Ona - jako nebe modrá, upaty onoho věžovitého, děsného skalního kužele. Rozepjala náruč, - a zmi-zela za jeho balvany.

"Zas tam, zas tam," zašeptal si, bílý jako křída. "Ale vždyť věděl jsem odedávna, že to tak bude. Nuže - hlavní bitva života za-počíná! Zvítězit! A vítězit jen a jen, po všechny věčnosti!"

Pohlédl v nebe a pevným krokem došel ke strašidelnému kuželi.

Jal se vystupovat. Ale již po několika krocích cítil, že se mu náhle nohy nápadně třesou a slábnou. "Přirozeno po jejich dnešním ohromném výkonu..." Ale za chvíli poznal po nápadném děsivém chvě-ní, vlnění, smítání myšlenek, že příčina je jinde: že tajemná, rych-le nad obzor se valící bouře v podvědomí to byla, jež ohlašovala se nejdříve fyzicky. Musil usednout. A vtom již nastal sopečný vý-buch. Strašný Děs: děs před propastí, děs před smrtí, děs před Strašidelností Věho, děs před Oreo, děs před - Propastí vyhrllil se z hlubin a zatopil celou duší...

"Je konec..., neučiním to," cítil a zaúpěl v nejčernějším zou-faletví. "Nemohu. Ale musím. Ale nemohu. Ale musím... Je čo straš-nějšího?"

Prosebně pohlédl v nebe. Vysoko nad ním kmítla se modrá postava a zmizela za skalou.

"Půjdu tam - až k onomu místu, a pak - uvidíme," rozhodl se a namáhavě lezl výš a výš... A trvalo to věčnost. "Jdu na svou vlast-ní popravu, popravu vlastníma rukama. Jak bezedně to hanebné a zneuctující! Musit sám na sobě vykonat trest, - je vůbec něco po-tupnějšího? Jaký to bezedný bídák musím být, že to možno! Jakým bídákem je svět, v němž je vůbec možná - sebevražda!" To hučelo mu stále duší. "Ale," vzpružil sebe, "snad to nebude sebevražda, - snad nebude skoku vůbec zapotřebí, - snad mně na místě, kde zela dříve její prorva, padne ta prokletá madame Cagliostrova se smí-chem v objetí -"

Došel k strašnému skalnímu útesu, nabral dech, otálel ještě

chvíli, - a pak jej obešel.

Prorva nezmizela, rozšířila se naopak... Přeskočení nebylo sice absolutně nemožné, ale šance zdaru měly se k šancím smrti jako 1 : 99... Bezděky svezl se zrak jeho dolů, a kdyby se nebyl Sider zachytil útesu, byl by se zřítíl.

Stál drahnou dobu, neodvažuje se skály pustit. A tu spatřil za prorvou - Ji. Sotva dvacet kroků před sebou, stála a rozpínala náruč. A byla nahá. Oslnivě lesklo se v záři velehorního slunce její tělo - svítilo stále mocněji jako plamen magnesiový, svítilo již vlastním světlem, až hořelo jako druhé slunce. -

Sider nevěděl a vědět nemohl, co teď se v něm dělo... Slepě a tupě odstoupil několik kroků nazad, rozběhl se -

Ale ještě než doběhl na kraj propasti, zarazil se a uchwátí skálu.

"Nemohu, nemohu, odpusť, Oreo!"

"A já mohla -" zadalo to.

"Nerozumím... Pomož mně!"

"Ty sám teď musíš!"

"Nemohu, Ustrň se!"

"Ustrň se! Vysvoboď mne!"

"Kde jsi? Jsi - zavržená?"

"Všude tam zavržená, kde nejsi ty."

"Co mám činit?"

"Vysvoboď se!"

"Od čeho?"

"Od sebe- Sebe! Od člověka - Boha!"

Oh - oh - Oreo - nuže -"

A popošel k propasti - - zapotácel se a znovu uchopil útes.

"Nemohu, nemohu -"

Zaznělo dlouhé zaúpění, spíše náhlému zasténání půlnoční Meluziny než lidskému hlasu podobné. A jako sfouknutý plamen zmizela sluneční postava. -

Polo bez vědomí usedl Sider na stezku... Dlouho tak setrval. Tichounce, skoro neslyšitelně, jakby ve snu zaznívalo sem stříbrně z Cortony vyzvánění poledne...

"Je rozhodnuto," zašeptal Sider konečně. "Nezemru. Oh, jaké to tíha svalila se ze mne... Cítím se rázem tak lehký a tak zase statečný... - Ale - jaké to jiná tíha svalila se na mne! Cítím se tak těžký a tak bídný... Smrti jsem ušel, smrtivější než smrt bude má budoucnost. - - Ale - snad přece ne. Snad je to jen můj klam. Pryč s tím!... Příroda krásná, živote, který, třeba nízký, jedině jsi jistý, objímám tě!"

Rozepjal paže a bylo mu, jak by všechny ty vzdálené kamenné vlny elpského moře se vzepjely a k němu se valily. Animální radost ze života, z uniknutí smrti zrozená, převládla v něm a zapudila nedávnou skleslost i všechny hůrky. A snad neméně i fyzický odpočinek...

Ale, jak často vyústí všechny věci na tomto světě v pravý svůj - opak!...

"Hledím-li teď na vše," pokračoval ve svém monologu, "komické je to vlastně až k hnusu. Například skok přes tuto prorvu - jaké to dětinství! Co by mohlo jedině být jeho hlubokým smyslem?: setřesení pozemskosti, smrt, sebevražda. Ale skok mohl by se přeci jen zdařit. Tedy sebevražda jen polovičatá, heroismus jen poloviční. Komédie! Ne skok tamhle na tu stezku, - skok přímo do propasti, - to by bylo důsledné, - - vlastně to by bylo bývalo důsledné -"

Zachvěl se poněkud: cítil zbabělost této opravy, pocítil, že to děsné, odbyté poznovu zaklepalo mu na dveře...

"I to je komedie! Pryč! Žít, žít!"

"Mřít, mřít!" zaslechl ozvěnou od nejbližšího z ostatních Jeeleních rohů.

Bylo jen přirozeno, že Vznešenost, která duši jeho poslední dny přeplněvala, nemohla z ní nadobro vyprchat a že se teď do ní, znovu osvěžené a otevřené, znovu valem valila...

"Mřít, mřít..." zašeptal si po chvíli. "Jak to přece jen krásné a heroické... A jak hnusné a triviální a nízké je žít... Žije každý přešívý hmyz. Moci s Božskou Libovůlí kdykoli v glorii zemřít - toť největší dar bohů člověku. Žít - zneuctěn před sebou, - zemřít v dlouholetém šílenství... jako Errata... Errato sladká - tvá slova: Krátké bude bolest, radost věčná..., nepodlehni, sílu měj a poslední odvahu... Ooh!"

Vymrštil se, oči mu divě hořely. "Jsem pes?" vykřikl. "Jak hanebné to bylo, - ale možno to smýt, bohudíky vrátila se mně opět stará síla!"

Dohaslo právě vyzvánění ze hlubin. Sider pokročil k propasti. Znovu se ještě poněkud zachvěl, poodstoupil o krok - -

"Sidere! Bohem buď!" zaznělo nelidským hlasem zdola.

Popatřil. Tam hluboko na dně propasti zářila opět jako odervaný kousek slunce nahá postava s rozepjatýma pažema z plemenů - -

V poslední strašný rozmach skonávajícího tygra změnila se Siderova duše. "Jak nízké, smrduté je vše pozemské! Jaká bezedná hanba hanb bát se čehokoli! Teď je chvíle ukázat, že nejsem pouze atom hnoje -"

Svaly jeho nohou napjaly se ke skoku, - ještě jedno krátké zasvíjení se přemožené animality, - ale vedle něho hned bleskurychlé napnutí Vále rozkazující: "Staň se!" - Vále, která toho, kdo je jí schopen, činí schopným každého činu a všeho.

A heros vrhl se do propasti -

- - a rázem - - jak by z duše letícího vymeten byl všecken zbytek pozemského rmutu! Nedefilovaly v ní, jak u padajících bývá, všechny děje končícího života -: všechny záře nastávající věčnosti zaplály v ní. Necítil vůbec, jak všemi žebry asi patnáct metrů hloub narezil o skalní výčnělek, necítil, dopadnuv o dalších patnáct metrů níže, jak se mu lámou kosti nohou, a strašnou ránu do hlavy, pro Záři neviděl, jak se po příkré stráni kutálí ještě několik metrů hloub do šterbiny skalní. - A tu zhasla rázem Zář. -

Dostalo se mu Milosti, že nabyl ještě vezdejšího vědomí.

Viděl kolokol skoro na dosah ruky skalní stěny, jen stranou nahore kus modra. Ležel v šeré, těsné slují.

Necítil skoro ani bolesti, stejně jako by byl narkotisován. Zdálo se mu jen, že všecko, všecko mělo by jej vlastně bolet, že to vlastně bolí, ale někde mimo něj, kde On to necítí. Popatřil na ruce, nohy: krev, i špička nosu - krev. Bylo mu, jako by hučivě sám od sebe utíkal: "Jen proto jsem se ještě probudil ze Smrti," cítil, "abych ji mohl dobře nejejíma, ale pozemským ještě očima pozorovat. Díky Tobě, Thanato! Jediné, co v životě zajímavé, je smrt. Pojď, družko, přivítám Tě s jásotem: neboť dobře jsem žil: neboť dobře, heroicky umírám."

Čekal, a byla mu skoro dlouhá chvíle. "Béda, je-li Boží Lhostejnost - nudou. Ale ne: ta jest jen dítětem lidské bédnosti. Lhostejnost - ta nahore - co to je? Jen Boží Zář."

Mezi kameny kol sebe viděl něco, co kamením asi nebylo. "Kosti, skoro ztrouchnivělé," pravil si a snámem sáhl po jedné z nich.

"Zbytky lebky - lidské - zajisté ženské. Málo z ní zůstalo, ač je tato sluj chráněna před deštěm, sněhem, horkem, větry, sluncem. Bezky dlouho tu asi je..." Políbil ji. "Proč jsem to asi učinil? Bylo to tak samozřejmé, - věděl jsem to právě..., ale už je to ve tmách. - A zde jiná lebka, větší, rozhodně mužská..." Sáh po ní, pustil ji okamžitě. "Co to přepodivného, šíleně, věčnostně hrůzného mnou, Lhostejným, zachvělo? ...Ach!...Vím: bylo mně, že svou vlastní lebku držím v prstech!...Nejstrašnější myšlenka, - nešílit z ní, to dovede jen umírající...Ale nesmysl to vše, jen komické asociace idejí v agonii - - A co se to tu mezi kostmi žlutě leskne?" Zdvihl zlatý, zasklený medilón s miniaturní podobiznou. "Oh, Orea! Zcela tatáž, kterou zvětšenou chovám zde na srdci. A dokonce vidím tu i malinká zlatá písmenka: Má Orea. - Mé písmo - či co to zas - ale odplulo to opět...Aaah -"

A ubohé jeho vědomí odlétlo tam, kde se všechno ví. -

A když se opět vrátilo, náhle věděl všechno. Nevrátilo se mu vlastně - jak absurdní je všechno lidské vyjadřování a myšlení! -, ale On, mystérium Já, vlétlo zázrakem jak jen jednou za staletí vykvete, do říše jiného vědomí, jiného Já...Ale to tomtotnejdůležitějším lidstvo, přes všemožné své metafysické spekulace, vůbec nemyslílo, - jak už to bývá: jako nemyslí na smrt a na Vznešenost a na Krásu a na Lehkost a na Samozřejmost...Hlavním smyslem lidstva bylo: strach, že probudí strašlivého draka, na němž spí, který je ve skutečnosti jedině spasným Archandelem.

Co ve Snu a Smrti se samozřejmostí se ví, to věděl nyní strašným spojením nespojitelného ve bdění. A ve Snu a Smrti ví se, co bylo před "narozněním", co bylo Včera, ale člověk ví pouze, co bylo včera, a neví ani to. - A Siderovi splýnul kouzelně život vderejší se životem dnešním v celek jediný, v jediný Života den, průsvitnou stala se radiově železná přepážka smrti.

Viděl sebe jako mladého, krásného, velmožného pána, jenž zamiloval se do čarovné dívky ze šlechtického rodu osmnáctileté Orey. A ona vzplála k němu láskou desetkrát větší. Nikdy žena více nemilovala. Tak silná byla vášeň její, že ji zcela přetvořila, učinivši z tygřice neuposlušnějšího psíka. Prchla s ním z otcovského domu. Toulali se světem. Ale jeho láska brzo vychladla. Cítil sice, že mohl by ji milovat celým srdcem, kdyby sobectví, nejráznější vášně a neřesti, slabošské vrtochy, bezuzdnost jeho znečištěné duše nebyly lásce bránily padnout na dno...Trýznil Oreu stále, zprvu jen ze sadismu lásky, později z nenávisti lásky, pak z čiré ukrutnosti, poté z čiré nenávisti posléze z ošklivosti a i jen ze zvyku. A ona, vidouc v tom všem dojemně až do konce jen lásku a jsouc, jako ostatně každá žena, v základě masochistkou, snášela vše víceméně s rozkoší: zlé slova a hanobení, bití a věznění a pklání a rafinovanější ještě tortury. - Konečně, po třech letech, ubytovali se v Cortoně, v domku Barbory, tehdy dvěstatřicetileté, bývalé kojné Orey, milující ji jako vlastní dceru. Zároveň s nimi sestra Oreina, dívka rovněž krásná a zajímavá, ač byla ve všem jen zeslabených vydáním Orey, i ona, divoce do Sidera zamilovaná, za ním prchla, a snahou její bylo odloudit její sestře. A on zamiloval se do ní též, jako ostatně do každé svůdné ženy. Umluvili se spolu, že Orea - jejíhož tygřího hněvu se báli, kdyby prozřela, že je nemilovaná a odstrčena - odklídí z cesty. Ale ze strany Siderovy nebyla v tom jen vypočítavost: i sadismus nejvyššího stupně, dobrodružná touha vraždit, a sice právě to, co mu bylo kdysi v hloubi ze všeho nejmilejší, byla to takzvaná perversnost, spojená s nízkostí a slabošskou zdivočilostí. - Věděl, že přímo nad domkem visí balvan, který bylo možno bez velké námahy uvolnit. Jedné černé noci

vykonat tuto práci, takže stačilo teď, aby se silně o balvan opřel - Učinil to brzo, o půlnoci, když byl dříve poručil Erratě, aby strážila noc jinde. Střecha byla probořena, rovněž strop prvního poschodí. Seběhnul našel Oreo v bezvědomí a krvi, nohy pochroumány, obličej zohaven. Ale zůstala naživu, s nosem zkomoleným. Cítil k ní velkou soustrast, hnus teď ještě větší. "Co se nezdařilo, stůj co stůj musí se zdařit!" tak se rozhodl - a vymyslel plán, stejně bezpečně k cíli vedoucí jako pron bezpečný, nejzbabělejší a nejnížší a nejstrašnější. Věděl, že ho Orea poslouchá, zvláště od té doby, co tvář její je zmrazena, bezmezně, věříc ustavičně v jeho lásku. Osmnáctého června poručil jí, aby s ním vystoupila na vrchol Jelení hlavy. Erratu vzal rovněž s sebou, aby měl, v nejhorším případě, svědkyni pro sebe. Bitím dostal Oreo, dosud nezotavenou a kulhající, až na ledovcové platě - a hnal ji dále ještě na nejvyšší z Jeleních rohů. Přeskočil místo, kde stezka byla přerušena - tenkrát nebyla ještě prorva tak široká -, a velel: "Následuj mne!"

"Šílíš, miláčku můj? Vždyť nemohu již ani stát, natož tak děsný skok -"

Řekla jsi vícekrát, že půjdeš za mnou všude, všude! Nuže dožď se slibu!"

"Což chceš mou smrt, nejdražší?"

"Ujišťovalas mne nesčetněkrát, i smrt že bys podstoupila na můj rozkaz! Nuže, zde místo, kde můžeš dokázat činem, že nejsi plánná mluva a lhářka. Nuže - hop! Skočíš-li, budu tě dvojnásob milovat! Neskočíš-li, tu chvíli mluvím jsem s tak zbabělým stvořením naposled!"

Zaťkala děsně - Oh, jak se třásla! Nebyla by mohla přeskočit ani půlmetrovou strouhu... Jak se bála smrti, ale jen proto, že odloučí ji od milovaného!... A přece, zcela náhle - skočila. "Oreo, neskákej!" zavala v ten okamžik Errata a snažila se ještě uchopit ji za padající již kolena, málo scházelo a byla stržena do propasti... Ten strašlivý třesk jejího, kdysi tak sladkého těla tam dole.

"Miluju ji stejně jako zpočátku," pocítil v tom okamžiku Sider, "be ještě více!... Já jsem to padl do propasti, do bezedného utrpení, zde a ve věčnosti, já nejbídnější bídák! Oreo, nejsi mrtva, víd" Ale bylo ticho, jen šíleně tichým pláčem Erraty rušené. "Oreo - přitáhni mne k sobě - nejstrašnější chci smýt vinu svou!..." Ale bylo ticho, - a náhle zazněl do něho šílící řev, - a zároveň ucítil Sider prudký náraz do zad. "Padouchu ze všech nejhorší," slyšel padaje do propasti, slova Erratina.. a uvědomil si ještě, že upadl do skalní štěrbině přímo na nehybné tělo Orey. A pak zahalilo se vše v jakési hučivé, dunivé, zdánlivě nekonečnost v sebe pohlcující sny - - -

Ale není románu, ni psaného, na prožitého, který by nevyžadoval pokračování. - Pokračování donekonečna. - -

To vše věděl teď, druhý umírající Sider, jako ví člověk, co dělal včera. Ale začínal vidět daleko více: všechny dřívější životy, své i cizí, a že všechny životy cizí jsou jen a jen životy Jeho, Jeho jediného, Jeho - Věho, - viděl, že "zabiv" Oreo, sebe zabil, ale ne - Sebe. A spatřil Věčnost, proměněnou - nekonečně vysoko nade všemi lidskými pojmy - ve své vlastní Boží Já, ve svou vlastní Odvěčnou Gáoriolu... A hořet počala těsná sluj, rakev jako kamenná, plamenem stále mocnějším a strašnějším. Ten pohltit zsinálo modrou skvrnu nahoře, zeplápolaly ztrouchnivělé kosti, a jako nová stálice vysršel vzhůru do Nového Firmamentu zlatý medailonek - -. A mezi vlnami kalné dosud pestrobarevných ohnů jemně a něžně zjevil

se plamen nad slunce bělejší - Ženy postava! Orea Sama v nebeské slávě! A cítil ještě v uragánu Věčného Světla, že Ji tak nekonečně miluje proto, že způsobil mu tak hrůzný a krásný osud, a že Ji tak miluje proto, že způsobil Ji osud stejný, a že Ona jej tak miluje proto, že způsobil oběma - Božský Osud...A že je největším štěstím ležet zde zpřelámán vedle toho Nejmilovanějšího, co zpřelámel...

Vztyčil se - vyšlehl vzhůru, ve Věčný Plamen proměněn. A plamen Jeho a Její slily se v jeden jediný, nade všechna slunce tohoto chorého vesmíru plápolající. -

A jiný mocný světelný vítr obetkal jejich Dvojjedinost, - a slastně mihotala se v něm tvář milostně spasené Erraty, slzami diadémovaná, Úsměvem Věčna aurelisovaná, a Trojjediností stali se. A všechna nekonečná světla koldokol vlévala se v Ni. V Záři rozplynuta zmizela Pozemskost, ve Slast roztavilo se Bělostné Utrpení a v nadsvětelný nadtónový Pochoď Věčného Vítězství vše se znovuzrodilo. -

vykonat tuto práci, takže stačilo teď, aby se silně o balvan opřel - Učinil to brzo, o půlnoci, když byl dříve poručil Erratě, aby strážila noc jinde. Střecha byla probořena, rovněž strop prvního poschodí. Seběhnul našel Oreu v bezvědomí a krvi, nohy pochroumávané, obličej zohaven. Ale zůstala naživu, s nosem zkomoleným. Cítil k ní velkou soustrast, hnus teď ještě větší. "Co se nezdařilo, stůj co stůj musí se zdařit!" tak se rozhodl - a vymyslel plán, stejně bezpečně k cíli vedoucí jako pron bezpečný, nejzbabělejší a nejnížší a nejstrašnější. Věděl, že ho Orea poslouchá, zvláště od té doby, co tvář její je zmrzačena, bezmezně, věříc ustavičně v jeho lásku. Osmnáctého června poručil jí, aby s ním vystoupila na vrchol Jelení hlavy. Erratu vzal rovněž s sebou, aby měl, v nejhorším případě, svědkyni pro sebe. Bitím dostal Oreu, dosud nezotavenou a kulhající, až na ledovcové plató - a hnal ji dále ještě na nejvyšší z Jeleních rohů. Přeskočil místo, kde stezka byla přerušena - tenkrát nebyla ještě prorva tak široká -, a velel: "Následuj mne!"

"Šílíš, miláčku můj? Vždyť nemohu již ani stát, natož tak děsný skok -"

Řekla jsi vícekrát, že půjdeš za mnou všude, všude! Nuže dostoj slibu!"

"Což chceš mou smrt, nejdraší?"

"Ujišťovalas mne nesčetněkrát, i smrt že bys podstoupila na můj rozkaz! Nuže, zde místo, kde můžeš dokázat činem, že nejsi plánná mluva a lhářka. Nuže - hop! Skočíš-li, budu tě dvojnásob milovat! Neskočíš-li, tu chvíli mluvil jsem s tak zbabělým stvořením naposled!"

Zaťkala děsně - Oh, jak se třásla! Nebyla by mohla přeskočit ani pólmetrovou strouhu... Jak se bála smrti, ale jen proto, že odloučí ji od milovaného!... A přece, zcela náhle - skočila. "Oreo, neskákej!" zavala v ten okamžik Errata a snažila se ještě uchopit ji za padající již kolena, málo scházelo a byla stržena do propasti... Ten strašlivý třesk jejího, kdysi tak sladkého těla tam dole.

"Miluju ji stejně jako zpočátku," pocítil v tom okamžiku Sider, "ba ještě více!... Já jsem to padl do propasti, do bezedného utrpení, zde a ve věčnosti, já nejbídnější bídák! Oreo, nejsi mrtva, víd" Ale bylo ticho, jen šíleně tichým pláčem Erraty rušené. "Oreo - přitáhni mne k sobě - nejstrašnější chci smýt vinu svou!..." Ale bylo ticho, - a náhle zazněl do něho šílící řev, - a zároveň ucítil Sider prudký náraz do zad. "Padouchu ze všech nejhorší," slyšel padaje do propasti, slova Erratina.. a uvědomil si ještě, že upadl do skalní štěrbině přímo na nehybné tělo Orey. A pak zahalilo se vše v jakési hučivé, dunivé, zdánlivě nekonečnost v sebe pohlcující sny - - -

Ale není románu, ni psaného, na prožitého, který by nevyžadoval pokračování. - Pokračování donekonečna. - -

To vše věděl teď, druhý umírající Sider, jako ví člověk, co dělal včera. Ale začínal vidět daleko více: všechny dřívější životy, své i cizí, a že všechny životy cizí jsou jen a jen životy Jeho, Jeho jediného, Jeho - Věho, - viděl, že "zabiv" Oreu, sebe zabil, ale ne - Sebe. A spatřil Věčnost, proměněnou - nekonečně vysoko nade všemi lidskými pojmy - ve své vlastní Boží Já, ve svou vlastní Odvěčnou Gáoriolu... A hořet počala těsná sluj, rakev jako kamenná, plamenem stále mocnějším a strašnějším. Ten pohltitelský zsinálový modrou skvrnu nahoře, zeplápolaly ztrouchnivělé kosti, a jako nová stálice vysršel vzhůru do Nového Firmamentu zlatý medailonek - -. A mezi vlnami kalné dosud pestré barevných ohnů jemně a něžně zjevil

JAK BUDE PO SMRTI

Den před onou nocí minul beze zvláštních příhod. Teprve večer to započalo.

Seděl jsem o sedmé hodině v jídelně hotelu U stříbrného slunce v okresním městě J.; již od druhé odpolední jsem tam popíjel, o půl deváté hodlal jsem vlakem odjet do krajského města E., kde mám kvetoucí velkoobchodně střížným zbožím a nový čtyřposchodový dům. - Za mnou sedělo několik sedláků v hlučné zábavě. Jeden z nich vyprávěl právě, jak chytil polního zloděje. Neposlouchal jsem to téměř - - Tu zaryla se mně ostře ve sluch slova:

"I obešel já polí pět."

Mají v sobě něco pitvorného, hrůzného něco sotva kdo by v nich našel. A přece zavířil ve mně na okamžik pradiivný, velmi temný, ale silný, něco nade vše pomyšlení strašlivého tušit dávající děs. Myslím ostatně nesměrodatně v duši své kramářské, že směšnost a hrůznost jsou sestry, rub a líc jedné a téže věci: že kořeny vši hrůzy spočívají v mystériu komičnosti a naopak, že v nejhlubší hloubi směšnou jest jen hrůznost, a jen každý strach, že svět jest jen bezděčně hlubokou a feérickou hrůznou groteskou.

Zapomněl jsem brzo na to! Za čtvrt hodiny vyšel jsem na dvorek. - Vraceje se stanu, zadívám se na hvězdy... A tu slyšitelně zasyčelo mně něco v uši: "Obešel já polí pět", - počalo nohy a vzalo vědomí:

Co následovalo, žije v mých vzpomínkách nanejvýš temně a fragmentárně. Vím jen, že jsem se velmi brzo zase zdvihl a do jídelny dost vrávoravě vrátil. Že jsem tam ještě as půl hodiny pil, poté omnibusem na nádraží odejel. Že po celou tu dobu jsem byl jako v polosu, že na slova ona jsem téměř zapomněl, ale že přesto chvílemi vybleskovaly ve mně slabé, slaboučké, ale silně znepokojivé plaménky hrůzy. Ve vlaku přestaly a nastalo poloviční bezvědomí. A pamatuji ještě jen, jak doma v krámě políbil jsem svou ženu, - a pak zabořil se do podušek. A jak usínaje zaslechl jsem odkudsi z kouta pronikavé, hrůzné zasténání svého vlastního hlasu mimo mne -

Kdy sen ten započal, nevím. Oh, dozvím se to kdy?

Ubírám se nevýslovně truchlou, pahorketou, místy lesnatou krajinou. Husté mraky klenuly se nad ní jako klenba hrobky, temně žluté, jakých jsem nikdy neviděl. Pozdní podzim, smrt všude, smrt... Polámené, hnědnoucí, mokré trávy klonily se v bláto, mrtvolý uschlých trsů, většikem galvanisované, šeptaly posmrtné své sny, dušičkové kvítky, umírající pozvolna, prosily žluté nebe o rychlou smrt, mrtvojně páchla hrobová prst polí. Žlutá hrůza šla se mnou a šílila víc a více. Vše mne lekalo, vše, nač jsem se podíval, tajemně mně odmršťovalo. "Ubohý, ubohý!" mluvily ke mně trávy a hroudy, lesy a mraky, "cotu ještě pohleďšváš? Vidíš, že vše tě ze svého středu vymítává a někam pryč posílá, a ty nechápeš, že místo tvé není už tuto? Smrt sedí v tobě a nic ji nevypudí!" Každou chvíli očekával jsem, že přijde to hrozné, nejhroznější, poslední. A přišlo! Z lesa, asi šest set kroků stranou, vyšel muž a pomalu ubíral se ke mně. Ihned jsem věděl, že oň je tím hrozným, posledním, a divou hrůzou jat, dal jsem se na útěk. Unaven stanul jsem konečně a ohlédl se. Stejně pomalu kráčel blíž, ale byl už jen pět set kroků vzdálen. Pokračoval jsem v útěku, občas se ohlédaje, on, krok

stále nezrychluje, stále se blížil. Již byl jen tři sta kroků za mnou. "Marno vše!" plakal jsem již již klesaje - tu, oběhnuv pahoreček, spatřím před sebou na dvě stě padesát kroků stavení s nápisem Hostinec. "Jsem spasen," zaplakal jsem, "než tam dojdou, nedohoní mne už a mezi dobráckými lidmi pozbuďte příšera moci své nadě mnou!" Dal jsem se znovu v běh: nepřítel zmizel mým očím, kryt pahorkem. Dobíhám k cíli, jdu mimo hustý živý plot zahrádku obklopující. Tu vystoupil z něho - on. Postavil se mně v cestu. Tvář měl zcela obyčejnou, oděn byl barchetovým oděvem, ošumělým, hnědým s černými kostkami. Pozdvihl ruce, prsty v sebe zapjate, až k výšší obličej, a toče palci kolem sebe, pravil pomalu a žoviálně:

"Obešel já polí pět."

Exploze děsu, jakému nic neodolá - - - - -

Podivné světlo, až sněhově bílé. Malý, elegantní pokoj, já v něm na batistových poduškách. Křišťálová, tajemná zář dopoledního slunce tu dří, - nelze pochybovat, že je časné dopoledne. Vše je tak otevřené nějak, duté, dunivé, drnčivé, vonné. Jako bych v nitru nesmírné skleněné koule byl..., ponořen ve vonnou vanilkovou zmrzlinu. Ale to nejvlastnější na všem nedovedl by ani největší básník naznačit, jak teprve já, ubohý kramář Matyáš Lebermayer!

Dlouho ležel jsem a bylo mně čarovně milo. Na vše předcházející jsem zapomněl, cítil jsem sice, že to v mé duši spí a že by nebylo těžko to vyburcovat, ale nestálo mně to za práci. Minulost připadala mně jako lehký, nicotný sen. Konečně však položil jsem si otázku: Kde to jsem? a co to všechno znamená?

Podle různých známek uhořel jsem, že ležím v hotelovém pokoji. Zazvoním. Za chvíli vstoupí s úklonou číšník. Lekl jsem se ho, připadal mně jako stínová potvora, ač to byl hezký červený chlapík v bezvadném fraku z jemného lodenu. "Kde to jsem, člověče?" spustím naň energicky.

"U nás v hotelu, prosím. U Stříbrného slunce, vášnosto!"

"U Stříbrného slunce?" A dost jasná, ale tak divná vzpomínka zasvítí ve mně. "Kde jsem se tu vzal? Vždyť - vždyť - - aha! Vždyť odejel jsem včera večer do B. a spal jsem doma u ženy!"

"To se, prosím, vášnostovi jen zdálo. Dovolili jsme si vášnostu, vidouce, že je nobl pán, který zapletí, dáti na pokoj, když na dvorku upadl a zůstal ležet."

"Na dvorku, - počkejte - aha, omdlel jsem tam, protože" - hrozný pocit se ve mně zdvihl - "obešel já polí pět -"

"Žádných pět polí vášnosti neobešel. Z jídelny k piscoáru na dvoře je tak třicet kroků a žádná pole!"

"Tak proč bych se tam byl svalil, člověčku, he?" zvolal jsem skoro hněvivě.

"Protože - líbší odpustit, pětadvacet čárek plzeňského a osm slivovick není žádná maličkost."

"Ale to nebylo to...Ale vždyť vím mameluku, že jsem sám stal a v jídelně ještě hodinu pil."

"Já nejsem mameluk, vášnosto, - to spíš někdo, - já jsem vždycky střizlivý! Já sám zdvihl jsem vášnostu a odnesl s jinými po schodech sem, to byla tůra, vášnost má jistě dva metráky, za to si člověk něco zaslouží. Sotva vášnost ležel, ráčil se dát do chrápání!"

"Aby se mně všechno bylo jen zdálo? I v noci to - - - ježíšmarjá, nesmím na to myslet. Ale už to tak bude... Nu, chvála pánu bohu, že to nebylo horší...Teď teprve bdím...Ale může být tohle - bdění? Tak nikdy jsem nebděl...Ne, je to pořád sen."

"Není, vášnosto, na mé čestné slovo!"

"Co tvé čestné slovo, když se mně o tobě jen zdá! Řekni, Tatare,

viděl jsi už někdy takové světlo? Takové skleněné, hluboké, vonné, zmrzlinové?"

"Světlo jaký každý den. - A třeba jsem Tatar, aspoň se udržím na nohou. Když člověk tolik zmůže, vidí i druhý den všechno dvojitě..."

"Ach - tak to asi bude... Ano, jinak to nemůže být... Ale, jak je to divné, strašné..."

"Mám přinést černou kávu? Ta spraví žaludek a ten spraví mozek..."

"Přines, - a nech mne samotna!"

Odešel. Vzpomínky valily se mně v duši... Jen jednomu místu v nich jsem se vyhýbal. Ale nebylo zbylí. Náhle vyvstal v nich muž s černě kostkovaným hnědým kabátem, a toče palcem kol palce, řekl flegmaticky: "Obešel já polí pět." A ubohé mé vědomí jako palicí udeřeno zase zmizelo.

A zase tentýž pokoj. Ale sluneční záře zkalněla, - ač hořící hvězda denní stála téměř v zenitu. Zkalnělo i mé vědomí, zlehčtěnělo a zpomatenělo nějak. Nevzpomínal jsem na nic a na nic nemyslel, jako zvíře obíral jsem se jen přítomností a věcmi mne obklopujícími: zkoumal látky prádla, záclon, koberec, prohlížel přístroje ve skříní a konečně se i umyl a oblékl. Zpozoroval jsem při tom více zajímavostí, například vidím najednou, že z konečků všech prstů vyrůstají mně štopky, na nichž se houpají dětské hlavičky. Nepozastavil jsem se nad tím, sledávaje to zcela v pořádku. Myslíte, že jsem šílel nebo měl spon halucinace? Pomalu! V domě bylo strašidelné ticho, a z ulice jen časem ozývaly se kroky, divně, dunivě, jako o půlnoci. "Půjdu na procházku!" rozhodl jsem se náhle, "ven z tohoto domu, který je příčinou všeho mého neštěstí. Na vzduchu ozdravím ihned. Měl bych dřív zaplatit, - ale nezaplatím! A ne! Já vůbec neplatím, to bych se na to podíval, proč bych platil! Mám několik tisíc tadý v kufru, ale ani mne nenapadne vydávat peníze. Jen šikovně musím se z domu vytratit." - - Tiše jako kočka plížil jsem se temnou chodbou... Šťastně sestoupil jsem až do přízemní chodby, - tu bylo mně jítí mimo otevřenou kuchyni, odkud zaznívaly ženské hlasy. Stanu a slyším: "Ještě spí ten starý sláva?" "Ještě! Anebo se jen tak staví, aby mohl bez placení vyklouznout." "To může být, dávejte pořád pozor, holky!" "Že se nesetdí, dědek aspoň pětapadesátiletý, má ering a takhle se ožrat." Zkameněl jsem. - Mají mne v podezření, jak se propířím kolem kuchyně?... Nic jiného nezbyvá než dělat se hodně malým. Postavil jsem se ruče na čtyři, schoulil jsem se co nejvíce a s radostí pozoruji, že se menším a scvrkám, že nejsem větší než německá myš. A tak se plížím mimo dveře. Spatřily mne děvky. "Koukejte, co to tam leze? zvolá jedna. "Že je to ta houba?" "Jsi blázen?" povídá druhá, "ten je velký jako býk a tohle bylo jako ze groš kudla. Bude to portýrovo kotě." A nešly za mnou. A já, plana radostí nad podařeným úskokem, dolezl jsem až na ulici, tam postavil se na dvě a nabyl hned původní své velikosti.

"Vidno, že nešílím, když jsem tak chytrý a když i ty kuchty viděly mne tak mrnavého. Můj rozum je v souhlasu s objektivní skutečností, tedy je rozumný." Vítězoslavně ubíhal jsem ulicemi, rychle a lehce jako nikdy, okolí pozornost nevěnuje. Teprve na náměstí všiml jsem si, že chodí tam mnoho lidí. Jako stíny oblačků sunuli se všichni rychle po zemi, nikdo nemluvil, mnozí však rtoma býbali... Mrtvolně studeně voněly kroky jejich... A tu pochopil jsem, že zvuky změnily se u mně ve vůně, že pozbyl jsem dočista sluchu, a

jen proto, že lidé nemluví. To hodilo stín do mé radosti. "Snad pozbuď i zraku a kdoví čeho ještě... Ano, vše se chví a kolísá. Slunce zčervenalo, ať je poledne a obloha hluboce modrá. To krev vytéká mu z útroby... Nepěkné je to všecko..."

Octnul jsem se za městem. Kroky mé stávaly se stále pomalejší. I z mého nejstrašněji zraněného nitra vytéká krev, zoufalství temně počalo se ve mně rodit. Slunce, stále příšernější a nějak hranaté, klesalo strašidelně rychle, jako by, vědouc o své nemoci, chtělo se dostat co nejdříve na lože. A tu zaslechl jsem přece něco: slabounké, temné, dunivé údery... Slyším dosud, - ale proč právě toto? To bušení je nějak hrozné... Něco pro mne znamená. Ach, co to vše znamená...? Eh, vezmi to čert, chce se mně spát... Ale ještě musím dojít k oné cihelně..." Sotva jsem se vlekl červenou, pustou silnicí. Údery chvílemi zmlkaly, pak zaznívaly vždy silněji než dříve..., blížily se asi... Odkud to asi zní? Ze mne? Ne - tma za obzorem, pod obzorem... Vím to tak divně, - kdysi kdesi jsem je už slyšel... Bylo to něco strašlivého... Konečně u cihelny!

Hodil jsem sebou do škarpy... Vědomí zmizelo, rány zmlkly. Náhle jsem sebou trhl, otevřel oči a děsně se ulekl. Nebot cihelna zmizela a slunce rozteklo se po obloze, podobné krvavým cárám rozstříleného praporu. Nedošlo však na lože!...

"Ale vždyť to vše nemůže být!" zvolal jsem náhle, ozářen jasným sebeuvědomím. "Strašné! Jsem totální šílenec... Ale to je nesmysl, - to je zas nové šílenství: jak mohl bych být blázen, nejsem v blázinci? A pak cítím, že nejsem to jen já, který si věci šíleně vykládám: nýbrž věci samy šílejí. Jejich vina je to... Můj rozum je v souhlasu s rozumem: toť pravda ze všech nespornější. Svět je blázeňec... Sedím tedy přece v blázinci, jsem přece blázen. Ale - ne! Vše toto je - sen! Což je ostatně totéž co šílenství: je zmocněným šílenstvím, je královstvím jeho, kde se ono s nejlepším svědomím beze studu rozvaluje. Zřejmě, že od chvíle, kdy jsem se v poledne probudil, sním jen - haha, probudil! Neprobudil, ležím v posteli hotelu a sním, že ležím ve škarpe... Ale ráno před číšníkem jistotně jsem bděl... Ale, Kriste, vím to? I to byl patrně jen sen! Ano, - vše se mně zdá jen v posteli v mém domě, vše jest jen pokračování snu o muži v kostkovaném oděvu. Ale, Ježíši, vím to? Vím, že včera večer přijel jsem domů? Jistě měl pravdu číšníček, říka že se mně to jen zdálo. Ale mohu mu věřit, když byl jen fantómem mého snu? Oh, možná dost, že ležím dosud na dvoře pod hvězdíčkami a tam že se mně vše, vše jen zdá... Či snad - - co to bylo za hrůzné tušení - pryč, pryč!... A co znamená všechno toto rozumování, haha, co může sen povídat o bdění... A - a vždyť je proboha i zcela možno, že bylo snem i celé mé popíjení v jídelně i cesta do T., i to, že jsem velkokramářem v T., že jsem se narodil jako Matyáš Lebermayer, - vždyť celá ta minulost, jí říkal jsem směšně, skutečnost, není - nehledíme-li k různým nepodstatným okolnostem - o chlup jiná než tento přítomný sen..." Nalhával jsem si zbaběle jistoty po celý svůj "život", kterých nebylo, - teď jsem ušlechtilější, prohlížeje celou tu věčnou komedii... A kde asi snil jsem celý ten zdánlivě padesát tři let, ve skutečnosti snad jen minutu trávící sen? V které posteli, škarpe, dvorku? Na které hvězdě? Ale vždyť všechny ty hvězdíčky jsou jen zas výplody mého snu... Sním někde za nimi, kde není prostoru... Ale i tato myšlenka "za nimi", "neprostorovost" jest jen snovým blouznutím... Ne, - jen jakýsi pekelný kotel, v němž vaří se všechny tyto snící černé, nestvůrné, strašlivé, "myšlenky", je věcí o sobě. Ale čím je ten kotel? Hrůza, - Bože, smiluj se nad mou ubohou duší plátěnou! Ale i ty jsi jen fantasií snu... Já, já, jen černý, metafysický, meta-psychický netvor, věčně snící. Já jen mohu být Bohem! Nic nechápal

jsem kdy jasněji...Ale k čemu celá ta strašlivá komedie? Proč to vše? Co to vše? Nejsem, jsa Bohem, schopen sebe poznat? Ale pak je Bůh totéž co červ -"

Ještě chvíli třaslavě mihala se strašidla mých myšlenek a pak zmizela.

Počala strašit, teprve když blížil jsem se zase městu. Sluneční záry někdo už z oblohy smetl, byl zelený soumrak.

Čiře praktický byl směr mého myšlení teď. "Co nyní činit? Přenocovat ve Škarpě bylo by mne, kandidáta na pučkmistrovskou hodnost v E., nedůstojno. Vráťím se ke Stříbrnému slunci. A zaplatím - tak! Proč by člověk za okolnosti také nezaplatil? Ať vidí ty dívky, koho mají před sebou! Mám teď pořádný hlad. Až se najím a napiju, vše bude dobré...Ale co to vidím? Kde je věž kostela, které jako ukazovák ukazovala lidem cestu k Pánu? Zmizela! dočista! No, zcela přirozeno: Bůh vzal si jí do nebe za to, že mu tak dlouho věrně, tiše sloužila -"

Vešel jsem do ulic. Vlnily se lidmi, poplašenými jako mravenišť mravenci s vajíčky, když do něho bylo holí šlouchnuto. V každé z nich scházelo několik domů, jako když z dásní tu a tam zub je vytržen. Bavilo mne to, že hlasitě jsem výskal a zpíval. Tu udeřila mne myšlenka: "Což zmizel i můj hotel? Ježíši, přijdu o večeři -"

Dal jsem se v běh. Stanu, popatřím. Hotel - pryč!...Nezbylo po něm než díra. "Takový krásný hotel!" zabědoval jsem. Stál aspoň devadesát tisíc! To je škody naděleno, jemínáčku! A můj kufr pryč, - bože, já vůl, nezaplatil jsem sice, ale kufr s pěti tisíci jsem tu nechal. Má límce, ponožky - má vata pro vlka, ta bělounká - všecko v pekle!" Zvláště ztráta této poslední věci rozžalostnila mne tak, že jsem se dal do řvavého pláče. Ale nikomu to nebylo nápadno, neboť teď plakal každý druhý člověk - ne tak nad majetkem svým, jako nad ztrátou každé jistoty a pevné půdy ve vědomí, že je ve věčnosti bídným suchým listem, hříčkou černých větrů - -

"A má večeře!...Musím dnes nobl večeřet, musím! Ale snad nezmišel, snad jen špatně vidím." Nasadil jsem si zlatý skřípec, - nepomohlo to. "A peněženku nemám, u cihelny mně ji ve spaní ukradli... A musím nobl večeřet...Musím na to vyžebrať! Ano, - a budu hrát si na slepce!" A usednuv na chodník, nastaviv kloubouk a zamhouřiv oči, křičel jsem úpěnlivě: "Křesťané dobří, pro rány boží, smilujte se nad ubohým slepcem od narození!"

Ale nic do kloubouku nepadlo a ozývaly se teď hlasy: "On žebrá a má na pupku zlatý řetěz, že by bejka na něm mohl vést!" "A panděro má jako nadmutá kráva!" "A říká, že je slepec od narození, a má zlatý cvikr na modrém nose!" "Je to keřas, na šibenici s ním, se židem!" "Je to páter Drozd!" "Ne, je to Muna!" "Jedeš z cesty, bejku!" "Já ho znám!" zapištěla ženská, "je to čarodějník, který byl u nás na pokoji, který proměnil se v německou myš, aby nemusil platit, co vychlastal. On je příčinou našeho neštěstí, kvůli němu, lumpákovi, Bohu nemilému, lidem protivnému, zmizel nejdřív náš hotel, po něm věž a ostatní domy!" "Svatá pravda!" zařičel číšník. "Ten Tatar a mameluk má kouzelné zaříkadlo "Obešel já polí pět," jak to řekne, všecko kolem se zblázní nebo zkoprní nebo zmizí. Já když jsem to ráno slyšel, zůstal jsem celý zdřevěnělý, bůhvíproč!" "Zabte ho, pupka, řažte ho, mažte ho!"

Začali mne mlátit - au, au. Tu vzpomněl jsem si na svou poslední lest. Postavil jsem se na čtyři a hned změnil jsem se v krysu. "Kde je? Kam zmizel?" - "Tam, tam utíká!" - "Ale vždyť je to německá myš!" - "Ne, on to je, koukejte, má ještě zlatý skřípec na čumáku!" -

"Za ní, utlučte ji!"

Ale já vklouznul už do kanálu, vítězoslavně plovat jsem výkaly,
- a tu náhle všecko zmizelo.

Sedím na lavičce ve známém parku...Měsíční noc. Jsem polo v bezvědomí. Jediné, co cítím, je téměř zuřivý hlad.

Tu zaslechnu pískot lokomotivy, spatřím světla blízkého nádraží. "Včera v tu dobu jel jsem vlakem do E.," vzpomenu si náhle. "Ach - bože můj - jsem stále ještě v J. Ale co mně překáží, abych nejel ihned znovu do E.?" Vytáhnou hodinky - za chvíli půl deváté.

"Domá, domá, tam čeká mne nádherná večeře!" zavyl jsem radostí a běžel jako jelen k nádraží. Slasti rozprouděná krev přinášela teď mozku i ušlechtilější myšlenky: "Ó, že mne již dříve nenapadlo to učinit! Zde má spása, hurá! Můj dům, můj krám, má žena zlomí konečně kletbu tohoto nekonečného, prokletého snu, z něhož sám nemohu, nemohu se probrat..."

Vskočil jsem do vlaku, právě když zapískl...A nastala téměř letargie...Jen na to jsem trochu myslel, co bude doma k večeři...A pak - pak zazněly zase ony strešlivé, dunivé zvuky za obzorem, ale nyní značně silnější než odpoledne. Zněly hromověji a hromověji, až přehlušily rachot vlaku, až učinily jej zcela neslyšitelným. Nic neexistovalo teď mimo ně. Vlasy se mně ježily. Blíží se, blíží, a já jsem jejich cílem...Dosud znějí za obzorem, ale co nevidět --

A náhle zarachotily trojnásob silněji, náhle zaduněly jasně, tak hrozivě, tak blízce. "Už jsou nad obzorem!" zasténal jsem - "klády, které zatloukat budou mě do země!" A vzpomněl jsem si tak jasně - temně, jak kdysi kdysi obklopil mne les klád, až do nebe čnějících, stále se zdvihajících a na zem dopadajících a mne co chvíli do ní vtloukajících, hluboko, dlouho, celou věčnost. A jak nedlouho předtím slyšel jsem svůj vlastní chropot a pak tenké, kvílné zvonění, - viděl černé oděvy na lidských stínech...Ale nedomyslel jsem, co je významem toho.

Blížilo se to, ohlušovalo, černé, tenké, nesmírně vysoké stíny objevovaly se v dálce, a vědomí mizelo - - -

A pak známý mně konduktér, uctivě mně podepíraje, pomáhal mně z vagonu. Byl jsem v E. "Jsem doma, doma!" děl jsem si, spěchaje divně známými cizími ulicemi. "Ó, co se asi teď stane?" Bojím se, něco hrozného...Ale vždyť - teprve teď to chápu, - nejsem doma! Vše je stále můj sen, nebudu u své ženy, ale u fantomu, který nemá s ní nic společného...Hrůza - cítím, že něco nade vše pomýšlení strešlivého skrývá se pod tím, číhá již za mými dveřmi, ó, pane, smiluj se nade mnou, klukem kramářským!"

Octnul jsem se na náměstí, spatřil svůj dům. V bity mém v prvním poschodí byla okna temná až na dvě, - - okna mé pracovny - - Ale krám byl dosud skvěle osvětlen. - Jak zaplesalo mé srdce, když užřel jsem za výkladní skříní zas ty bělouškové krajkové dámské košilky a spodničky, flanelové pánské podvlékačky, sněhové kapesníky, ohnivé šátky na hlavu. Známa mně děvčata kmitala se kolem pultů... Opřel jsem se k kásknu uprostřed náměstí. Staré upomínky na můj minulý život tryskaly, - ale - nebylo to pořád to vlastní, nebylo to bdění - Jiná, snová atmosféra ležela na mé duši jako éterná mlha...

A tu zřel jsem v krámu i tvář své ženy, která mne kdysi, kdysi plnila nebeskými slastmi.

A náhle rozvítala se vzpomínka na prvé objetí obnažených těl tak věrně, tak žhavě, - že duch můj v okamžiku tom bděl jako dříve, pryč byl opar snu, vskočil jsem v tu chvíli do naprosto jiného

světa všemocnou mocí myšlenky. Něco elektricky mne udeřilo, vše se zatmělo, tělo mé zmizelo, ale jen na moment. Pak stál jsem tu zas, stranou temněl se chrám, přede mnou světlal se krám, - jiný tělesný pocit jsem měl, jiné ostřejší, všednější světlo leželo na duši, - bděl jsem zcela, bděl, - strašné mystérium! A třeba jiná než obvyklá nálada byla ve mně, nerůznila se ničím od té, která často ve bdění se na nás snese.

Konečně jsem procitnul! jásama mé ubohá duše... "Ale - - jak je to možno? Jak jsem se tu vzal u kašny? Procítáme přece na posteli - -" Nedomyslí jsem - -

A vešel jsem do domu. V průjezdu potkala mne dcera jednoho z nájemníků. Stanula, - vykřikla, utekla. Tajemný mráz mnou prochvil - - -

Vystupuji po schodech... "Přilíím se jako duch," kaitlo mně duši, ale rychle zapudil jsem hroznou ideu. Stanu přede dveřmi do kuchyně. Slyším za nimi hlas své ženy, tak tichý a temný. Sahám na kliku, - co to ruku mou odmarštilo?... "Nesmím ji náhle překvapit," děl jsem si a vešel na opačném konci chodby do přijímacího pokoje, abych si rozmyslil, jak mám mluvit.

Želuzie byly tam spouštěny, takže nemohl jsem najít ani židli. Ale klíčová dírka dveří do mé pracovny byla jasně žlutá... A vstoupil jsem tam - - -

Světlo pocházelo od dvou ohromných svíček. A ty stály nad otevřenou rakví. Pod bílým prostěradlem rýsovaly se obrysy mohutného těla. Odhalil jsem je - - -

Nikdy nespatriil jsem mrtvolu, jejíž obličej byl hrůzou tak znetvořen. A vím ještě, že jsem strašlivě vykřikl, - že objevila se ve dveřích v průvodu služek uplakaná tvář mé ženy, - že zazněl její výkřik: "Kriste - on - dva - -," že skácela se na zem.

A pak vše zmizelo. Octnul jsem se někde ve tmě, - s tělem? bez těla?...nevím. "Jsem umrlec," zařvalo to ve mně nejděsněji... Ale - je to jisto? Není toto jen sen?...Není vše - sen? Je smrt? Není vše - posmrtností -?...A náhle spatřil jsem kol sebe les do nebe sahajících obrů, strašlivý hrom - druhý - a já, svíjeje se až do atomů, cítil jsem, že jsem hluboko vražen do hnusné země...A zaznělo: "Obešel já - - -"

Až potud sahá vypravování, uveřejněné jakožto "direktní písmo" Lebermeyerova ducha v revue "Víra - brána k Pánu - sborník pro vědecké pěstování spiritistních fenoménů". - Seznámiv se s panem R., mužem, jenž lepšího věru osudu zasloužil než stát se redaktorem jejím, prosil jsem jej o sdělení všeho bližšího, co článku toho se týká. Zde jeho odpověď co nejstručněji:

"Zaslal mně to v originále fanatický spiritista, jemuž to přes noc v uzavřené zásuvce stolu na papír naskákalo. Muž ten není schopen podvodu z té příčiny, že je k tomu hloupý. Třeba jsem věděl, že groteska tato může pošramotit renomé hluboce váženého časopisu našeho, rozhodl jsem se uveřejnit ji, hlavně proto, že oproti volské vážnosti všech spiritistů, theosofů atd. dovede se smát, povýšeně, skepticky, že oproti totálnímu nedostatku psychologie u nich není bez psychologické zajímavosti a sugestivity, a hlavně proto, že filosoficky stojí nepoměrně vysoko nad veškerou tou okultistní literaturou, která například neví o filosofickém idealismu, Berkeleyovi, Kantovi, Schopenhauerovi atd. Postmortální i vzedejší život koncipován jako sem, věčnost, jsoucnost sama viděna sub specie aeterni Somni: toť něco jiného než fond materialistní

krudity o například čtveru těl, rozlišování těla a duše a jiného zanášení našich živočišných omezeností do Féerie prajsoucna. - Chtěl jsem před otisknutím přesvědčit se, nežije-li nebo nežil-li v E. - nebylo těžko uhadnout, které krajské město je tím míněno - pan Lebermeyer, ale z trestuhodné lenosti jsem to neučinil. Bylo to vytištěno, je to asi třetina celého elaborátu. Zanedlouho bylo mně nápadno, že z E. dochází neobyčejné množství objednávek čísla toho, - a brzo poté vstoupil do redakce pán s uctyhodným zevnějškem, dosti zvířecí tváří a sukovicí. - Hodil na stůl svou visitku a atest e-ského děkana, že žije a nikdy nebyl mrtev, - a co následovalo, nebudu líčit. Chlap má vskutku bezmála dva metráky. Štěstí, že rozbil nám půl redakčního nábytku, přetáhl mne přes záda a dopustil se nesčetných urážek na cti: následkem toho aspoň mne nežaloval. Byl konečně v právu, ubohý, poškodil jsem jej značně na existenci, pravděpodobně byl by se stal primátorem, - a teď představte si, každý kluk z dálky jej vída, postaví se na čtyři, píská jako krysa, okusuje špek, máje na nose žluté plíšky. Nebylo ovšem pomýšlení, abych pokračoval v uveřejňování té věci. Naštěstí tvoří publikovaná část už zeokrouhlený celek, průměrný čtenář uspokojen je zdánlivým rozluštěním, ve skutečnosti však zůstává v dalším až do konce nerozluštěno, zabil-li Lebermayera onen sen, či je-li vše jen snem nachmeleného atd. Tak jednoduchý není problém života, jak si jej nejen průměrný čtenář, ale i nejslavnější filozofové představují. Jsem tomuto přerušení povděčen, - pokračování bylo by mně asi jako redaktoru zlámalo vaz, je daleko divočejší, ztřeštěnější, kotrmelců, uličnictví, skandalsit plnější než první část. Ale lituji toho zároveň, - je například něco fenomenálního, jak ten dareba luští záhadu hrůzy slov: "Obešel já polí pět." Kdo byl tím darebou? Myslím, že někdo jiný, z toho důvodu, že duchové píší daleko pitoměji. Ale není vyloučeno, že byl to duch, který měl na Lebermayera za života pífku a teď se pomstil. Usmíváte se? Myslíte, že možnost tu připouštím jen jako redaktor teheosofického plátku? Ne! Nevěřím ve spiritismus, ale nevěřím i v pozitivismus, nevěřím v nic a ani v to ne. Ale právě proto připouštím možnost všeho, všeho. Je darebáctví, že jsem tím redaktorem, ale je nemenším, řeknu-li, že jsem se dnes dobře nacobědval. Žít znamená lhát a nic nad to, a snad je uvědomění si této lživosti všeho ještě lživější než nalhávání si všech lidí, že vědí a mluví pravdu." -

PS. Zapomenuto na veleděležitě: sexuální. Výjma několik návštěv v bordelech a setkáních v noci na mezích "nic vážného": ne že by se mně to nebylo líbilo, ale neměl jsem k tomu čas, - stejně jako k "povolání". Jinak jsem důsledně kdekterou ženu na setkání poplácal..., aniž bych byl kdy od kterékoli nebo eventuelně přihlížejícího manžela dostal facku. Dělal jsem to ani ne tak proto, že mně to bylo příjemné, ale proto, že jsem to považoval za příkaz slušnosti a zdvořilosti, - instinktivně; jak pravila má královna nymf: "Ty hulváte nevzdělaná, vidíš tu třicet krásných žen a nemáš tolik cti v těle, abys aspoň jednu poplácal po prdeli." - Jinak hodlám ještě obohatit sexuální "patologii" odkrytím asi dvaceti "perversit", jí dosud neznámých: což znamená, žil jsem eroticky, - příšerně mnoho, - skoro jen ve fantasií.

Psáno v únoru 1924

F i n i s

LADISLAV KLÍMA

/22.8. 1878 - 19.4. 1928/

narodil se v Domažlicích jako syn advokátního úředníka. Již od studentských let byl plně zaujat filosofií, která se stala jedinou náplní i jediným smyslem celého jeho života a díla. Pro urážku habsburské dynastie byl vyloučen ze studií ze všech škol v tehdejší Rakousku, přestoupil na gymnasium v Záhřebu, ale záhy se vrátil, nespokojen se školskou výukou, do Čech a po několikerém přechodném pobytu v cizině se nakonec usadil v Praze, kde také zemřel na tuberkulózu. Jeho ideálem byl život "volného myslitele", proto teprve v nejvyšší nouzi přijel za podpory svých přátel - nikdy ne nadlouho - příležitostné občanské povolání.

Ze světových filosofů se hlásil především k Nietzschevi a Schopenhauerovi, z českých myslitelů oceňoval nejvýše Ot. Březinu a Karla Havlíčka. Klímovým filosofickým principem byl radikální subjektivní idealismus, který u něho vyústil v metafyzickou soustavu egosolismu a decesence. Přispíval zejména do Tribuny, Českého slova, Práva lidu, Rozvoje, Filosofického ruchu, Tvorby atd. Z jeho díla byla vydána porůznu pouze část, zbytek se zachoval, vesměs ve zlomcích, v pozůstatosti. Četné rukopisy Klíma sám zničil nebo jsou dnes nezvěstné. Svou první knižní publikaci Svět jako vědomí a nic vydal Klíma anonymně r. 1904 /podruhé s vlastní předmluvou 1928/. Většina jeho dalších prací vyšla knižně teprve v letech dvacátých: Traktáty a diktáty /1922/, Vteřina a věčnost /1927/ posmrtně Soud boží /1928/, Utrpení knížete Sternenhocha /1928/, soubor jeho beletristických próz pod názvem Slavná Nemesis a jiné příběhy /1932/, dále mj. Záznamy extatikovy /1937/, Vlastní životopis L. Klímy /1937/, Duchovní přátelství /Vzájemná korespondence L. Klímy s E. Chalupným a O. Březinou, 1940/, List o iluzionismu a Ivanu Karamazovu /1940/, Boj o Vše /Deníky a korespondence s přáteli z let 1909 - 1917, vyd. 1942/. S Arnoštem Dvořákem napsal hru Matěj Poctivý /1922/, uvedenou na scéně Národního divadla.